

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

SZEMLE

	oldal
A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak IV. munkaértekezlete	245
TYULINA, N.L.: A könyvtártudományi kutatómunka néhány tartalmi és szervezési kérdése	252
MEZEI György: A Thermo-Fax kölcsönzési eljárás	262
KOZENKO, A.V. - POLOVINCSIK, A.N.: A tájékoztatás munka létrejötte és fejlődése	269
PÉTERVÁRI László: A II. Nemzetközi Reprográfia Kongresszus (bevezető közlemény)	287
Az USA Kongresszusi Könyvtárának 1968. évi beszámolója	302
A Buenos Aires-i egyetem Könyvtártudományi Intézetének célkitűzése és szolgáltatásai	307
A francia könyvtári életből	313
Új könyvek a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban	326

1968

KIADJA
A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI
KÖZPONT

4

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

SZEMLE

KIADJA

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

---

14. évfolyam

1968

1. szám

A SZOCIALISTA ORSZÁGOK
KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONTJAINAK
NEGYEDIK MUNKAÉRTEKEZLETE
(Moszkva, 1968. június 26–28.)

Az értekezet napirendjén az alábbi témák szerepeltek: 1. Az olvasói igénykutatás kérdései a szocialista országokban. 2. A módszertani munka problémái a könyvtárügy területén, a műszaki tudományos forradalom feltételei között. 3. A könyvtártudományi és bibliográfiai kutatómunka alapvető irányzatai.

Hét ország módszertani központjának kiküldöttei vettek részt az értekezleten: Bulgária 1, Csehszlovákia 3, Jugoszlávia 2, Lengyelország 2, Magyarország 2, Mongólia 2, az NDK 3, Románia 1, a vendéglátó Szovjetunió pedig 7 szakemberrel képviselte magát. Hazánkat Barabási Rezső főigazgatóhelyettes, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ vezetője és Sallai István fősztályvezető képviselte.

Az alábbiakban közöljük az értekezet anyagából megjelent publikációk bibliográfiáját, valamint az ott elfogadott ajánlások teljes szövegét. Teljes szövegében közöljük az egyik legjelentősebb előadást is, ezt N.I. Tyulina tartotta a könyvtártudományi kutatómunka tartalmi és szervezési kérdéseiről.

AZ ÉRTEKEZLET ANYAGÁNAK BIBLIOGRÁFIÁJA

Porjadok i szpizszok delegatov IV rabocsego szovescsanija centrov bibliotekovedenija i metodicseszkoj rabotü bibliotek szocialiszticeszkih sztran 26-28 ijunja 1968 g., Moszkva. Moszkva, 1968. 1,1 p. (4-5178/1)^x

A munkaértekezlet programja és a delegátusok névjegyzéke.

Ob oszucszesztvlenii "Rekomendacij tret'ego mezsdunarodnog rabocsego szovescsanija central'nüh ucsezsdenij bibliotekovedenija i naucsno-metodicseszkoj rabotü bibliotek evropejszkij szocialiszticeszkih sztran". Predsztavleno Central'nüm insztitutom bibliotecsno go dela, Berlin, ijun' 1968 g. Moszkva 1968. 3 p. (4-5178/2)

A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak III., prágai nemzetközi munkaértekezletén elfogadott ajánlások végrehajtásáról.

U.a. német nyelven (4-5178/3)

Ocenka oszucszesztvlenija "Resenij III mezsdunarodnog rabocsego szovescsanija central'nüh ucsezsdenij bibliotekovedenija i naucsno-metodicseszkoj rabotü bibliotek evropejszkij szocialiszticeszkih sztran". Predsztavleno Central'nüm insztitutom bibliotecsno go dela, Berlin, ijun' 1968 g. Moszkva 1968. 4 p. (4-5178/4)

"A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak III., prágai nemzetközi munkaértekezletén elfogadott határozatok végrehajtásának értékelése. A Zentralinstitut für Bibliothekswesen beszámolója.

Rekomendacii csetvertogo rabocsego szovescsanija centrov bibliotekovedenija i metodicseszkoj rabotü bibliotek szocialiszticeszkih sztran (ijun', 1968. Moszkva). Moszkva 1968. 6, 4 p. (4-5178/5)

A szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak Moszkvában 1968. június 26-28-ig megtartott negyedik munkaértekezletén elfogadott ajánlások (a tervezetek szövege és a végleges szöveg).

Opüt izucszenija csitatelej i cstenija v bibliotekah SzSzSzR. Moszkva 1968. 16 p. (4-5178/6)

Az olvasók és az olvasás tanulmányozása a Szovjetunióban. (Az előadás összeállításában közreműködtek a Lenin Könyvtár munkatársai: Dobrúnina, N.E., Oszipova, I.P., Szmirnova, Sz.M., Sztel'mah, V.D.)

WALIGORA, Johanna: Erfahrungen beim Studium der Leser in den Bibliotheken der sozialistischen Länder, Moszkva 1968. 11 p. (4-5178/7)

Az olvasói igénykutatás során szerzett tapasztalatok a szocialista országok könyvtáraiban. (Az előadás a berlini Zentralinstitut für Bibliothekswesenben készült.)

VANČURA, Dalibor: Razvitie iszszledovanija csitatelej v bibliotekah CsSzSzR. Moszkva 1968. 15 p. Bibliogr. 15. p., 5 tétel. (4-5178/8)

Az olvasói igénykutatás Csehszlovákia könyvtáraiban.

TJULINA, N.I.: Nekotorüe voproszü szoderzszanija i organizacii naucsno-iszszledovatel'szkoj rabotü v oblaszti bibliotekovedenija. Moszkva 1968. 14 p. (4-5178/9)

A könyvtártudományi kutatómunka tartalmi és szervezési kérdései.

KOLODZIEJSKA, Jadwiga: Perszpektivü iszszledovanij v oblaszti bibliotekovedenija v Pol'se. Moszkva 1968. 15 p. Bibliogr. lábjegyzetekben. (4-5178/10)

A könyvtártudományi kutatások perspektívái Lengyelországban.

RÜCKL, Gotthard: Hauptrichtungen der wissenschaftlichen Forschungsarbeit auf dem Gebiet der Bibliothekswissenschaft und Bibliographie. Moszkva 1968. 3 p. (4-5178/11)

A könyvtártudományi és bibliográfiai kutatómunka fő irányzatai.

^xZárójelben az anyag helyrendi száma a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban.

GROH, Kamil: Put' k naucsnomu ucsrezsdeniju. Moskva 1968, 17 p. (4-5178/12)

Ut a tudományos intézmények felé.

Projekt der Erforschung der gesellschaftlichen Funktion der Bibliotheken, 2. Etappe: Bibliotheken in Siedlungen von städtischen Charakter in den böhmischen Ländern. Moskva 1968. 39 p. Bibliogr. 38-39. p., 25 tétel. (4-5178/13)

A könyvtárak társadalmi funkciója kutatásának tervezete. 2. szakasz: városi jellegű településeken működő könyvtárak Morvaországban. (Az előadás összeállításában közreműködtek a Csehszlovák Állami Könyvtár Központi Módszertani Könyvtártudományi Kabinetjének munkatársai: Hana Eráblíková, Vera Hyhliková, Felicitas Štibitzová, Olga Tábořská, Dalibor Vančura.)

A könyvtártudományi kutatások helyzete Magyarországon. Moskva 1968. 3 p. (4-5178/16)

U.a. orosz, illetve német nyelven (4-5178/14, 4-5178/15.)

Die Tätigkeit der Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodik (Budapest) im Kreise der wissenschaftlichen und Fachbibliotheken. Moskva 1968. 6 p. (4-5178/17)

A budapesti Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenysége a tudományos és szakkönyvtárak módszertani irányítása terén.

U.a. orosz nyelven (4-5178/18)

GOLTDAMMER, Ingeborg: Probleme der methodischen Arbeit im Bibliothekswesen unter den Bedingungen der wissenschaftlich-technischen Revolution. Moskva 1968. 14 p. (4-5178/19)

A módszertani munka problémái a könyvtárügy területén a műszaki tudományos forradalom feltételei között.

Entwicklung des Bibliothekswesens und der methodischen Arbeit in der CSSR seit der Beratung zentraler wissenschaftlich-methodischer Einrichtungen in Budapest im Dezember 1964. Moskva 1968. 13 p. (4-5178/20)

A könyvtárügy és a módszertani munka fejlődése Csehszlovákiában a szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak 1964-ben Budapesten megrendezett munkaértekezlete óta. - Átfogó statisztikai adatokkal.

A SZOCIALISTA ORSZÁGOK

KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONTJAINAK

NEGYEDIK MUNKAÉRTEKEZLETÉN

(Moszkva, 1968. június 26-28.)

ELFOGADOTT AJÁNLÁSOK^x

1. A hosszú lejáratú együttműködési program

Tekintettel arra, hogy a könyvtártudományi és módszertani központok munkaértekezletei és különböző egyéb találkozási rendszeres jelleget öltöttek és a nemzetközi könyvtári tapasztalatcsere hatékony formájává váltak, célszerűnek tartjuk az értekezleten részt vevő valamennyi módszertani tudományos központot

^x Rekomendacii csetvertogo rabocsego szovescsanija centrov bibliotekovedenija i metodiceszkov rabotii bibliotek szocialiszciceszkih sztran (ijun', 1968, Moskva). Moskva 1968. 6, 4 p. (4-5178/5)

felkérni arra, hogy az V. munkaértekezlet előkészítéseként terjesszék be javaslataikat a szocialista országok könyvtárainak könyvtártudományi és módszertani központjai közötti együttműködés hosszú lejáratú - 4-5 éves - programjára nézve. A javaslatok összegyűjtésével és a program kidolgozásával a munkaértekezlet a Csehszlovák SzK Állami Könyvtárát, a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtárát és az NDK Központi Könyvtártudományi Intézetét bizza meg. (Határidő: 1969. június 1.)

2. A nemzetközi együttműködés fejlesztése a könyvtártudományi kutatómunka terén

A IV. munkaértekezlet meghallgatta és megvitatta a szocialista országok módszertani tudományos intézményeinek beszámolóját a könyvtártudományi kutatómunka fő irányairól és az olvasók igényeinek vizsgálatáról. Ezek a beszámolók megmutatták, hogy valamennyi szocialista országban

a) az utóbbi években lényegesen aktivizálódott a könyvtártudományi kutatómunka, azzal összhangban, hogy szükség van a könyvtárügy tudományos alapjának elmélyítésére;

b) a kutatóközpontok figyelme egyre inkább az olyan, valamennyi országot közösen érintő időszerű problémákra összpontosul, mint a könyvtárügy szociológiai vonatkozásai, a könyvtár és a tájékoztatás, a könyvtár helye a tömegkommunikációs eszközök rendszerében, a könyvvállomány felhasználásának módjai, a könyvtári hálózat ésszerű megszervezése, a lakosság hatékonyabb könyvtári ellátása;

c) jelentős eredmények születtek az olvasóknak, érdeklődésüknek és igényeiknek a tanulmányozása terén;

d) a tudományos munkában egyre inkább alkalmaznak új kutatási módszereket, különösen a tudományos prognózist, programozást és modellálást, ami alapot teremt a könyvtárügy konkrét tudományos irányításához és a kutatómunkának a gyakorlat szükségleteivel való összehangolásához;

e) tökéletesedik a kutatómunka megszervezése.

A kutatómunka terén a kölcsönös tapasztalatcsere és a nemzetközi együttműködés továbbfejlesztése érdekében az alábbi ajánlásokat fogadja el a IV. munkaértekezlet:

1. Célszerűnek tartjuk, hogy 1970-ben a szocialista országok könyvtári tudományos konferenciát tartsanak "Lenin és a könyvtárügy szociológiai vonatkozásai" címmel, Lenin születésének 100. évfordulója alkalmából. Elfogadjuk

a konferenciának Varsóba való meghívását, és felkérjük a Lengyel Népköztársaság Nemzeti Könyvtárát és annak könyv- és olvasáskutatási intézetét, vállalják el megszervezését és előkészítését. Javasoljuk a szocialista országok központi módszertani tudományos intézményeinek, hogy létesítsenek munkacsoportokat a konferencia előkészítésének támogatására.

2. Ugy véljük, hogy a távlati tudományos munkatervek, az egyes problémák vizsgálatára vonatkozó programok és az elvégzett kutatásokat ismertető beszámolók rendszeres cseréjének hozzá kell tartoznia a szocialista országok módszertani tudományos intézményeinek munkájához,

3. Célszerűnek tartjuk a tudományos együttműködés olyan formáinak a kifejlesztését, mint:

- a) közös tudományos szemináriumok egyes könyvtártudományi problémákról, szakemberek részvételével;
- b) közös kutatócsoportok szervezése a legidősebb problémák kidolgozására;
- c) az egyes országok szakembereinek ideiglenes kiküldetése cserealapon más országok tudományos intézetébe, bizonyos problémák kutatásában vagy megoldásuk kikísérletezésében való részvételük céljából; ezt a cserét célszerű a kétoldalú kulturális és tudományos együttműködési egyezményekben foglalni.

3. A módszertani munka tapasztalatainak cseréje

1. A IV. munkaértekezlet megvitatta az NDK Felsőoktatási és Középfokú Szakoktatási Minisztériuma tudományos könyvtári módszertani központjának beszámolóját. Így a lefolyt négy munkaértekezleten megtárgyaltuk a Szovjetunióban, a Csehszlovák SzK-ban és az NDK-ban folyó módszertani munka tanulságait. A munkaértekezlet véleménye szerint ezt a tevékenységet tovább kell folytatni, s a következő munkaértekezleteken a többi ország módszertani munkájának eredményeire vonatkozó beszámolókat kell meghallgatni.

2. Célszerűnek tartjuk, hogy minden országban évi szemlélet készítsenek a könyvtártudományi munkákról, s rendszeresítsék ezen anyagok cseréjét a munkaértekezleteken részt vevő országok között.

3. Javasoljuk, hogy mindegyik módszertani központ jelöljön ki külön szakértőt a szocialista országok módszertani központjai közötti kölcsönös tájékoztatás ügyében. E pont végrehajtásáért az Országos Széchényi Könyvtár (Magyar Népköztársaság) felelős.

4. A munkaértekezlet megszervezése

1. Megállapítjuk, hogy a munkaértekezletek előkészítését, lebonyolítását, ajánlásainak végrehajtásának ellenőrzését nem a Titkárság biztosítja, amint ezt a III. értekezlet előírta, hanem valamennyi szocialista ország könyvtártudományi és módszertani központjainak szoros és rendszeres együttműködése.

2. Annak az országnak a központi tudományos módszertani intézménye, amelyben az utolsó munkaértekezlet lezajlott,

a) megfogalmazza a jegyzőkönyvet, és közzéteszi a munkaértekezlet teljes anyagát;

b) megszervezi a munkaértekezleten elfogadott ajánlások végrehajtásának ellenőrzését, és

c) a következő munkaértekezlet elé beszámolót terjeszt az előző értekezlet ajánlásainak végrehajtásáról.

3. Azon ország módszertani központja, amelyben a következő munkaértekezletet tartják, megszervezi az értekezlet összehívásával kapcsolatos egész munkát (valamennyi intézménnyel együtt kidolgozza a programot, előkészíti és sokszorosítja az anyagot, megszervezi az értekezlet titkárságát stb.).

4. Az értekezleten részt vevő valamennyi módszertani központ 3 hónappal annak összehívása előtt megküldi az előadások teljes szövegét, németül és oroszul, az értekezletet szervező Központnak. Ez 1 hónappal az értekezlet kezdete előtt sokszorosítja a szövegeket, és megküldi a résztvevőknek.

5. Amennyiben különböző bizottságok és szakértői csoportok alakulnak, mindegyikük valamelyik módszertani tudományos intézmény irányításával dolgozik, a munkaértekezlet határozata alapján.

5. Az V. és VI. munkaértekezlet helye és ideje

1. a) Tekintettel arra, hogy az NDK Központi Könyvtártudományi Intézetének 20 éves jubileuma alkalmából konferencia rendezését vették tervbe a közművelődési könyvtárak problémáiról, célszerűnek tartjuk, hogy ezzel kapcsolatban a szocialista országok könyvtártudományi és módszertani központjainak V. munkaértekezletét is Berlinbe hívják össze, 1970-ben. Felkérjük a Központi Könyvtártudományi Intézetet, vállalja el az értekezlet előkészítését.

b) Felkérjük valamennyi módszertani központot, hogy 1968 végéig küldje meg az V. munkaértekezlet tematikájára vonatkozó javaslatait az NDK Központi Könyvtártudományi Intézetének.

2. Előzetes ajánlásként kívánatosnak tartjuk, hogy a VI. munkaértekezletet 1972-ben Szófiába hívják össze.

6. A Könyvtárstatisztikai és a Szabványosítási Bizottság

munkája

a) Megállapítjuk, hogy a Bizottságok már jelentős munkát végeztek a könyvtárstatisztika és szabványosítás alapproblémáinak megvitatásával, a szocialista országok ezirányú tevékenységére vonatkozó anyag összegyűjtésével.

b) Elfogadjuk a Bizottságnak a könyvtárstatisztikai és szabványosítási terminológia sürgős kidolgozására vonatkozó javaslatát, azzal, hogy 1969 végére dolgozzák ki a kifejezések jegyzékét a résztvevők anyanyelvén, orosz és német fordítással együtt.

c) Elfogadjuk a Bizottságok javaslatát arra nézve, hogy valamennyi ország gyakorlatát figyelembe véve javaslatokat kell kidolgozni a legfőbb könyvtárstatisztikai mutatók - az állomány nagyságának tervezésére és szabványosított meghatározására, a különböző típusú és elsősorban a közművelődési könyvtárak helyzetére és tevékenységére vonatkozó mutatók - egységesítésére és összevetésére. Ajánljuk, hogy 1969-ben végezzék el ezt a munkát, s eredményeit terjesszék megvitatásra az V. munkaértekezlet elé.

d) Hangsúlyozva a könyvtárstatisztika, a tervezés és szabványosítás problémáira vonatkozó együttműködés fontosságát, felkérjük az egyes könyvtár-tudományi és módszertani központokat, hogy 1968-1969. évi munkatervükben irányozzák elő e problémák kidolgozásában való részvételüket is.

e) Elfogadjuk a Könyvtárstatisztikai és a Szabványosítási Bizottság összeolvasztására vonatkozó javaslatot. Az egységes bizottság felelőse a Csehszlovák SzK Állami Könyvtárának központi könyvtártudományi módszertani kabinetje és az NDK Központi Könyvtártudományi Intézete.

7. A munkaértekezletekről kiadott bulletinek

1. Megállapítjuk, hogy hasznos volt az NDK Központi Könyvtártudományi Intézetének, a Magyar Népköztársaság Országos Széchényi Könyvtára könyvtártudományi és módszertani központjának s a Csehszlovák SzK Állami Könyvtára központi könyvtártudományi módszertani kabinetjének az a kezdeményezése, hogy bulletint adtak ki az I., II. és III. munkaértekezlet anyagával.

2. Felkérjük a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtárát, hogy készítse el, adja ki és küldje szét valamennyi módszertani tudományos intézménynek a IV. munkaértekezlet bulletinjét.

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI KUTATÓMUNKA NÉHÁNY TARTALMI ÉS SZERVEZÉSI KÉRDÉSE^x

N.I. TYULINA^{xx}

"A tudomány hatalom!" Ezeket a szavakat mondta 350 évvel ezelőtt Francis Bacon, a modern tudomány materialista hagyományainak megalapítója. A műszaki tudományok haladásának egész menete bizonyítja ezeknek a szakvagnak helyességét. A tudomány azonban egész története folyamán nem volt annyira aktív, nem rendelkezett olyan átformáló erővel, mint napjainkban. Vonatkozik ez mind az egzakt, mind pedig a társadalomtudományokra. Tényleges átformáló erejük különösképpen a szocialista társadalomban jut kifejezésre, amelynek építése szigorúan tudományos alapokon folyik.

A társadalomtudományokhoz tartozik a könyvtártudomány is. A Szovjetunióban a tudomány fejlődése terén az utóbbi időkben szembetűnő elvi változások figyelhetők meg.

A könyvtárelmélet számára komoly ösztönzést jelent a Szovjetunióban folyó aktív, gyakorlati könyvtárfejlesztési munka. Az országban a különböző könyvtár típusok hatalmas hálózata működik, amelyeknek együttes könyvvállománya csillogászati számokat ért el és évente növekszik. Állandóan növekszik az olvasók száma. A szovjet emberek szellemi igényeinek növekedésével mind bonyolultabbá válik a könyvpropaganda jellege, gazdagodik a tartalma. A kommunizmus építésében a szovjet nép előtt álló feladatok megkövetelik a könyvtári ellátás állan-

^x TYULINA, N.I.: Nekotórie voproszu szóderzsannja i organizacii naucsno-isszledovatel'skóje rabotü v oblaszti bibliotekóvedenija. Doklad na IV rabócsem szóveszannij centrov bibliotekóvedenija i metodicseszkoje rabotü bibliotek szocialiszcicseszkih sztran. Moszkva 1968. 14 p. (kézirat)

^{xx} Folyóiratunkban a jövőben következetesen helyszünk érvényesíteni azt az elvet, hogy a cirillbetűs neveket közleményeink címében és szövegében az akadémiai, fonetikus helyírás szerint írjuk, s csak az eredeti kiadvány - minderr közleményhez csatolt - címléírásában alkalmazzuk a könyvtári szabványnak megfelelő transzlitterálást. (A szerk.)

dó javulását, formáinak tökéletesedését, ami olykor a jelenleg érvényben lévő rend komoly átszervezésével, a megszokott gyakorlat elvetésével jár. Ilyen gyökeres javulást csak pontos tudományos kutatás alapján, a tények alapos elemzése és elméleti általánosítása alapján érhetünk el. Egyre nagyobb szükség van tehát arra, hogy jelentős mértékben megszilárdítsuk a könyvtári munka tudományos bázisát. Ennek a szükségletnek megfelelően az utóbbi években aktivizálódott a könyvtártudományi és bibliográfiai tudományos kutatómunka.

A könyvtárelmélet területén komoly haladás történt.

Először: lényegesen bővült, a gyakorlati igényekhez közeledett a tudományos kutatások témaköre;

másodszor: tökéletesedtek a kutatómunka módszerei;

harmadszor: intézkedések történtek a kutatómunka szervezeti alapjainak megjavítására.

I.

A Szovjetunióban folyó könyvtárügyi tudományos kutatások komplexusából a fentebb említettekkel összefüggésben a következő öt területet szeretnénk kiemelni:

Az **első**: a Lenin születésének 1970-ben reánk következő 100. évfordulójával összefüggő kutatások. Lenin a szovjet könyvtárügy elméletének és gyakorlatának fejlesztésében rendkívül nagy szerepet játszott. Igen nagy gondot fordított a néptömegek könyvtári ellátásának megszervezésével kapcsolatos kérdésekre, nagy mértékben annak színvonalával hozta összefüggésbe a kulturális építőmunka egyéb kérdéseit, általában az egész kulturális forradalom eredményeit. Körülbelül 270 olyan Lenin-dokumentummal rendelkezünk, amelyek a könyvtárüggyel foglalkoznak, s együttesen a könyvtárügy megszervezésének és fejlesztésének logikus koncepcióját tartalmazzák a szocialista társadalomban. Alapvető szerepet játszottak a Szovjetunió könyvtári rendszerének megszervezése során. Leninnek a kultúrára és a kulturális forradalomra vonatkozó tanain alapul az egész szovjet könyvtári elmélet.

A Lenin születésének 100. évfordulója kapcsán jelenleg a Szovjetunióban folyó tudományos kutatások jelszava: "Lenin és korunk". E kutatások azt igyekeznek tisztázni, hogy a könyvtárfejlesztés jelenlegi szakaszában hogyan valósulnak meg Lenin alapvető útmutatásai, s tudományos és elméleti elemzésük alapján milyen lehetőségek nyílnak további érvényesülésükre.

E kutatások legfontosabb témái: Lenin és a könyv; A leninizmus és a szovjet könyvtártudomány metodológiai alapjai; Lenin és a könyvpropaganda je-

lenlegi feladatai; A lenini nemzetiségi politika és a könyvtárügy fejlődésének nemzeti aspektusai a szövetséges köztársaságokban; Lenin és a bibliográfiai tájékoztatás korszerű feladatai; Lenin hagyatéka a szovjet emberek olvasmányai-ban; a Leninről szóló könyvek a szovjet gyerekek olvasmányai-ban.

A **második** területet a szociológiai jellegű kutatások jelentik. Jelen értekezletünkön ezzel a kérdéssel külön beszámoló foglalkozott. Ezért csak megemlítem, hogy hazánkban ezek a kutatások két irányban folynak: egyrészt az olvasók igényeinek természetét, lényegét, tartalmát és kialakulásuk szociológiai feltételeit igyekeznek tisztázni, másrészt a tudományos dolgozóknak, a népgazdaság és a kultúra szakembereinek szakmai jellegű könyvtári és bibliográfiai igényeit. Ezeknek a kutatásoknak célja: meghatározni a könyvtárak helyét és szerepét a jelenlegi társadalomban, a könyv és könyvtárak helyét a tömegkommunikáció rendszerében, a könyvtári munka hatékonyságát. Nagyon értékes anyagot gyűjtenek össze, mind az olvasás differenciált irányítására szolgáló formák és módszerek tökéletesítése, mind pedig a könyvtári ellátás szervezeti strukturájának megjavítása szempontjából.

A **harmadik** terület "A könyvtár és a tájékoztatás" problémakörének kutatása. Köztudomású, hogy a könyvtári szaksajtó hasábjain az utóbbi időben nagyon sok országban éles vita folyt arról, mi a könyvtár helye a tudományos tájékoztatás rendszerében. Ez a vita kétségtelenül hasznos volt. Egyrészt oda vezetett, hogy azok, akik eddig azt az elgondolást képviselték, hogy a könyvtárakat be kell olvasztani a tájékoztatási központokba, elismerték a könyvtárak sajátos fontos funkcióit a tájékoztatás terén. Másrészt: ez a vita határozott lökést adott a probléma elméleti alapjainak kidolgozásához.

"A könyvtár és a tájékoztatás" problémakörével kapcsolatos szovjet kutatások a következő kérdésekre összpontosulnak:

a) Meghatározzák a tudományos könyvtári állomány fejlesztésének távlatait, tisztázzák a tároló könyvtárban való őrzés problémáit. Ezen belül elemzik a Szovjetunió általános gyűjtőkörű és ágazati jellegű tudományos szakkönyvtáraiban található állomány összetételét, felhasználását és tárolását; megvizsgálják a kötelezpéldány-rendszer tökéletesítésének útjait; feltárják a tudományos irodalom mennyiségét világviszonylatban, és tanulmányozzák, hogyan lehet legcélszerűbben gyarapítani a tudományos könyvtárak külföldi anyagát; elméletileg és kísérletileg kidolgozzák a könyvtári állomány depozit jellegű tárolásának problémáit.^x

^x Lásd erre vonatkozólag folyóiratunk 1968. évi 2/3. számában az "Alapvető ir-tózkodások a szovjet általános könyvtárak fejlesztéséről a tudományos és mű-szaki tájékoztatás országos rendszerében" c. közleményt.

b) Kidolgozzák a központi katalógusok optimális rendszerét, és megvizsgálják, hogyan lehet ezeket elektronikus digitális számítógép-technika segítségével szerkeszteni. A központi katalógusok az országos tudományos tájékoztatási rendszer szükséges részét alkotják, mivel alapjai valamennyi könyvtárközi kapcsolatnak: az állománygyarapítás koordinálásának, az együttműködésnek a könyvtárközi kölcsönzés területén, a bibliográfiai tájékoztató szolgálat kooperációjának stb. Az erre vonatkozó kutatásoknak az a céljuk, hogy a központi katalógusokat a megfelelően teljes és operatív tájékoztatás eszközüvé tegyék: biztosítsuk az univerzális, tárcaközi, össz-szövetségi és regionális központi katalógusok ésszerű kombinációját az ágazati katalógusokkal; ennek eredményeképpen alakítsuk ki a különböző típusú központi katalógusok teljes, optimális országos rendszerét, világosan elhatárolva mindegyiküknek a profilját, funkciót és formáját, ésszerűen összehangolva a központi katalógusokat szervező és az összeállításukban részt vevő könyvtárak tevékenységét.

c) Kidolgozzák a kurrens és retrospektív bibliográfiai tájékoztatás problémáit. Ezen belül elméleti és módszertani szempontból elemzik a bibliográfiai tájékoztatás jelenlegi helyzetét és fejlődési perspektíváit, hogy megtalálják legésszerűbb formáit és fajtáit valamennyi ismeretág és a szakmaközi jellegű problémák területén. E kutatások végső célja optimális modell kidolgozása a tájékoztató bibliográfiai kiadványok országos rendszere számára.

d) Speciális tájékoztatás-visszakereső rendszert dolgoznak ki a kurrens hazai és külföldi irodalom automatizált feldolgozására és visszakeresésére. Ennek a rendszernek lehetőséget kell adnia arra, hogy elektromos írógépek felhasználásával elkészítsék az irodalom címlírását, szakozását és tárgyszavazását, egyúttal kódolva a bibliográfiai információt; a kódolt információt betáplálják elektronikus digitális számítógépbe; a betáplált anyagot a géppel feldolgozzák és cédulák, jegyzékek, nyomtatott katalógusok formájában kiadják.

Meg kell jegyezni, hogy "A könyvtár és a tájékoztatás" problémakör kutatásával szoros összefüggésben tanulmányozzák a szakemberek igényeit, amelyek fontos kritériumai lehetnek az egyes megoldások helyességének.

A kutatások **meggyedlik** területe: a közművelődési könyvtárak könyvtári szolgáltatásainak tökéletesítése.

A szovjethatalom éveiben rendkívüli módon megnőtt a könyvtárak szerepe, mind a tömeges önképző olvasás szervezésében, mind a szovjet emberek olvasmányai körének kialakításában. Adataink¹ vannak arra vonatkozóan, hogy az olvasók a kivett könyvek 65 százalékát a könyvtári tájékoztatási és propagandaanyag alapján, a könyvtárosok és bibliográfusok javaslatára kölcsönözték ki. A könyvpropagandának, az olvasás irányításának azonban még komoly hibái

vannak. Ezeket számos körülmény magyarázza, többek között az, hogy nem megfelelő a közművelődési könyvtárak állományának összetétele, s hogy a dolgozók önképző olvasásában nem jut kellő szerep az ajánló bibliográfiának, Épp ezért komoly kutatások kezdődtek a közművelődési könyvtárak állományának helyzetéről és gyarapításának módjáról; ezek a kutatások egyben az állomány gyarapításának tudományos alapjait, fejlődésének perspektíváit is tisztázni fogják.

Különleges helyet foglal el az ajánló bibliográfia problémáinak kutatása: mi a helye és szerepe, mi a helyzete, milyenek a fejlődési perspektívái a könyvpropagandának és az olvasás irányításának a rendszerében, amely az ifjúság kommunista nevelését, a személyiség politechnikai és szakmai önképzését, harmonikus kifejlődését, valamint esztétikai nevelését van hivatva előmozdítani. Az ajánló bibliográfiát nemcsak kiadványok rendszerének, hanem a könyvpropaganda és olvasásirányítás legfontosabb módszerének is tekintik. A kutatások valamennyi ismeretág - a társadalmi és politikai irodalom, a természettudományos, a műszaki, a mezőgazdasági szakirodalom, a szépirodalom és a művészet - ajánló bibliográfiáira kiterjednek. Végső céljuk annak tisztázása, hogyan lehet növelni az ajánló bibliográfia hatékonyságát a könyvpropaganda és olvasásirányítás területén, valamint az olvasmányanyag kidolgozása az önképzés legfőbb ágaiban.

Az **ötödik** terület: az egységes könyvtári szolgáltatási rendszer elméleti, tudományos alapjainak kidolgozása.

Hazánkban a városokban és falvakban a közművelődési könyvtárak széles hálózata működik, amelyekben gazdag állomány áll az olvasók rendelkezésére. A könyvtári hálózat jelenlegi szervezete azonban a könyvtárak széttagoltsága és elszigeteltsége miatt nem biztosítja a lakosság könyvszükségletének teljes kielégítését, az olvasók kellő színvonalú ellátását. Egy-egy község, járás, város határain belül gyakran valamennyi könyvtár állományában majdnem teljesen ugyanazon könyvek találhatók, nagy példányban a ritkán keresett irodalom. A központi városi és járási könyvtárak, amelyeknek leggazdagabb az állományuk, igyekeznek korlátozni annak könyvtári kölcsönzés útján való terjesztését, mivel azt tartják a legfontosabbnak, hogy saját olvasóik igényeit elégítsék ki. Az állam által biztosított összegek sok könyvtár között forgácsolódnak szét, és felhasználásuk nem minden esetben a legésszerűbb.

Ugyanakkor a tudomány és technika haladása, a dolgozók mind nagyobb vonzódása a tudás iránt, az olvasók minőségi összetételének megváltozása azt követeli, hogy alapos revízió alá vegyük a közművelődési könyvtárak munkáját. Az utóbbi évek hazai tapasztalatai és más országok tapasztalatai arra valla-

nak, hogy emek az átszervezésnek leghatékonyabb formája a könyvtári hálózat struktúrájának központosítása.

A jelen munkaértekezleten részt vevő országok számára nem új ez a kérdés. Elismerjük, hogy megoldásában némileg le vagyunk maradva. Annál inkább az a véleményünk, hogy mielőtt hozzálátnánk az átszervezéshez, ki kell dolgoznunk tudományos alapjait. Ezen azt értjük, hogy megállapítjuk a fiókrendszer optimális változatait a konkrét területi és gazdasági feltételektől függően, kidolgozzuk az alapelveket a központi könyvtár és fiókjai állományának gyarapítására, megkeressük a legésszerűbb és leghatékonyabb utakat és módokat az olvasók könyvvel és tájékoztatással való ellátására, tisztázzuk a centralizálás gazdasági kérdéseit.

A felsorolt területek természetesen nem merítik ki a Szovjetunióban folyó, a könyvtárügy és bibliográfia elméletére vonatkozó kutatások témakörét. Szólni kellene a könyvtárgazdasági kutatásokról, amelyek az alapvető könyvtári munkafolyamatokra fordított költségeket vizsgálják; a gyermek- és ifjúsági olvasók érdeklődési körének és olvasásuk sajátosságának, olvasásuk irányításának vizsgálatáról; a könyv, a könyvtárügy és a bibliográfia történetére vonatkozó kutatásokról stb.

Valamennyi ugyanazt a célt követi: megteremti a szilárd tudományos alapot az ország könyvtárügyének további fejlődéséhez, színvonalának emeléséhez.

Mindezek a kutatási témák azonban nem elégitik ki teljesen szükségleteinket. Véleményünk szerint még nagyon keveset tettünk és teszünk a könyvtártudomány általános elméleti alapjainak kidolgozásáért. Pedig ez az egyik nélkülözhetetlen előfeltétele az egész könyvtárelmélet továbbfejlesztésének.

Tudomásunk szerint nem eléggé aktívan foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel más szocialista országokban sem.

Nagy érdeklődéssel hallottuk Kołodziejska elvtársnő előadásából, hogy a lengyel Nemzeti Könyvtár bibliográfiai intézetének munkatervében két általános elméleti jellegű téma szerepel: "A könyvtári terminológia" és "A könyvtártudomány mint tudományos diszciplína". A Lenin Könyvtár tervében is ott szerepel ugyanez a két általános elméleti téma: "Az egységes könyvtári terminológia" és "A könyvtártudomány a társadalomtudományok rendszerében". Ugy gondolom, hogy ez a találkozás nem véletlen. Számunkra valóban nehéz, szinte lehetetlen előrehaladni ezeknek és hozzájuk hasonló témáknak a kidolgozása nélkül. Itt talán még nagyobb szükség van a szoros együttműködésre, országaink tudományos erőinek egyesítésére, mint bármely más tudományos témakörben.

Amint már fentebb említettem, az utóbbi időben észrevehető haladás tapasztalható a tudományos munka formáinak és módszereinek alkalmazásában, amellett pedig új formák és módszerek is jelentkeznek.

Mindjobban elterjed a könyvtárügy szociológiai aspektusainak tanulmányozása. Ezzel egyidejűleg a könyvtártudományi kutatások gyakorlatában olyan modern tudományos módszerek kapnak helyet, mint a kérdőíves felmérés, körkérés, interjú stb.

A tudományos kutatás fontos módszere a kísérlet. Egyik fontos eszköze a tudomány és a gyakorlat összekapcsolásának, lehetővé teszi a tudományos elgondolások és következtetések helyességének ellenőrzését. A humán és társadalomtudományok területén azonban a kísérletet nagyon ritkán, csak szűk körben használják. A könyvtártudományi alkalmazására irányuló próbálkozások azt mutatják, hogy új lehetőségeket nyújt, hozzájárul a kutatások frontjának jelentős kiterjesztéséhez. Nagyon széles körben alkalmazunk kísérleteket a következő témák kutatása során: "A könyvtári hálózatok centralizálása", "A központi katalógusok rendszere", "Az állomány depozit jellegű tárolásának problémái" stb.

Az új módszerek között meg kell említeni a modellálást is, amely lehetővé teszi, hogy a modellel kapcsolatos tapasztalatok alapján véleményt alkossunk a "természetes feltételek között" végbemenő folyamatokról és jelenségekről. A modellálás módszerét ajánlatos például használni "A közművelődési könyvtárak állománya fejlődésének távlatai" című és sok más téma feldolgozásánál.

A könyvtártudomány, ugyanúgy mint bármely más tudományág, az alap- és rokon tudományokkal összefüggésben fejlődött és fejlődik, amilyen például a filozófia, a szociológia, a pedagógia, a pszichológia, a bibliográfia elmélete, az információelmélet, a kibernetika és mások.

Azok a problémák azonban, amelyek ebből az összefüggésből fakadnak, még korántsem tisztázódtak teljesen. A tudomány fejlődésének jelenlegi fokán ez a feladat is egyre fontosabbá válik.

Napjainkban szemtanúi vagyunk annak, milyen kolosszális eredmények és tudományos sikerek származnak a tudományok integrációjának folyamatából. A könyvtári elmélet további sorsa, megszilárdítása és fejlődése tekintélyes részben attól függ, hogy milyen figyelmet szentelünk a határos szakterületeken folyó kutatásoknak, milyen mértékben használjuk fel a rokon tudományok adatait.

Azt hiszem, hogy a fejlődés jelenlegi színvonalán a tudományunk előtt álló valamennyi probléma közül a legfontosabb: "A könyvtártudomány a tudományok rendszerében". Ha ezt a problémát megoldottuk, tudományunk információkhoz jut más tudományok által feltárt tényekről, az általuk kidolgozott módsze-

rekről, az általuk kialakított koncepciókról. Ezeknek az információknak az önálló értelmezése segítségével gyorsabban, pontosabban, helyesebben dolgozhatjuk ki saját tudományunknak, a könyvtártudománynak a tényelt, módszereit és koncepcióit.

III.

A könyvtártudományi kutatómunka méreteinek általános növekedésével és továbbfejlesztésének szükséges voltával kapcsolatban különösen fontossá válnak a tudományos munka megszervezésének, irányításának és tervezésének problémái.

A tudomány rendszer. Fejlődésének egyik alapvető sajátossága ezért abban rejlik, hogy az új tudományos eszmék és kutatási módszerek kidolgozásánál a fő erőt nem az egyes személyek, hanem a munkaközösségek tevékenysége jelenti. A tudományos tevékenység eredményeit nem a kutatásba bevont emberek száma biztosítja, hanem munkájuk kollektivitásának színvonala, a munka racionális, célszerű megszervezése.

Az utóbbi időben hazánkban intenzíven keresik a könyvtártudomány optimális szervezeti struktúráját. Ezzel összefüggésben számos intézkedés történt.

A könyvtártudomány és a bibliográfia elmélete területén a Szovjetunióban elsősorban a tudományos könyvtárakban (általános gyűjtőkörű és szakkönyvtárakban), másrészt a felsőfoku tanintézetekben (a könyvtárosképző főiskolákon, valamint az egyetemek és pedagógiai főiskolák speciális tanszékein) folynak kutatások. A könyvtártudományi és bibliográfiaelméleti kutatómunka összszövetségi központja az ország nemzeti könyvtára, a Lenin Könyvtár.

Az utóbbi időkhöz ezekben az intézményekben nem működtek önálló kutató részlegek. Kisebb-nagyobb mértékben a könyvtár valamennyi osztálya, az intézet valamennyi tanszéke végzett tudományos munkát. Egyre érezhetőbbé válik azonban, hogy változtatni kell ezen a helyzeten; a tudományos munka olyan méreteket ölt, hogy mind nehezebb összeegyeztetni az operatív munkával, annál is inkább, mert az utóbbinak a terjedelme is állandóan növekszik. Ezért az a tendencia jelentkezik, hogy a nevezett intézményeken belül adminisztratív, strukturális szempontból különálló kis kutatói egységeket alakítsanak ki.

1967 augusztusában a Lenin Könyvtárban egy speciális osztályt létesítettek: a könyvtártudományi, bibliográfiaelméleti és könyvtörténeti kutatói osztályt. Az osztálynak az a legfőbb funkciója, hogy önállóan dolgozza ki a fontosabb tudományos problémákat, és koordinálja mindazokat az intézményeknek a tudományos munkáját, amelyek a Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériumához tartoznak. Ezek: a Szaltikov-Scsedrin Könyvtár, az Idegen Nyelvi Irodalom Álla-

mi Össz-szövetségi Könyvtára, a szövetséges köztársaságok állami könyvtárai, a megyei és gyermekkönyvtárak, a könyvtárosképző főiskolák, az egyetemeknek és a szövetségi köztársaságok pedagógiai főiskoláinak a könyvtártudományi és bibliográfiai tanszékei.

Önálló tudományos osztályt létesítettek a Szaltikov-Scsedrin Könyvtárban. Hasonló osztályok létrehozását tervezik a legközelebbi időn belül számos köztársasági és központi ágazati könyvtárban. Tudásunkra jutott, hogy már könyvtárosképző főiskoláink is gondolnak speciális tudományos részlegek megszervezésére.

A tudományos munka megszervezésének strukturális alapját a Szovjetunióban a kutatócsoport alkotja. Ilyen csoportokat minden téma kidolgozására alakítanak, amely a könyvtártudományi, bibliográfiaelméleti és könyvtörténeti kutatómunka 1968-1970. évi központi távlati tervében szerepel. Ezek a csoportok az illető témával foglalkozó szakemberekből állnak.

Minden olyan tudományos téma kidolgozásának, amellyel több intézmény kollektíven foglalkozik, megvan az irányító szerve: ez kialakítja a kutatócsoportot, tudományosan irányítja az illető probléma kidolgozását országos méretekben, szervezi, irányítja és tanácsokkal segíti a közreműködő intézmények munkáját.

Az alapvető témák és problémák ("A könyvtár és a tájékoztatás", "Az ajánló bibliográfia" stb.) tisztázására egy-egy kérdés legkiválóbb szakembereiből "problématanácsokat" hoznak létre. Ezek hagyják jóvá a kutatással kapcsolatos dokumentumokat: programokat, jelentéseket, a kutatás egyes szakaszaira, valamint a végleges eredményekre stb. vonatkozó anyagokat. Mindegyik problématanács tevékenységében az illető kutatócsoportokra támaszkodik, munkájának szervezője azonban az adott problémával kapcsolatban kijelölt irányító szerv.

A tudományos munka legfontosabb elvi kérdéseit megvitatják a Lenin Könyvtár módszertani tudományos tanácsában és a Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériumának könyvtári tanácsában. Ezek a konzultatív szervek az ország legnagyobb könyvtárainak és könyvtári intézményeinek képviselőiből alakultak.

A könyvtártudomány szervezeti felépítésének kérdései azonban az ügynek csak az egyik oldalát jelentik. Ahhoz, hogy a könyvtártudomány valóban "termelőerővé" váljék, véleményem szerint az is szükséges, hogy nagyon alaposan és kritikusan elemezzük úgynevezett "tudományos potenciálját" a maga egységében, azaz a) káderhelyzetét, a dolgozók száma, szakképzettsége, életkori összetétele és az utánpótlási lehetőség szerint; b) tudományos információkkal való ellátottságát, más szóval azt, hogy eléggé gazdag-e saját eszmékben és módszerekben, s ismeri-e világviszonylatban a gyakorlatot; c) anyagi-műszaki ellátottságát, tehát pénzügyi és kísérleti bázisát.

Egy ilyen elemzés lehetővé teszi, hogy feltárjuk a legérzékenyebb pontokat, és helyesen állapítsuk meg azokat az alapvető intézkedéseket, amelyek szükségesek a könyvtártudomány tudományos potenciáljának emeléséhez.

Doktor Groh előadásában egy nagyon fontos kérdést vetett fel: szoros tudományos kapcsolatokat és együttműködést kell kialakítani más tudományos intézményekkel, amelyek rokon témakörrel foglalkoznak. Teljes mértékben egyetérték Groh doktorral. Véleményem szerint az ilyen együttműködés kifejlesztése elsőrendű feladataink közé tartozik. Tulajdonképpen ez megint csak annak a problémának az egyik aspektusa, hogy mi a könyvtártudomány helye a tudományok rendszerében. Ebben a vonatkozásban nyilvánvalóan sok még a tenivalónk. A szociológiai kutatások folyamán kontaktust teremtettünk a szociológusokkal, demográfusokkal, matematikusokkal. Állandóan fejleszteniünk kell együttműködésünket az információelmélet szakembereivel, akik, melleleg megjegyezve, irigylésre méltó ütemben fejlesztik tudományukat. Még mindig nincs megfelelő kapcsolatunk a filozófusokkal, közgazdászokkal és jogászokkal. Ha a kapcsolatok fejlesztésének eredményeképpen a kutatási problématanácsokban nemcsak a könyvtári szakemberek, hanem a rokon tudományok képviselői is közreműködnek, akkor jelentős mértékben nőnek esélyeink a sikerre.

A könyvtártudományi, bibliográfiaelméleti és könyvtörténeti kutatómunka további fejlesztése érdekében célszerű együttműködést kialakítani a szocialista országok tudományos könyvtári intézményei között. Ez az együttműködés az elkövetkező 2-3 évben bontakozhat ki, az alábbi problémák és témák keretében;

1. a könyvtártudomány általános elméleti alapjai;
2. a könyvtárügy szociológiai aspektusai;
3. az egységes országos könyvtári rendszer kialakításának elméleti és szervezeti alapelvei;
4. a kurrens bibliográfiai tájékoztatás optimális rendszere;
5. a könyvtári munkafolyamatok automatizálása.

Ezt az együttműködést a következő formákban lehetne megvalósítani:

1. a tudományos munkatervek rendszeres cseréje;
2. a szocialista országok könyvtárosainak tudományos szemináriumai egyes tudományos problémákról;
3. közös kutatócsoportok kialakítása;
4. egyes tudományos dolgozók kiküldése egy másik ország könyvtári intézményébe, kutatásban vagy kísérletben való részvétel céljából.

Ha elmélyítjük a szocialista országok könyvtárosainak együttműködését a kutatómunka terén, kétségteljesen új perspektívák tárulnak fel könyvtártudományunk további fejlődése számára.

A THERMO-FAX KÖLCSÖNZÉSI ELJÁRÁS

MEZEI GYÖRGY

A könyvtárak növekvő igénybevétele miatt egyre sürgősebb kérdésként jelentkezik a kölcsönzési adminisztráció egyszerűsítésének, illetőleg gépesítésének a problémája. A hagyományos, kézzel irt kölcsönzési feljegyzések elkészítése ugyanis túlzottan időigényes folyamat és nem elég gyors ahhoz, hogy napi 400-500 látogató esetén a kölcsönzések adminisztrációját torlódás nélkül meg lehessen oldani.

Az újabban bevezetésre került tételszámos és tikettes kölcsönzési eljárások meggyorsítják ugyan a kölcsönzési adminisztráció folyamatát, azonban ez a gyorsítás főleg a feljegyzésre kerülő adatok csökkentése útján történik, s a csökkentés maga után vonja a statisztikai részletezés lehetőségének a megszűnését, sőt a későbbi munkafolyamatoknál, sürgetésnél, peresítésnél gyakran problémákat is okozhat.

A könyvtári szakirodalomban bőven található olyan közlemények, amelyek a kölcsönzési adminisztráció gyorsítására a fényképezőgépek és a mikrofilm használatát ajánlják. Az ilyen készülékek gyártását a jólismert foto- és irodaberendező cégek (Kodak, Remington stb.) is felvették gyártási programjukba, és külföldön elég nagy számban használják is ezeket. Nálunk azonban a fotoeljárás alkalmazási kísérletei eddig nem vezettek megfelelő eredményekre: a költségtényezők viszonylagos magassága, az előhívás problémái, a filmfelvétel kiesése esetén előállott bizonytalanság, a sürgetések nehézkesség³ stb. az eljárás általános elterjedését nem tették lehetővé.

Mult évi németországi tanulmányutam alkalmával módom volt arra, hogy a hamburgi Városi Könyvtárban egy, a kölcsönzési adminisztráció gépesítését szolgáló készülék működését a gyakorlatban is tanulmányozzam. Megítélésem szerint ez a készülék alkalmasnak látszik a fotoeljárás hibaforrásainak kiküszöbölésére, és üzemi költségei is lényegesen alacsonyabbak annál.

A Thermo-Fax kölcsönzőkészüléket az irodatervezésben jólismert 3 M (Minnesota Mining and Manufacturing Co., Düsseldorf) cég hozza forgalomba. A készülék eredetileg iratmásolás céljaira készült; hőre érzékeny, elszíneződő papír segítségével készít gyorsmásolatokat iratokról, tervekről. Könyvtári célokra Németországban először Hamburgban alkalmazták, majd a cég szakértőinek és a könyvtárosoknak együttműködésével készítették el a jelenleg forgalomban lévő típust, és együttesen dolgozták ki a kölcsönzési eljárás új szabályzatát. A

HAMBURGER ÖFFENTLICHE BUCHERHALLEN 22 Mundsburger Damm 42, Tel.: 22 40 52 Herrn/Frau/Frl. Georg Mezei 2 Hamb.-Nienstedten Kurt-Küchler-Str. 15	<i>Mezei</i>
--	--------------

olvasójegy kölcsönzőkészüléket legcélszerűbb a kölcsönzőpultba beépíteni, amelynek kiképzése lehetővé teszi az 50x70 cm méretű készülék befogadását és az elektromos csatlakozás felszerelését. Ajánlatos a pultot már eleve olyan fiókrendszerrel építeni, amely a kész kölcsönzési okmányok tárolására és a tartalékban tárolt nyomtatványok befogadására is alkalmas.

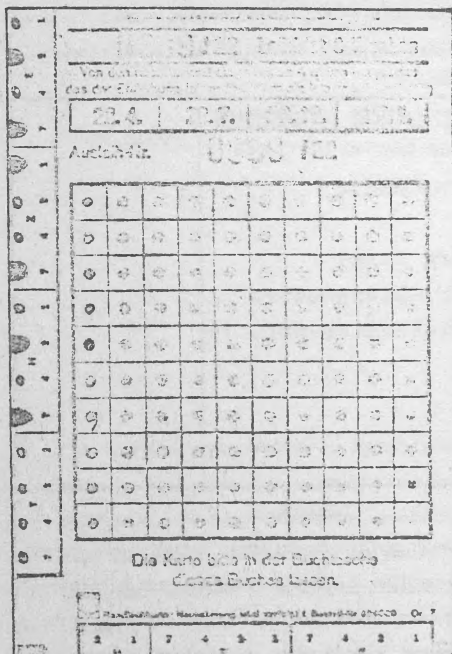
Az eljáráshoz a készüléken kívül a következő anyagok és nyomtatványok szükségesek:

1. olvasójegy, az olvasó személyi adataival és lakcímével;
2. könyvkártya, a könyv címével, jelzetével és egyéb azonosító és statisztikai célokat szolgáló adataival;
3. a lyukkártyarendszerű határidőlap, kölcsönzési tételszámmal és lejárati határidővel;
4. Thermo-Fax másolólap.

A könyvek kiadása

A könyv kikölcsönzésekor az olvasó a könyvet olvasójegyével együtt lerakja a kölcsönzőpultra.

A könyvtáros kiveszi a könyvből a könyvkártyát, a tárolófiókból a soron következő tételszámú lyukkártya-határidőlapot, majd ezekre ráhelyezi az olvasójegyet. A 3 okmány méretét úgy kell megválasztani, hogy a lapok egymást ne takarják el, a megfelelő adatok a másolás céljára jól láthatók legyenek. A határidőlap-könyvkártya-olvasójegy sorrendben egymáson fekvő 3

lyukkártya-
határidőlap

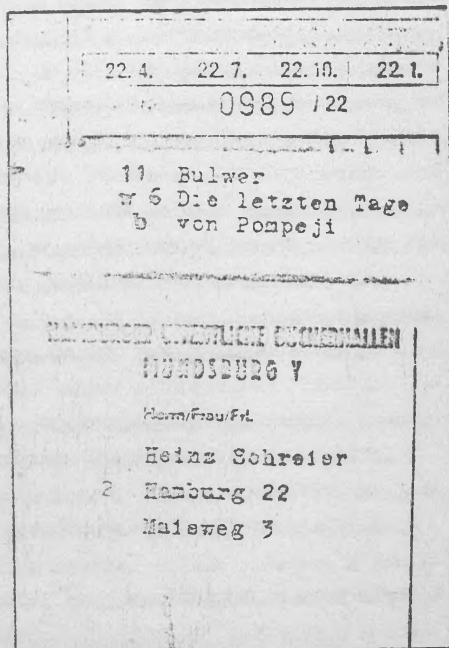
Az eljárás befejeztével a könyvkártyát és a határidőlapot a könyvbe helyezik. Az olvasó, amennyiben több könyvet nem kíván kölcsönözni, visszakapja olvasójegyet és távozhat.

Az elkészült másolatokat, amelyek a kölcsönzés minden szükséges adatát tartalmazzák, a határidőlapok sorszámával azonos tételszámsorrendben külön tárolófiókban őrzik.

A könyvek visszavétele

A visszavételnél a könyvkártya továbbra is a könyvben marad, a határidőlapot kell a könyvből kiemelni. A lyukkártyán színes perem jelzi, hogy melyik határidőcsoportba tartozik. Amennyiben a könyvet az előírt határidőre vissza-

okmányra végül ráhelyez egy megfelelő méretre vágott Thermo-Fax másolópapírt. A bizonylatokat ezután a készülék bemeneti nyílásába helyezik, az automatikus kapcsoló megindítja a másolási folyamatot, és néhány másodperc múlva a gép kimeneti nyílásán készen megkapjuk a másolatot, az eredeti bizonylatokkal együtt. A másoláshoz szükséges hőt a készülék villamos izzólámpa segítségével állítja elő.

Thermo-Fax kölcsönzési másolat

hozták, a lap azonnal a megfelelő színnel jelzett gyűjtőfiókba kerül. Késedelem esetén a késedelmi díj azonnal beszedhető, ezek után az olvasó távozhat. Amennyiben kívánatos annak megállapítása, hogy az egyes könyveket hányszor kölcsönözték ki, úgy visszavételkor a könyvkártyát - esetleg a könyvbe bera-
gasztott külön nyilvántartólapot - lebélyegezzük.

A lejárat ellenőrzése. A visszahozás ellenőrzése. Sürgetések

A kölcsönzési eljárás lényeges kelléke a lejáratnak és a könyv visszahozásának ellenőrzésére szolgáló lyukkártyarendszerű határidőlap, előnyomott kölcsönzési tételszámmal. A lyukkártyák 3 hetes kölcsönzési határidő esetén 13 hetű sorozatban készülnek, az egyes heti sorozatokat színmegjelölés különbözteti meg egymástól. A heti sorozaton belül szükséges kártyák mennyiségét, azaz az egy hét alatt kölcsönzésre kerülő kötetek számát a tapasztalatok alapján állapítják meg, kb. 10 százalékos ráhagyással. A kölcsönzési tételszámok minden héten 1-gyel kezdődnek, és a forgalom növekedése esetén folyamatosan bővíthetők, megfelelő színű kártyák behelyezésével.

A kártyák folyamatos használhatóságát az előre megállapított és a kártyára előnyomott állandó lejáratú határidők biztosítják, az alábbi táblázat szerinti:

Heti sorozat száma	A könyv kiadásának hete	Lejáratú határidő
1.	I,2-7. - IV. 2-7. - VII,2-7. - X,2-7.	I. 28. - IV.28 - VII,28. - X,28.
2.	I,8-14. - IV,8-14. - VII,8-14. - X,8-14.	II,4. - V,4. - VIII,4. - XI,4.
3.	I,15-21. - IV,15-21. - VII,15-21. - X,15-21.	II,11. - V,11. - VIII,11. - XI,11.
4.	I,22-28. - IV,22-28. - VII,22-28. - X,22-28.	II,18. - V,18. - VIII,18. - XI,18.
5.	I,29-II,4. - IV,29-V,4. - VII,29-VIII,4. - X,29-XI,4.	II,25. - V,25. - VIII,25. - XI,25.
6.	II,5-11. - V,5-11. - VIII,5-11. - XI,5-11.	III,5. - VI,5. - IX,5. - XII,5.
7.	II,12-18. - V,12-18. - VIII,12-18. - XI,12-18.	III,12. - VI,12. - IX,12. - XII,12.
8.	II, 19-25. - V,19-25. - VIII,19-25. - XI,19-25.	III,19. - VI,19. - IX,19. - XII,19.
9.	II,26-III,2. - V,26-VI,2. - VIII,26-IX,2. - XI,26-XII,2.	III,24. - VI,24. - IX,24. - XII,24.
10.	III,3-9. - VI,3-9. - IX,3-9. - XII,3-9.	IV,1. - VII,1. - X,1. - I,2.

Heti sorozat száma	A könyv kiadásának hete	Lejárat határidő
11.	III,10-16. - VI,10-16. IX,10-16. - XII,10-16.	IV,8. - VII,8. - X,8. - I,8.
12.	III,17-23. - VI,17-23. - IX,17-23. - XII,17-23.	IV,15. - VII,15. - X,15. - I,15.
13.	III,24-31. - VI,24-30. - IX,24-30. - XII,24-31.	IV,22. - VII,22. - X,22. - I,22.

Az állandó lejárat határidők előnye, hogy az olvasó a határidőlapról mindig könnyen megállapíthatja, meddig kell a könyvet visszahozni. Megjegyzem, hogy a határidőket dekádönkénti vagy 4 hetes kölcsönzési időtartam esetén is hasonló módon kell megállapítani.

A 13 sorozatból általában 7 van használatban a kölcsönzőpulton, ennek megfelelően a gyűjtőfiókokat is azonos módon kell kiképezni: 3 fiók az esedékes 3 heti lejáratnak, 1 fiók az első késedelmi hétnek, 1 fiók a második késedelmi hétnek, 1 fiók az esetleges további késedelmeknek, 1 fiók a tisztázatlan ügyeknek. A további hat fiók tárolása a kölcsönzőpulttól távol, az irodában is megoldható.

A visszahozás ellenőrzésének folyamata a következőképpen megy végbe: a visszazozott könyvekből kiemelt határidőlapokat a gyűjtőrekeszekben tároljuk színenként, azaz hetenként elkülönítve, ezzel egyidejűleg már el is végeztük az előrendezés folyamatát is. Ha minden könyvet visszahoztak a határidő lejártáig, úgy a lyukkártyák számának globálisan egyeznie kell a megőrzött kölcsönzési másolatok számával. Az azonosság megállapítására azonban a lyukkártya-határidőlapokat rendezni kell a tételszámok sorrendjében, miután a kölcsönzési másolatok is ugyanabban a sorrendben kerültek megőrzésre.

A rendezés műveletét tüsválogatás útján végezzük, amelyet a kártyák peremén elhelyezett 5 mezős jelrendszer tesz lehetővé. Az öt mezőből álló jelrendszer, egyenként 4 lyukkal, additív lyukasztással a kölcsönzési tételszámok adatait tárolja. Értelemszerűleg jobbról-balra haladva: az 1. mező az egyesek, a 2. mező a tízesek, a 3. mező a százások, a 4. mező az ezresek adatait tárolja, míg az ötödik mező használatára akkor kerül sor, ha a könyvtár 1 határidőcsoporton, azaz jelen esetben 1 héten belüli kölcsönzése meghaladja a 10000 kötetet.

A kártyák durva rendezésénél először az ezresek, majd a százások szerint rendezünk, azaz a tüvel balról jobbra haladunk az ezres mező elejétől a százas mező végéig. A válogatás során egyszerre 2-300 kártya vehető fel a türe: a nem öblösített (nem lyukasztott) kártyák a tűn maradnak, kiesnek vi-

szont mindazok, melyeknél a kérdéses jelhely öblösítése megtörtént. Pl. az ezres mező "7" helyénél történő szúrásnál mindazon kártyák kiesnek, amelyeket a "7"-nél öblösítettünk, vagyis a "7000", "8000" és "9000" csoportba tartozók, miután az additív eljárás szerint a két utóbbinál a "7+1", illetve a "7+2" helyet öblösítettük. A három csoport szétválasztására ezért ismét szúrást alkalmazunk az ezres mező 2. jelénél, ezáltal kiesik a "9000" csoport, majd a következő szúrással az ezres mező 1. jelénél elválasztjuk a "8000" csoportot, mert e szúrásnál a "7000" csoport függve marad a tűn. Hasonlóan választjuk szét a százásokat is. A százások szétválasztása után a finom rendezés művelete következik: ennél a szúrásokat jobbról balra haladva végezzük, kezdve az egyes mező egyes jelénél, százias csomagonként. A kieső kártyákat a százias köteg végére helyezzük, majd a szúrás műveletét az egyes mező 2. jelénél folytatjuk. Minden szúrás után ügyelni kell arra, hogy a kieső lapokat a köteg végére helyezzük és a következő szúrásnál is együtt tartsuk. Nyolc szúrási művelet után (az egyes mező 1. jelétől a tízes mező 7. jeléig 8 jelhely van) a százias köteg kártyái pontos számsorrendben sorakoznak egymás után.

A tűsválogatás műveletének leírása kissé bonyolultnak tűnhet, azonban a gyakorlatban rendkívül egyszerű és gépiesen végezhető folyamat. Saját tapasztalatom nyomán elmondhatom, hogy 5000 kötetes heti kölcsönzés esetén a kártyák sorrendezése összesen 2-3 óra munkaidőt igényel, és ez a művelet a kölcsönzéstől elválasztva is elvégezhető.

A számsorba rendezés után meg kell állapítani azokat a tételszámokat, amelyek határidőlapjai hiányoznak a rendezett kötegekből. A hozzájuk tartozó könyveket nem hozták vissza, ezért azokat sürgetni kell,

A hiányzó tételszámok megállapítására optikai ellenőrző készüléket használnak. A határidőlapokon ugyanis nemcsak peremlyukasztás van, hanem ellenőrző fénylyukrendszer is, 100 egységgel. Amennyiben tehát a százias kötegből valamely szám hiányzik, miután a köteget a készülékbe helyeztük, annak a számnak a helye üresen marad, és így megállapítható a hiány. A következő lépés az, hogy a megőrzött kölcsönzési másolatokból a hiányzó tételszámot kikeressük, és azt sürgetjük. A sürgetés a Thermo-Fax eljárásnál igen egyszerű: a kölcsönzési alpmásolatra újabb másolólapot helyezünk, majd átengedjük a másológépen, amely újabb másolatot készít. A könyvtár az alpmásolatot a sürgetések dobozában megőrzi, az új másolatot pedig sürgetésként ablakos borítékban elküldi az olvasónak, megfelelő, előre nyomtatott felszólítás kíséretében. Az ablakos boríték használata azért szükséges, mert a másolat tartalmazza az olvasó nevét és lakcímét, s így a boríték címzése is megtakarítható. Az alpmásolat természetesen ismételteri is felhasználható további levonatok készítésére.

Statisztika. A napi vagy heti kölcsönzött kötetek száma a határidő-lapok sorszáma alapján egyszerű kivonással állapítható meg. A havi forgalom nagyságát a heti sorozatok tételszámainak összeadásával kapjuk meg.

A részletezett megoszlási statisztika készítését a Thermo-Fax alpmásolatok megőrzése és megfelelő csoportosítása teszi lehetővé, miután a másolatok minden lényeges adatot tartalmaznak. A hamburgi könyvtárakban általában reprezentatív statisztikai módszerrel oldják meg ezt a kérdést, az így kapott eredményeket vetítik az éves forgalom adataira. A könyvtárban visszamaradó alpmásolatok a későbbiekben jól használhatók különféle olvasórétegek érdeklődési irányának megállapítására és hasonló elemzések elvégzésére.

Az eljárás előnyei, hibaforrásai

A Thermo-Fax kölcsönzési eljárásnak az az előnye, hogy a kölcsönzésnél azonnal látható a kölcsönzési elismervény, ellentétben a fotoeljárással, ahol az előhívás előtt nincs lehetőség az ellenőrzésre. Az eljárás és a készülék használata a kölcsönzés adminisztrációját igen leegyszerűsíti, kevésbé képzett munkaerőkkel is megoldhatóvá teszi, amellet a kézzel végzett feljegyzésekkel szemben nagyobb pontosságot és időbeli megtakarítást is eredményez. A tapasztalati adatok szerint óránként 150 kötet kölcsönzéséig – azaz 6 órás nyitvatartás esetén napi 900 kötetes forgalomig, – a könyvek kiadását, visszavételét, előjegyzését és nozzabbítását 1 munkaerő el tudja látni, és csak ennél magasabb napi forgalom esetén kell a folyamatok elvégzéséhez második munkaerőt beállítani.

A hibaforrások igen csekélyek: gyakorlatilag az áramszünet okozhat problémát. Ilyen esetben megfelelő előnyomott karton segítségével oldják meg a nyilvántartást, természetesen ezáltal a kölcsönzés lassúbbá válik. A készülék egyéb alkatrészeinek meghibásodása, például a lámpa kiegészése, a szállítóhenger fennakadása, a kapcsolószerkezet zárata igen ritkán fordul elő, és legtöbbször helyileg is kijavítható. A beruházási és üzemeltetési költségek nyugati viszonylatban alacsonyak: a készülék ára kb. 1700 DM, szemben a fotokészülékek 10 000 DM feletti árával. A lyukkártyasorozat ára 13 hétre kb. 300 DM; meg kell jegyezmem ezzel kapcsolatban azt is, hogy a lyukkártyasorozatot a Thermo-Fax eljárástól függetlenül is használják az adminisztráció egyszerűsítésére, pl. fotoeljárásnál. A másolatok papir- és előállítási költsége is alacsony, 0,02 DM másolatonként. Így mind a beruházási, mind az üzemeltetési költségek gyorsan megtérülnek a készülék alkalmazásával elérhető személyzeti megtakarítás útján.

Az itt közölt szemelvény az I. fejezete a szerzők "A műszaki tudományos tájékoztatás hatékonysága" c. munkájának.^x

A technika haladása és az információszolgáltatás

A. В. КОЗЕНКО, А. Н. ПОЛОВИНСКИЙ

ЭФФЕКТИВНОСТЬ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ

ИЗДАТЕЛЬСТВО "ЭКОНОМКА" МОСКВА - 1967

tésének, feldolgozásának, megőrzésének és felhasználásának legésszerűbb módszereit, ami végeredményben az egész társadalmi termelés hatásfokának emelését eredményezi.

A tájékoztatási munka, amely ma-
gában foglalja a műszaki tudományos
információk gyűjtését, feldolgozását,
megőrzését, visszakeresését és ezt
követően a társadalmi termelésben
részt vevő különböző csoportok között
való terjesztését, az utóbbi időkben
különösen felkeltette a tudósok figye-
lmét: közgazdászokét, pszichológusok-
ét, szociológusokét, technikátörténe-
szakembereiét. Ezt elsősorban az okoz-
ta, hogy a tájékoztatási szolgáltatások-
ra fordított munka és anyagi beiektetés
mértéke az utóbbi 10-15 évben a ter-
melés minden területén megnövekedett.
A tájékoztatási levékenységi különböző
összetevőit ma már sokoldalú tudomá-
nyos analízisnek vetik alá, amely elő-
segíti, hogy kiválaszthassuk a doku-
mentumok, ismeretek és adatok gyűj-

^x KOZENKO, Aleksezej Vaszil'evics - POLOVINCSIK, Anatolij Nikolaevics: Éffektivnoszt' naucsno-tehnicseszkov informacii. Moszkva, Ékonomika, 1967. 176 p. A közölt fejezet: 6-26 p. A mű a Könyvtár-tudományi Szakkönyvtárban a 2-2982 számon található.

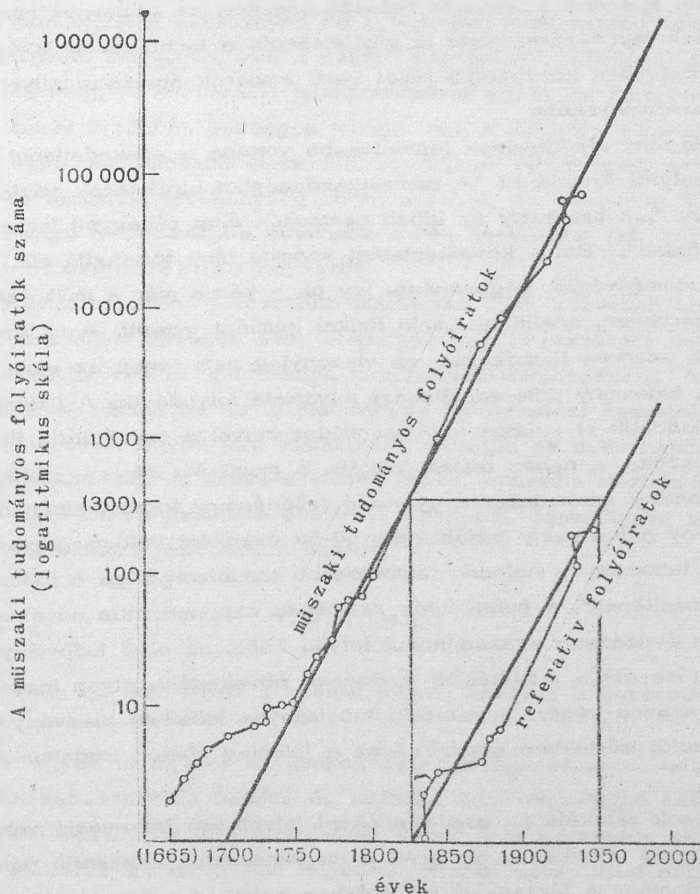
Megjegyezzük, hogy a tájékoztatósi munka most tapasztalható rohamos fejlődése nem áll precedens nélkül. A műszaki tudományos információcsere lét-rejőtte óta a folyamat aktivizálódásának két sajtószerű hulláma figyelhető meg. Mindkét hullám az információcsere gyorsabb ütemű fejlődési szakaszának kezdetét jelentette. Jellemző, hogy időben szinte egybeestek a tudományban és technikában végbemenő forradalmi változások korszakával. Szemléletesen győz meg erről az alábbi grafikon ¹/1. ábra, amely a világon megjelenő műszaki tudományos folyóiratok számának növekedését mutatja. A görbe a növekedés exponenciális jellegéről tanuskodik. Jellegzetes törés figyelhető meg rajta a 18. század második felének kezdetén, vagyis az első ipari forradalom időszakában, amely megnövelte meredekségét. A referáló folyóiratok számának növekedését jelző görbe meredekségének hasonló változása jellemzi a mostani műszaki tudományos forradalom kezdetét. Ez a változás a 19. század 80-90-es éveire tehető, vagyis a modern műszaki tudományos forradalom első szakaszának kezdetére.

Napjainkban a műszaki tudományos és referáló folyóiratok számának növekedése átlagosan ugyanilyen tempóban folyik. Gyakorlatilag az első ipari forradalom vetette meg a rendszeres információcsere alapját. A modern műszaki tudományos forradalom kezdete összekapcsolódott ennek a cserének a további tökéletesítésével és a másodlagos tájékoztatás megjelenésével, amely az elsődleges tájékoztatás analitikus-szintetikus feldolgozásának eredménye. Ugyanekkor jelentek meg és terjedtek el a speciális információfeldolgozó és közlő központok.

A műszaki tudományos haladás tehát együtt jár az információcsere formáinak és módszereinek fejlődésével és tökéletesedésével. E folyamatok között szoros összefüggés van: az információcsere formáinak és módszereinek tökéletesedése a tudomány és technika forradalmi változásainak következménye.

Amíg az első ipari forradalom idején a technikában végbement változások szolgálták alapul a különböző elméleti és alap kutatásokhoz, amelyek előrevitték az egész tudományt, addig napjainkban sok esetben éppen a tudományos eredmények határozzák meg a társadalom műszaki fejlettségi szintjét. A modern műszaki tudományos forradalom egyik legfontosabb jellegzetessége az, hogy a tudomány szerepe megváltozott, a tudomány fokozottabb mértékben közvetlen termelőerővé vált. Ennek a változásnak a fokát először is a társadalmi munkamegosztásnak és a társadalmasodásnak színvonala határozza meg, másodsor pedig az, hogy milyen mértékben ismeri meg az ember a természet és társada-

¹ ПРАJSZ, D.: Математика науки, или наука о науке. - "Наука о науке" с. gyűjtemény. Moszkva, Progressz, 1966.

1. ábra: A műszaki tudományos és a referatív folyóiratok számának növekedése

A társadalmi munkamegosztás és a tudomány fejlettségének összefüggése kétoldalú: egyrészt a munkamegosztás növekedése a tudomány differenciálódásához, a kutatásokra biztosított ráfordítások növekedéséhez és a tudományos dolgozók számának emelkedéséhez vezet², másrészt a kutatások volumenének növekedése elősegíti új termelési ágak megjelenését, további társadalmi munkamegosztást idéz elő. Ugyanílyen dialektikus egység figyelhető meg a tudomány

² Az utóbbi 40 év folyamán a tudományos kutatási és tervezési munkálatokra fordított kiadások az USA-ban évente kb. 10-15 százalékkal növekedtek. Ugyanílyen mértékben növekedtek a tudományra fordított kiadások a többi, iparilag fejlett országban.

és a termelőerők más elemeinek kölcsönhatásában is. A tudomány, amely közvetlen hatást gyakorol a műszaki haladás ütemére, az embernek mint a legfőbb termelőerőnek fejlődésére, maga is tökéletesedik a technikai szükségletek hatására, a termelésben közvetlenül részt vevő emberek általános műveltségének növekedése eredményeként.

A tudomány fejlődésének legfontosabb vonása a szakadatlanul gyorsuló mozgás, amelyről Engels irt "A nemzetgazdaságtan bírálatának vázlata" c. tanulmányában: "...a tudomány az előző nemzedék által ráhagyott ismeret tömege arányában halad".³ Ezt a következtetést számos tény támasztja alá, mindeneke-lőtt az új tudományágak megjelenése. Így pl. a kémia már a múlt században szerves, szervetlen, analitikus, majd fizikai kémiára oszlott. A mi századunkban jelent meg a szerves fizikokémia, és viszonylag nem régen az elemi szerves kémia is. A tudomány differenciálódási folyamata folytatódik. A fizikában önálló ágazatként különült el sajátos kutatási módszereivel a molekuláris fizika, az optika, az akusztika, a nehéz testek fizikája, a magfizika stb.

A tudomány szakadatlanul gyorsuló fejlődésével kapcsolatban nem kevésbé fontos tény a tudomány tartalmának 40-50 évenként való megkétszereződése.⁴ És végül a tudományos haladás legfontosabb tanubizonyossága a tudományos kutatás "végtermékének", a publikációk számának exponenciális növekedése, amely immár három évszázada szakadatlanul folyik. 1665, az első tudományos folyóirat megjelenése óta a publikációk számának növekedése olyan tempóban folyik, hogy a 20. század végére a műszaki tudományos időszak kiadványok gyarapodása abszolút mértékben egyenlő lesz a jelenleg kiadott irodalom mennyiségével.

A tudósok munkájának eredményeként jelentkező információ volumene tehát szakadatlanul növekszik. Ez arról a megnövekedett szerepről tanúskodik, amelyet a tudomány a társadalmi termelésben betölt. Az anyagi termelésben felhasznált műszaki tudományos információ volumene lehetővé teszi, hogy bizonyos mértékben megítélhessük a tudomány közvetlen termelőerővé válásának fokát. Egyúttal megnó a tájékoztatásnak mint a tudományos munka különleges formájának jelentősége. Különösen szemléletesen jelentkezik ez a műszaki tudományos forradalom jelen szakaszában, amikor növekvő mértékben vonják be a társadalom anyagi és munkaerő-tartalékait a tájékoztatási szolgáltatások szférájába.

A társadalmi munkamegosztás során szükségessé válik, hogy leküzdjük azokat a lehetséges negatív következményeket, amelyek a termelési ágak dif-

³ MARX - ENGELS művei, I.k. Bp. 1957. 519. p.

⁴ DOBROV, G.M.: Nauka o nauke. Vvedenie v obcsie naukoznanie. Kievi, Naukova dumka, 1965.

ferenciálódásából, valamint a szellemi és fizikai munka elkülönüléséből adódnak. A társadalomnak általában szüksége van olyan speciális mechanizmusra, amely biztosítja a kontaktust a tudományos és a termelési tevékenység között. Ennek a mechanizmusnak támogatnia kell a szilárd kapcsolatok fejlődését a tudomány és a termelés közt. A kooperáció jelentkezésével együtt az ismeretek transformációja, amely korábban esetleges jellegű volt, a termelés elkerülhetetlen velejárója és egyik legfontosabb eleme lett. Azokat az ismereteket, amelyeket a megismerő és termelési tevékenység során nyernek, és amelyeket közvetlenül a termelésben vagy a tudományos kutatások során használnak fel, műszaki tudományos információknak nevezzük.

Az, hogy a tudomány fokozottabb mértékben válik közvetlen termelőerővé, objektíve a társadalmi termelés azon elemeinek megnövekedésére vezet, amelyeknek szükségük van az információs kapcsolatok létrehozására. A munkamegosztás teljesebbé válása és az új tudományos és termelési ágazatoknak a termelőerők fejlődésével együtt járó kialakulása elősegíti az ilyen kapcsolatok számának megnövekedését. A termelés elemei közötti optimális megfelelés biztosítására az új ágazatok megjelenése esetén a következő összefüggés szerint növekszik az ágazatközi kapcsolatok száma:

$$C = N(N-1), \quad /1/$$

ahol N azoknak az elemeknek a számát jelenti, amelyek a kapcsolatokat igénylik.

Minden egyes új ágazat kibontakozása szükségessé teszi, hogy kiépítsék az információs kapcsolatokat közötté és számos, vele összefüggő tudományos és műszaki terület között. Ezzel kapcsolatban jogos A.A. Harkevics akadémikus véleménye, miszerint az információ legalább az ipari potenciállal négyzetes arányban növekszik. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ennek megfelelően növekszik az információs dokumentumoknak, vagyis az információ anyagi hordozóinak száma is. A tudomány és a technika fejlődése elkerülhetetlenül együtt jár az ilyen dokumentumok formájának megváltoztatásával. Tömörebb információ-hordozókat alkalmaznak, s végeredményben az információs dokumentumok számának növekedése lassúbb ütemben megy végbe, mint az ismeretek felhalmozása. Az információs kapcsolatok számának és a műszaki tudományos tájékoztatás volumenének folytonos növekedése befolyást gyakorol a társadalmi termelés fejlődésének ütemére, mivel a tudomány és termelés közötti eme kapcsolatok szilárdsága meghatározza a tudományos eredmények felhasználásának mértékét az anyagi termelésben

Az ágazatok közötti közvetlen információcsere során elkerülhetetlenül jelentkezik az információellátás hiányossága, amely egyre növekszik a kapcsolatokra igényt tartó elemek számának növekedése szerint. Egyes ágazatok "információéhséget" éreznek, a termelés fejlődése elmarad a tudomány fejlődésétől. Ugyanakkor a tudományos kutatást szolgáló technikai eszközök nem felelnek meg a műszaki haladás színvonalának. Végeredményben nem használják fel teljességgel a társadalmi munka termelékenységét elősegítő objektív lehetőségeket.

Annak a gazdasági problémái, hogy a társadalmi termelés ágazatai és egyes objektumai között hogyan létesítsünk információs kapcsolatokat az emberiség által felhalmozott ismeretek volumenének növekedése szerint, kiegészül annak a problémájával, hogyan keressék vissza és vegyék át az információt a termelési folyamat résztvevői, a munkások, mérnökök, technikusok, tudósok.

A világon évente több mint 80 ezer műszaki tudományos folyóiratot, 50 ezer tudományos és műszaki könyvet, több mint 1500 referáló folyóiratot adnak ki.⁵ 1400 nyomtatott oldal naponta annak az új információnak a volumene, amely egy szűkebb területen dolgozó szakembert érint. Ehhez hozzá kell venni azt, hogy a befejezett tudományos kutatási munkák, tervezési és konstrukciós munkálatok eredményeit tükröző, a legértékesebb ismereteket tartalmazó dokumentumok 80 százaléka különböző okok miatt nem kerül nyilvánosságra. Jelenleg sok nehézségbe ütközik a szükséges információs anyag idejében való felkutatása. Az összes publikált források közül pl. fizikából 75 százalék, kémiából 55 százalék csak 10 évvel a megjelenés után jut el a felhasználóhoz.⁶ A szakember egyszerűen fizikailag képtelen elolvasni azt az irodalmat, amely évente csak az ő szűkebb szakterületén megjelenik. Egy vegyészmérnök pl. egész élete folyamán csak 0,5 százalékát tudja elolvasni a megjelenő szakirodalomnak.⁷ Igen érdekes az a vizsgálat, amelyet az amerikai Biological Abstracts végzett el. A kutatás eredményei megmutatták, hogy egy biológus évente 5 000 cikk tartalmával vagy ezek referátumaival ismerkedik meg, ugyanakkor a biológiai információk több mint 20 000 időszak kiadványban vannak szétszórva. A tudósok egyre nehezebben tájékozódnak az információk területén, a tudományok jelenleg tapasztalható integrációja /kölcsonös egymást-áthatása/ következ-

⁵ SZUHOTIN, A.: Uszkorenije tempov razvittija nauki i puti povüsenija emkoszti naucsnoj informacii. - "Puti povüsenija éffektivnoszti naucsного truda" c. gyűjtemény. Novoszibirszk, 1966.

⁶ VOROB'EV, G.: Problemi dokumental'noj informacii. - "Klibemetika i dokumentalisztiika" c. gyűjtemény. Moszkva, Nauka, 1966.

⁷ Case Institute study of scientific communication among chemists. - Science Information News 1, vol. 1959. lno. 8.p.

tében. A tudomány és a technika fejlődése egész tudományágak és egyes tudományos irányzatok bonyolult kölcsönhatásával jár együtt, ami külön bonyodal-
makat okoz a szükséges információk feltárásában. Mindez azzal a követke-
ménnyel jár, hogy még egy szűk profil szakemberei is munkaidejük jelentős ré-
szét információ keresésére fordítják. Pl. az USA kémikusainak munkaidejéből
33,4 százalék megy el információ keresésére és feldolgozására, és csak 36
százalék jut a kutatómunkára.⁸

Bármilyen sok időt fordítanak információkeresésre a tudósok, így is na-
gyon nehéz a szükséges anyagot idejében feltárni és áttanulmányozni. J.Bernal
szerint jelenleg könnyebb felfedezni egy új tényt, megalkotni egy új elméletet,
mint meggyőződni arról, hogy azt még nem fedezték fel, nem fogalmazták meg.
Nyilván ennek tudatában jutott néhány amerikai cég arra a következtetésre,
hogy ha egy tudományos kutatási vagy kísérleti konstrukciós munka 10 000
dollárnál kevesebbe kerül, akkor előnyösebb újra elvégezni, mint felderíteni,
hogy elvégezték-e már korábban.⁹

Annak következtében, hogy az információ keresése és feldolgozása terén
az ember ilyen korlátozott lehetőségekkel rendelkezik, csökken az információs
anyagok felhasználásának mértéke. Ez a tendencia elég határozottnak látszik,
és lehetséges, hogy megmarad a jövőben is. A londoni Science Library-ban
végzett vizsgálat azt mutatja, hogy a könyvtárban található 9120 periodikum
közül 4821-et egy éven keresztül egyszer sem használtak, 75 százalékuk iránt
pedig oly kicsi a kereslet, hogy egész Nagybritanniának elegendő volna 1-1 pél-
dány.¹⁰

Az információk nagy mennyisége, amelyet a produktív szakembernek fel-
kell dolgoznia, egyre inkább megköveteli a kutatási területek határainak szűki-
tését vagy a kutatások időtartamának meghosszabbítását. Az pedig, hogy a ku-
tatók nem eléggé tájékozottak a műszaki és tudományos eredmények felől, csök-
kenti a tudósok és mérnökök munkájának termelékenységét, lassítja a műszaki
tudományos haladást. A kapcsolatok rendezésére a társadalmi termelés területén
kedvező lehetőségeket teremt a széles körű információcsere. A társadalmi mun-
kamegosztás, a termelés fejlődése és a tudomány közvetlen termelőerővé válása
a műszaki tudományos információk áradatának lavinaszerű megnövekedéséhez

⁸ Nauka, pravitel'stvo i informacija /ob otvetsztvennoszti naucsno-tehnicseszkaj obščesztvennoszti i pravitel'sztva v dele peredacsi informacii/, Otcset naucsno-konszultativnogo Komiteta pro Prezidente SzSA, Moszkva, VNIIEM, 1964.

⁹ CONSTANT, P.C. - PATTON, P.C.: A manual information retrieval system. - IRE Transactions on Engineering Management, 9. vol. 1962. 87. p.

¹⁰ RÓZSA György: Contradictions entre la recherche et l'information scientifique. - Magyar Könyvszemle 80. évf. 1964. 1.sz.

és az információk kapcsolatok iránti társadalmi szükséglet határtalan emelkedéséhez vezet. Az információ volumenének, valamint az információt igénylő objektumok számának növekedése viszont, ha az információcsere formái változatlanok maradnak, azzal a veszéllyel jár, hogy meglassul a műszaki tudományos haladás üteme.

Általában a társadalmi fejlődés és különösen a termelőerők fejlődési logikája elkerülhetetlenül olyan "információközvetítő" megjelenéséhez vezet, aki a termelési tevékenység különböző összetevőire vonatkozó anyagokat koncentrálja és a termelési folyamat különböző szakaszainak szükségletei szerint átcsoportosítja.

Megszűnik az a gyakorlat, hogy az információ igénylői önmaguk, "vaktáiban" keresik a szükséges adatokat és a különböző ismeretek lehetséges forrásait. Az információ gyűjtésének, feldolgozásának és tárolásának funkciója el különül az információ közvetlen "termelőitől" és felhasználóitól. Ennek eredményeként önállóul a külön információs tevékenység, amelynek az a célja, hogy biztosítsa a társadalmi termelésben részt vevők számára a szükséges információkat. Egyúttal lényegesen csökkenteni lehet az információs kapcsolatok számát, egy olyan rendszer segítségével, amely bizonyos mértékben magára vállalja a kapcsolatok szervezésének funkcióját. Az információs szolgálat rendszere egyidejűleg a jelentkező információk szűrőjévé is válik. A lehetséges kapcsolatok száma így azokra az elemekre csökken, amelyeknek valóban érdekük a kapcsolatok realizálása. Más szóval, ha nő azoknak az elemeknek a száma, amelyeknek információs kapcsolatokra van szükségük, nő az információt szolgáltató rendszer alkalmazásának népgazdasági hasznossága is.

A társadalmi termelés különböző szférái közötti "információközvetítő" azoknak a könyvtáraknak a tömeges létrejöttével egyidejűleg jelent meg, amelyek az információ passzív tárolásának funkcióját töltötték be, s ilyenformán az első speciális információs központok voltak. A társadalmi munkamegosztás fejlődése és a műszaki tudományos információ volumenének növekedése során ez a funkció kiegészült számos egyéb feladattal, amelyek közül a legfontosabb az információk analízise és feldolgozása. Az új funkciókat az hívta életre, hogy a tudomány és technika korszerű színvonalát, fejlődési tendenciáit és perspektíváit tükröző információ iránti igényeket összhangba kellett hozni az információ feldolgozásának lehetőségeivel. A könyvtárak és a könyvtárosok ezt a funkciót megfelelő hatékonysággal és a szükséges színvonalon nem tudták biztosítani. Az ilyesfajta feladatok nem tartoznak a könyvtárra, ami a társadalmi munkamegosztás objektív folyamatát példázza.

A tájékoztató, információs tevékenység megnövekedése, feladatainak bonyolultabbá válása szükségessé tette speciális tájékoztató központok megszervezését, amelyeknek funkciója különbözik a könyvtárétól. Feladataik közé tartozik az információk gyűjtése, feldolgozása, tárolása, visszakeresése és közvetítése az egyéni és kollektív felhasználók felé, a megadott teljességgel, pontossággal és retrospektivitással. A könyvtárak csak egyes tájékoztatási funkciókat látnak el, különösen a meglévő információs készlet katalogizálását és osztályozását.

A mai feltételek között hatásos tájékoztatási szolgáltatás csak akkor szervezhető, ha a tájékoztató központok képesek a következők megvalósítására:

"1. A dokumentális információk maximálisan teljes gyűjtése és analitikus-szintetikus feldolgozása azzal a céllal, hogy a tudomány és technika minden új eredményéről gyorsan tudósíthassuk a kutatókat.

2. A dokumentális információk huzamos tárolása információ-visszakereső rendszerekben, amelyek lehetővé teszik a szükséges ismeretek gyors, kimerítő és sokoldalú visszakeresését."¹¹

Ezeket a követelményeket a könyvtári és bibliográfiai szolgáltatások hagyományos módszerével teljesíteni lehetetlen. A tájékoztatási szolgáltatás egyik legfontosabb eltérése a hagyományos könyvtári munkaformáitól az, hogy a tájékoztató központok nemcsak közvetítő csatornái az információnak, hanem speciális irodalmat is kiadnak. A tájékoztató kiadványok különböznek a tudományos tevékenység eredményeinek egyéb megjelenési formáitól - a tudományos publikációktól, szabadalmaktól, kutatási jelentésektől - a bennük foglalt információ tartalma és minősége tekintetében. A tudományos publikációk rendszerint minőségileg új információt tartalmaznak, amely az alkotó gondolkodás folyamán feldolgozott ismeretek alapján jött létre, a tájékoztató kiadványok viszont ilyen, minőségileg új információt nem tartalmaznak. Nem eredeti kutatásokat képviselnek, hanem a már meglévő koncepció tömör előadását.

Az elsődleges információk feldolgozását az a tény teszi szükségessé, hogy megnövekedett a termelés és tudomány információs kapcsolatokat igénylő objektumainak száma, a népesség, a termelés mértéke, az emberiség által felhalmozott ismeretek volumene, a műszaki tudományos információk áradata. Az információk analitikus-szintetikus feldolgozását szakembereknek kell végezniük. Amerikai szakértők úgy vélik, hogy "a tájékoztató központ magvát az ott dolgozó kvali-

¹¹ MIHAJLOV, A.I. - CSERNÜJ, A.T. - GILJAREVSKIJ, R.Sz.: Osznovü naucsnoj informacii. Moszkva, Nauka. 1965. 39. p.

fikált tudósok alkotják, akik maguk is a tudomány művelői. A speciális tájékoztató központ épp ezért lesz tudományos intézet, nem pedig műszaki könyvtár."¹²

Ilyenformán tehát a tájékoztató munka nemcsak a szolgáltatás szférájához tartozik, hanem önálló, habár az egyéb formáktól eltérő tudományos tevékenység-gé is válik.

A tájékoztatás fejlődése a Szovjetunióban

A tudományos tájékoztatás fejlődésében minőségileg új irányzat születését jelentette a Nagy Októberi Szocialista Forradalom. Megszűntek a tőkés termelési feltételek, amelyek akadályozták az információ közlését és terjesztését, a társadalom tulajdonába kerültek a termelőeszközök, és megkezdődött az egységes tudománypolitika kialakítása. Mindez kedvező feltételeket teremtett a műszaki tudományos tájékoztatás teljesebb felhasználására, jelentőségének növelésére a világ első szocialista államának műszaki fejlődésében.

A Kommunista Párt és a szovjet kormány a szocialista köztársaság fennállásának első éveitől kezdve igen lényegesnek, a műszaki haladás különösen fontos feltételének tartotta a tájékoztató munka fejlesztését. A szocializmus építésének általános programjában különleges gondot fordítottak a műszaki tudományos tájékoztatás fejlesztésére és a világ legújabb tudományos eredményeinek aktív propagandájára.

Lenin gyakran hangsúlyozta a műszaki tudományos eredmények nemzetközi cseréjének, a haladó termelési eljárások átvételének jelentőségét; "... át kell venni mindazt, ami az európai és amerikai tudományban valóban értékes; - ez legelső és legfőbb feladatunk."¹³

Az OSzSzsZK Népbiztosainak Tanácsa külön határozattal már 1921-ben előírta a külföldi tudománnyal és technikával foglalkozó irodák létrehozását a legfejlettebb országokban, az élenjáró külföldi termelési módszerek tanulmányozása és átvétele céljából; feladataik közé sorolta az értékes külföldi műszaki tudományos információk tanulmányozását és Szovjet-Oroszországban való terjesztését is. Németországban létesítettek is ilyen irodákat, és tervbe vették további szervezését az USA-ban, Angliában, Svédországban, Franciaországban és más országokban.¹⁴

¹² Science, government and information. A report of the President's Science Advisory Committee. Washington, U.S. Government Printing Office, 1963. 33.p.

¹³ Lenin művei, 33.k. Bp. 1953. Szikra, 365. p.

¹⁴ Ékonomiczeszkaja Zsizn'. 1921. jan. 23. és márc. 17.

Az információs szerveknek, Lenin útmutatása szerint, "figyelemmel kell kísérni a megfelelő irodalmat minden nyelven, le kell fordítani vagy legalábbis röviden ismertetni kell minden valamennyire is értékes idevágó irodalmi terméket."¹⁵

Az élenjáró külföldi műszaki tudományos tapasztalatok alaposabb tanulmányozása és terjesztése érdekében a Népbiztosok Tanácsa 1921. jun. 14-i határozatával létrehozta a "Központi Tárcaközi Bizottság a külföldi szakirodalom beszerzésére és elosztására" (Kominolit) nevű szervet. "A Kominolit legfontosabb feladata annak elérése, hogy Moszkvában, Petrográdon és a köztársaság legnagyobb városaiban a szakkönyvtárak 1-1 példányban hiánytalanul összegyűjtsék a legújabb, 1914-1921 között megjelent külföldi műszaki és tudományos /kémiai, fizikai, elektrotechnikai, orvostudományi, statisztikai, közgazdaságtani stb./ folyóiratokat és könyveket, és biztosítsák az összes időszak kiadvány rendszeres beérkezését."¹⁶ A Kominolit volt lényegében az első új típusú országos tájékoztató központ.

A Kominolit megalakulásával párhuzamosan indult meg az ország első referáló folyóirata, a "Közlemények a köztársaságban folyó műszaki tudományos munkálatokról" /Szoobscsenija o naucsno-tehnicseszkizh rabotah v Reszpublike/, amely referátumokat közölt a szaksajtóban nem publikált munkák eredményeiről.

Az iparosításnak és a nehézipar elsődleges fejlesztésének feladata, amelyet a XIV. pártkongresszus előírt, megkövetelte a tájékoztatási szolgáltatások szerteágazó hálózatának megalkotását. A Kominolit egyedül nyilvánvalóan nem volt elégséges az ipar és a tudomány operatív tájékoztatására. A tájékoztatási szolgáltatások rendszerének hiánya miatt gyakran fölöslegesen költöttek gépek szerkesztésére vagy berendezések importjára.

1919-ben a Népgazdasági Tanács racionalizálási és szabványosítási osztálya hozzálátott a "Termelési tapasztalatok szocialista cseréje" (Szocialiszticeszkizj obmen proizvodsztvennium opütom, röviden SzO) című kiadványsorozat kartotékrendszer formájában való előkészítéséhez. A Népgazdasági Főtanács 1929. szept. 9-i rendelete értelmében minden vállalat köteles volt információt nyújtani a termelési eredményekről, a bevezetett találmányokról, ésszerűsítési javaslatokról. A kapott anyagot sokszorosították, és az érdekelt vállalatok között terjesztették. Az információs kártyák az újdonság rövid leírását tartalmazták, vázlatokkal és műszaki rajzokkal.

¹⁵ Lenin művei, 33. k. Bp. 1953. Szikra, 221. p.

¹⁶ Lenin: Poln. szobr. szocs. 53. t. 228. p.

Az első tájékoztató kiadvány a műszaki termelési módszerek széles körű cseréjének előhírnöke volt. Az SzO tevékenysége már az első időkben igen hatásosnak bizonyult. 50 újítás elterjesztésével pl. lehetővé tette 500 000 rubel megtakarítását, négy éves fennállása alatt pedig csak az ipar területén több mint 9,5 millió rubelt tett ki az ajánlásai alapján elért gazdasági eredmény.¹⁷

Bár az SzO kiadása nem oldotta meg az információellátás minden problémáját, mégis elősegítette a termelés belső tartalékainak felhasználását, és hozzájárult a szocialista iparosítás fejlesztéséhez. Később az SzO szerkesztőségére épült az Állami Műszaki Tapasztalatcsere Hivatal (OrgSzo).

A tájékoztató munka teljes kialakulása a Szovjetunióban a 30-40-es évekre tehető. Ez alatt az idő alatt a vállalatok létrehozták műszaki könyvtáraikat, ugrásszerűen megnőtt az országban kiadott műszaki folyóiratok száma. A 30-as évek az ágazati tájékoztató szervek kialakulásának éveit voltak. Így pl. a Nehézipari Népbiztonság mellett 1932-ben létrejött a Központi Műszaki és Gazdasági Információs Intézet (CITÉN), számos iparágban pedig tudományos műszaki tájékoztató irodák létesültek. A CITÉN-be olvadt bele az OrgSzo is. A CITÉN a hazai és külföldi tudományra vonatkozó széles körű tájékoztatás mellett közreműködött az ésszerűsítési javaslatok és a találmányok gyakorlati elterjesztésében is.

A tájékoztató munka kialakulásának szakasza a háború után a rohamos fejlődés periódusába csapott át. Polgárjogot nyertek a vállalatok és intézmények tájékoztató szervei. Létrejött a tájékoztató szervek hálózata, amely 1952-ben az országos tájékoztató központ (A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Tudományos Tájékoztatási Intézete, 1955-től Össz-Szövetségi Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Intézet, VINITI) megszervezésével az információs ellátás szerteágazó rendszerévé alakult. A VINITI mellett megalakultak a központi ágazati, ágazatcsoportú és ágazatközi köztársasági és regionális tájékoztató központok. A tájékoztató munkát tudományos alapon kezdték fejleszteni.

A 60-as évek elejéig azonban a tájékoztatói szervek munkájában lényegében összefonódtak a könyvtári-bibliográfiai és a kiadói tevékenység elemei. Energiájuk tekintélyes részét kötötték le a tisztán kiadói funkciók, a sokszor esetleges tematikájú sokszorosított kiadványok előkészítése és publikálása, amelyek nem mindig vették figyelembe az alkotó szakemberek igényeit és érdeklődését. A formák bősége, a kiadványtípusok /bibliográfiai és faktografikus kiad-

¹⁷ ГАККЕЛ, М.: Первые советские информационные издания по обмену производственным опытом. - Техническая библиотека СЗСЗСР, 1962, 5. no.

ványok, könyvek, folyóiratok, szemlék stb./ pontos körülhatárolásának és egymáshoz való viszonyításának hiánya sok esetben párhuzamosságra vezetett a tájékoztatásban. Mindezek mellett pedig megoldatlan maradt az egyik legfontosabb feladat: valamennyi népgazdasági ágazat információs ellátásának összefogása.

Ebben az időben még nem alakult ki a tájékoztatási szolgálat komplex rendszere, a tájékoztató központok nem rendelkeztek kellő mennyiségű dokumentummal. A teljes, kimerítő tájékoztatás lehetőségét korlátozta az a körülmény, hogy nem volt szabványosított indexelési rendszer, alacsony szinten állt az információs folyamatok gépesítése és automatizálása, különösen a visszakeresés és a dokumentumok gyors sokszorosítása. Kevés volt a képzett tájékoztatási szakember is.

A Szovjetunió Minisztertanácsa ezért 1959 és 1964 között számos határozatot hozott a tájékoztatási szolgáltatások formájának és módszereinek továbbfejlesztése és tökéletesítése érdekében. 1959. ápr. 18-án pl. határozat született "A műszaki tudományos tájékoztatás, propaganda és kiadói tevékenység megjavításáról az ipar, építőipar és közlekedés területén". E határozat alapján jelölték ki azokat a tájékoztatási szerveket, amelyek koordinálják és módszertanilag irányítják a tájékoztatási munkát a népgazdaság legfontosabb területein. A határozat foglalkozott a kiadói és fordítási munkával, műszaki, gazdasági adatok összeállításával olyan termelési katalógusok és prospektusok kiadásához, amelyek közvetítik ezeket az adatokat a vállalatok, építkezések stb. számára. Meghatározta az alkalmazott új műszaki megoldásokról szóló információs anyagok benyújtásának rendjét és határidőit a vállalatok, kutató és tervező intézetek részéről, valamint ezek kiadásának rendjét az ágazati tájékoztató szolgálatok révén.

A tájékoztató munka fejlődésére nagy befolyással volt a Minisztertanács 1962. máj 11-i határozata, amely formába öntötte a műszaki tudományos tájékoztatás rendszerének ágazati koncentrációjára vonatkozó alapelveket, valamint kijelölte a szakosított tájékoztatási szervek munkájának legfontosabb irányait az anyagok kidolgozása, a tudomány és technika különböző ágazatainak ellátása terén. Intézkedéseket tett a köztársaságok, gazdasági körzetek, egyes vállalatok és szervezetek tájékoztatási szerveiben folyó munka aktivizálására, serkentésére. Meghatározta továbbá a tájékoztatási szervek tevékenységének legfontosabb irányait az információs anyagok gyűjtése, terjesztése, információs bázisok létrehozása, az információ feldolgozásának és visszakeresésének gépesítése tekintetében. A határozatnak megfelelően kidolgozták és megvalósították azokat a rendszabályokat, amelyek megjavították a koordinációt és megszüntel-

ték a kettősséget az információs anyagok kiadása terén. Jelentősen csökkent az elsődleges publikációk áradata, amit a műszaki tudományos tájékoztató szolgálatoknak fel kellett volna dolgozniuk ahhoz, hogy kiválasszák a hasznos ismereteket; ez lehetővé tette, hogy csökkentsük a tájékoztató munka egyes formáinak anyagi és időbeli ráfordításait. Az Állami Tervhivatal és a Hírközlésiügyi Minisztérium, a különböző állami bizottságokkal és hivatalokkal közösen, kidolgozta az információs folyamatok gépesítésének és automatizálásának, az információk távközlését szolgáló berendezések létrehozásának tervét.

Megkezdődött a műszaki tudományos tájékoztatás komplex rendszerének megszervezése, amelynek optimális szervezetszerű összetevők szintézisének kell lennie: információs bázisok, különféle tájékoztatási feladatok megoldására képes, nagy teljesítményű tájékoztató központok, helyi tájékoztatási szervek együttesének.

E határozat ellenőrzése során 1963 augusztusában egyes szövetséges köztársaságokban jelentős haladás volt tapasztalható a tájékoztatás aktivitása, az egyetemes tudomány és technika eredményeinek, valamint az új termelési módszereknek hatásos propagandája terén. Egyebek között az Ukrán SzSzk iparában kb. 7500 intézkedés történt a műszaki tudományos tájékoztatással és propagandával kapcsolatban.

A Minisztertanács 1964. szept. 10-i határozata, amely a tájékoztató munka országos tapasztalatainak általánosítása nyomán született, gondoskodott a helyzet javulásáról egyebek között azon a téren, hogy az új technikára és korszerű technológiára vonatkozó információkat széles körben használják fel a népgazdaságban, a kész tudományos kutatások eredményeit pedig honosítsák meg a termelésben.

E határozat azt is szolgálta, hogy emelkedjék az információk feldolgozásának és terjesztésének színvonala, javuljon az információs bázisok kihasználása, lássák el a tájékoztatási szerveket automatikus gépi berendezésekkel.

A határozat határidőket állapított meg az információs anyagok kiadására: az expressz tájékoztatónak az elsődleges forrás beérkezésétől számított egy hónapon, a referáló folyóiratnak 3-4 hónapon, a külföldi periodikus irodalom reprodukciójának 1 hónapon belül meg kell jelennie.

Különös gondot fordítottak 1964-65-ben az információs bázisok teljessé tételére az össz-szövetségi és központi ágazati tájékoztatási szervezetekben, az ipari vállalatoknál, a kutató- és tervezőintézetekben, valamint a műszaki könyvtárak tájékoztató tevékenységének kiszélesítésére, az információs dokumentumok osztályozási rendszerének egységesítésére.

Ezenkívül a vállalatoknak és intézményeknek előírták, hogy az újszerű műszaki tudományos módszerek leírását juttassák el az össz-szövetségi és központi tájékoztatási szervekhez. A központi tájékoztatási szervek tevékenysége kiegészült olyan kéziratok munkák deponálásának és a kérések szerint másolatban való szétküldésének megszervezésével, amelyek a felhasználók szűk körének érdeklődésére számíthatnak.

Az eredeti információs dokumentumok begyűjtése tágabb lehetőségeket nyújt a szakembereknek az olyan eredeti tudományos elgondolások és műszaki megoldások felhasználására, amelyeket a tudósok feljegyzésekben, disszertációkban, jelentésekben stb. rögzítettek, s nagy példányszámban való sokszorosításuk nem láfszott célszerűnek.

Az a nagy figyelem, amelyet a párt és a kormány tanúsított az információs tevékenység iránt, elősegítette, hogy megjavuljon a tudományos és műszaki szakemberek adatokkal való ellátása a legújabb műszaki tudományos eredményekről, a tudományos és műszaki szakágazatok helyzetéről és fejlődési perspektíváiról a Szovjetunióban és külföldön, megjavuljon az újszerű műszaki termelési módszerek propagandája.

1965-ben a műszaki tudományos tájékoztatás széles hálózata működött: össz-szövetségi és központi ágazati tájékoztató intézetek, a szövetséges köztársaságok tájékoztató intézetei, a gazdasági körzetek regionális tájékoztató központjai, tájékoztató szolgálatok az ipari vállalatoknál tudományos és tervező-intézeteknél.

A különböző hatáskörű tájékoztató központok hálózata átfogja az egész országot. Az 1963-1965-ös éveket a vállalati és intézményi tájékoztatási szervek gyors fejlődése jellemezte. 1965 közepéig csupán Ukrajnában, a gazdasági körzeti népgazdasági tanácsok hatáskörébe tartozó vállalatoknál 1279 műszaki tájékoztatási szolgálatot létesítettek. Ezt az időszakot nemcsak a mennyiségi növekedés jellemezte, hanem a helyi információellátás minőségi javulása is. A tájékoztatási szervezetekben magas képesítésű szakembereket kezdtek alkalmazni. A szolgáltatások minőségének javulása a tájékoztató munka népgazdasági hasznosságának emelkedéséhez vezetett. Így pl. az Ukrán SzSzk-ban az a gazdasági haszon, amelyet az információs forrásokból vett újítások révén értek el, egy év alatt /1963-1964/ 71,6 millió rubelről 96,3 millió rubelre emelkedett.

A tájékoztatási szolgáltatások további tökéletesítésében fontos mérföldkövet jelentett az SzKP Központi Bizottságának 1965. szeptemberi plénuma. Egyrészt az iparigazgatás átszervezése, a minőségileg új alapokon való visszatérés az ágazati igazgatási elvhez, másrészt a termelés gazdasági ösztönzőinek megerősítése, a közgazdasági törvények fokozottabb figyelembevételére a gazda-

sági életben megteremtette a feltételeket a hazai és külföldi tudomány és technika eredményeinek jobb felhasználásához.

Szükségessé vált az egységes állami tájékoztatási rendszerre való át-
térés. "Létre kell hoznunk országunkban a tudományos tájékoztatás nagy hatá-
su országos rendszerét. Ez segíteni fog a tervezési és gazdasági szerveknek,
valamint a kutatóintézeteknek, hogy meggyorsítsák a műszaki tudományos ered-
mények meghonosítását a népgazdaságban. Kutatóink és konstruktöreink elkerül-
hetik a felesleges, dupla munkát, az anyagi eszközök és az idő pocsékolását"¹⁸
mondta A.N. Koszigin az SzKP XXIII. kongresszusán, a Szovjetunió 1966-1970.
évi népgazdasági tervének irányelveiről tartott beszámolójában.

A tudományos tájékoztatás egységes rendszerének alapjait az 50-es évek-
ben rakták le. Az utóbbi időben a vállalatok és intézmények műszaki tájékozta-
tási szolgálata képezte a tájékoztatási szervek hálózatának gerincét, szoros
összefüggésben a regionális tájékoztatási központokkal (a népgazdasági taná-
csok mellett működő egykori központi műszaki tájékoztató irodákkal és a köz-
társasági tájékoztatási intézetekkel), az össz-szövetségi és központi ágazati tá-
jékoztatási intézetekkel.

A regionális tájékoztató központok rendszerint nemcsak az ágazati és ága-
zatközi információellátást végezték a gazdasági körzet határain belül, hanem az
egyéb tájékoztatási szervekkel való szoros kapcsolatot is elősegítették. Ilyen
módon a területi elvre épített általános iparigazgatás mellett az információel-
látás gyakorlatilag ágazati és ágazatközi volt. A nagy területi tájékoztató köz-
pontok lényegesen hatékonyabbá tették a tájékoztatást, közelebb hozták a szol-
gáltatásokat az igényekhez.

A tájékoztató munka révén elért gazdasági haszon összegének jelentős
részét a regionális tájékoztató központok ajánlásai eredményezték. Az iparigaz-
gatás átszervezésének szakaszában megváltozott az országos tájékoztatási há-
lózati strukturája is.

Jelenleg szükségesnek mutatkozik a nagy információs bázissal rendelkező
regionális tájékoztató központok fenntartása, amelyek tematikailag változatos igé-
nyeket képesek kielégíteni. Az Oroszországi Föderáció tapasztalatai, ahol a
gazdasági körzetek népgazdasági tanácsainak több egykori központi műszaki
tájékoztatási irodája alapján ilyen központokat szerveztek, meggyőzően tanus-
kodnak fenntartásuk célszerűségéről.

Ez a gondolat jelentkezik az 1966 novemberében, a XXIII. pártkongressz-
szus határozatai szellemében elfogadott minisztertanácsi határozatban "A mű-
szaki tudományos tájékoztatás országos rendszeréről". A határozat kimondja,
hogy az egységes műszaki tudományos tájékoztatási rendszer alapját az ága-

zati tájékoztató szolgálatoknak kell képezniük. Ugyanakkor meg kell szervezni a széles körű állománnyal rendelkező területi tájékoztatási szervek tevékenységét is. A területi szervek feladatai közé tartozik a megyei, határterületi, köztársasági vezető szervezeteknek, valamint a vállalatok és intézmények szakembereinek műszaki tudományos információkkal való ellátása. A határozat előírja az Össz-szövetségi Műszaki Tudományos Tájékoztató Központ megalakítását, amely operatív tájékoztatást nyújt az elvégzett tudományos kutatásokról. Ebben a központban külön mikrofotokópia-gyűjteményt hoznak létre az országban végzett kutatások eredményeit tartalmazó dokumentumokról.

Előírányozza a határozat a vállalatoknál és intézményeknél egységes információs gyűjtemények létesítését; itt gyűjtik össze a könyveket, folyóiratokat, szabadalmakat, a találmányok leírását, szabványokat és más műszaki dokumentumokat. A határozat hangsúlyozza a minisztériumok és főhatóságok felelősségét azért, hogy a vállalatok és intézmények ésszerűen használják ki a műszaki tudományos tájékoztatást.

Sok külföldi szakember szerint a Szovjetunió centralizált és jól tagolt, ágazati és ágazatcsoportos tájékoztatási hálózata a tájékoztató központok országos hálózatának legmegfelelőbb sémája. A jeles nyugatnémet dokumentalista, E. Pietsch azt írja, hogy a világ számos tájékoztatási hálózata közül a Szovjetunió tájékoztató szolgálatának struktúrája és szervezési elvei a leginkább életképesek. A főképes országokban figyelmesen tanulmányozzák, analizálják, sőt sok esetben másolják a tájékoztató munkának a Szovjetunióban alkalmazott szervezési elveit. A termelés továbbfejlődése során a tájékoztatási rendszer fokozódó mértékben szabályozza az emberek közötti és a társadalmi termelés különböző részei közötti tájékoztatási kapcsolatokat. Az információszolgáltatás ösztönös fejlődését felváltja az információk áramlásának tudatos irányítása és eljuttatása a társadalmi termelés különböző résztvevőjéhez. Ez a tudatos irányítás csak tudományos alapon lehetséges.

A műszaki tudományos tájékoztatás rendszerének kiépítéséhez tehát tudományosan megalapozott módszereket kell kialakítani a tájékoztató központok állományának gyarapítására, ki kell dolgozni a dokumentális információk analitikus-szintetikus feldolgozási eljárásait, ki kell választani az optimális gépesítési és automatizálási rendszereket, be kell vezetni az információk gyors és leggazdaságosabb hírközlési formában való továbbítását szolgáló technikai eszközöket, információlogikai és információ-visszakereső rendszereket.

x x x

A szerzők a további fejezetekben fejtik ki tulajdonképpen a könyv címében jelzett problémát. Egyes negatív véleményekkel szemben leszögezik, hogy igenis lehet mérni a műszaki tudományos tájékoztató munka gazdasági hatékonyságát, hiszen az információk gyakorlati alkalmazása csökkenti egyes munkafajták időigényét, illetve önköltségét, lehetővé teszi a párhuzamos kutatások kiküszöbölését, végül – újítások egyszerű átvétele esetén – a termelési érték közvetlen növekedésével jár. Hangsúlyozzák, hogy csak az információk tényleges felhasználásával lehet mérni hatékonyságukat; az információk számának, az információs anyag forgalmazásának pusztán növekedésében negatív tényező is közrejátszhat (az igénylő szükségleteinek nem megfelelő, főleges információk küldözgetése). Elemzik az információ felhasználásának hatékonysági mutatóit: az információs tevékenység gazdasági hatását, e tevékenység hatékonysági együtthatóját, az információ időbeli karakterisztikumát, az információs tevékenység önköltségét. Az információellátási folyamat struktúrájának és különböző ukrainai műszaki tájékoztatói intézmények tevékenységi mutatóinak vizsgálata alapján igyekeznek elméletileg tisztázni, hogyan lehet a leggazdaságosabban felépíteni az információval való ellátás rendszerét. Megvizsgálják, milyen eredménnyel jár az alapvető információs folyamatok gépesítése és automatizálása, hogyan kell kiválasztani a megfelelő visszakeresési rendszert. Ennek keretében táblázatos formában részletesen ismertetik nyolc, az USA-ban működő, elektronikus számítógépekre épülő információvisszakeresési rendszer működési jellemzőit. Végül azokat a tényezőket ismertetik, amelyek fokozzák az információval való ellátás hatékonyságát az iparban: az információk áramlásának optimalizálását, a komplex információellátást, az üzemi műszaki információs szolgálat létszámának és szervezetiének helyes megállapítását, a tájékoztatói dolgozók anyagi ösztönzését, az üzemben folyó információs tevékenység megtervezését.

A II. NEMZETKÖZI REPROGRÁFIAI KONGRESSZUS ÉS KIÁLLÍTÁS
JELENTŐSÉGE ÉS TANULSÁGAI AZ ELŐADÁSOK ÉS
BEMUTATÓK TÜKRÉBEN
(Köln, 1967. október)

II.

A II. Nemzetközi Reprográfiai Kiállítás

(Köln, 1967. október 25-30.)

Befejező rész: Egyéb másoló eljárások^x

2. IRODAI MÁSOLÓ ELJÁRÁSOK

A mikromásoló eljárások után a legnagyobb választékkal a másolókészülékeket gyártó cégek jelentkeztek. Ujat egyik kiállító cég sem hozott, de a készülékek egyszerűsödése és automatizálása, alkalmazásuk körének bővülése - pl. a kisofszet eljárás ellátása nyomóformával - az eljárások és a készülékek újabb fellendüléséről tanuskodott.

A Rank Xerox Limited - London xerográfiai eljárással működő készülékeit kell első helyen említenünk az elektrosztatikus másoló készülékek közül. A szelénréteget alkalmazó másoló eljárás berendezései számos modellben, az egyszerű irodai többszörözéstől a teljesen automatikus sokszorozásig egyaránt használhatók. A "Rank Xerox 813" asztali készülék 14x14 cm-től kb DIN A4 (21,5x33 cm) méretig másol. Kisebb eredetük átlátszó tasakba helyezve futtathatók át a készüléken. A másolatok számát 10 darabig vezérelhetjük.

A "Rank Xerox 330" nagyobb teljesítményű, szintén asztali készülék, a másolat készítése 15 másolatig szabályozható, Folyamatos számlálórendszerrel is ellátták.

A "Rank Xerox 914" másolókészülék percnként 6 másolat sebességgel dolgozik. Az eredeti mérete max. 22,9x35,6 cm lehet, a legkisebb papírmásolat 17,8 cm széles és 13,75 cm hosszú.

A "Rank Xerox 420" max. 23x35,5 cm-es eredetük másolására alkalmas 1:1 arányban. Teljesítménye percnként 7 db. Egyszerű famentes papírral használható, 15x21 cm-től 25x38 cm méretig. A "Rank Xerox 720" másolókészüléken is, mint az előző kettőn, az eredeti anyag az asztallapba süllyesztett üveglapon helyezkedik el. E modellen a másolatok száma 1-20-ig vagy végtelenig szabá-

^x A közlemény első része az 1967. évi 6. számban, második része pedig az 1968. évi 1. számban jelent meg.

lyozható. Az első másolat 20 sec alatt készül el, a továbbiak 5 sec/db alatt. Max. 22x35,5 cm nagyságú eredetik vagy akár háromdimenziós tárgyak másolására egyaránt szolgálhat.

A "Rank Xerox 2400" 40 másolat/perc, azaz óránként 2400 másolat teljesítménnyel jelentősebb másolási feladatok megoldására alkalmas készülék. Szabályozógombja 1-499 másolat készítését vezérel automatikusan, 1:1 arányban, max. 22x33 cm-es eredetiktől. A "Rank Xerox 2400 Sorter" az előző készülék továbbfejlesztett változata. Az összehordó rész 20-50 másolatban max. 150 példányig másolja és rendezi az anyagot.

Optikai kicsinyítésre és nagyításra a "Rank Xerox 1385 Universal" készülék alkalmas, melyen lassú másoló munkán kívül kisorszet papír- és félemezőnyomóformák készíthetők, kb. 3 perc alatt. Az alkalmazható méretek DIN A4 és DIN A1 között szabadon használhatók.

A "Rank Xerox 1824 Universal" 16 és 35 mm-es tekercsfilmek, mikrofilmes lyukkártyák xerográfiai úton történő visszanagyítására alkalmas. A visszanagyítás mértéke 14,5x, max. papírméret DIN A2. Teljesítménye kb 120 db/óra.

A "Copyflo-System" készülékei 16 és 35 mm-es mikrofilmtekercsek és mikrofilmes lyukkártyák folyamatos mikrofilmvisszanagyítására szolgálnak. A "Rank Xerox 1A" készülék 16 és 35 mm-es mikrofilmtekercsek 33 cm széles papírra történő visszanagyítását teszi lehetővé. A visszanagyítás mértéke 7,5x-38x, teljesítménye 6,1 m/perc.

A "Rank Xerox 2A" eredeti anyagról másol 1:1 arányban, vagy kb 50 % kicsinyítéssel. A papirtekercs szélessége max. 38 cm lehet, átmérője 30,5 cm. Jól használható készülék computer-output adatok végtelen nyomtatványának másolására. A "Rank Xerox 12A" az "1A" és a "2A" modell változata, amivel mikrofilmtekercsről és eredetiről egyaránt végezhető visszanagyítás. Eredeti anyagot 61 cm széles papirtekercsre 1:1 arányban vagy 50 százalékos kicsinyítéssel másol; 16 és 35 mm-es mikrofilmtekercsről 7,5x-28x nagyítással 33 cm széles papírra alkalmazható. Teljesítménye 6,1 m/perc. A "Rank Xerox 5 BC" Copyflo készülék 35 mm-es mikrofilmek (tekercs vagy 400 db mikrofilmes lyukkártya formában) visszanagyítását teszi lehetővé. A visszanagyítás 15 x vagy 20x arányú lehet, max. 66 cm széles papíron. Teljesítménye 6,1 m/perc. Negatív vagy pozitív filmmel egyaránt használható, de csak külön-külön, a vegyszerek folyamatos használata miatt. Automata vágóberendezéssel is felszerelhető a tekercspapír folyamatos feldarabolására, amit a tekercspapírra nyomott jelen vezérelnek.

Cinkoxidrétegű papírt alkalmazó készülékekkel több cég jelentkezett. A japán Iwashaki communication Apparatus Co., Ltd - Tokyo "Elefax 1000" készüléke 1:1 arányban másol max. DIN B4 (25,7x36,4 cm) méretben. Alkalmazható papírméretek még DIN B5 és A4 formában, teljesítménye 7 másolat/percenként. Elektrosztatikus ofszetnyomóforma készítésre a "PC-301", "PC-301U" és PC-511" készülékek szolgálnak, DIN A2-DIN A3 és DIN B4 méretekkel. Mikrofilmek visszanagyítására ("Modell ME-202B", DIN A4-B4 méretekben, 6x-8x nagyításban) és olvasásra + visszanagyításra ("Modell ME 402" DIN A4-DIN A3 méretekben, 6x-10x nagyításban és "Modell ME 601" DIN A4 -DIN A2 méretekben, 6x-15x visszanagyításban) külön készülékeket gyártanak.

Az "Olivetti S.p.A. - Milano", irodagépéről ismert cég két elektrosztatikus másoló készüléket mutatott be. Az "Olivetti Copia II" max. 21x35 cm méretű eredetiről 21 cm széles és 16-35 cm hosszú másolatot készíthet. A készülék 1-25 között szabályozható, darabszámú másolatot készít, teljesítménye 360 db/óra. A "Copia 105" 10 sec alatt másol max. 21,6x35,5 cm nagyságú eredetit. Kétféle fényérzékeny papír kapható hozzá: 216x355 mm és 210x297 (DIN A4) mm.

A "Copygraph GmbH - Hannover" készülékeit különféle nagyságú eredetik számára szerkesztették. A "Copygraph 200" elektrosztatikus másoló tekercspapírra (10,2 cm, 21 cm vagy 28 cm széles, 150 m hosszú) max. 29,7

cm széles anyagot (DIN A3 méret) 150 m hosszúsáig másol. Teljesítménye 9 másolat/perc. Sorozatmásoló beállítója 1-15 között szabályozható, A "Copygraph BS-1" DIN A4 (21x29,7 cm) és DIN B4 (25x35,3 cm) méretben, a "Copygraph D-19" DIN A4 és DIN A5 méretben vágott papírra másol. Az utóbbi készülék különösen olcsó árával tűnik ki (kb. 8000 Ft).

Az **SCM Deutschland GmbH - Frankfurt am Main** "Coronastat 44" és "Coronastat 55" elektrosztatikus másológépekkel jelentkezett. A kisebb kivitelű "Modell 44" tárolójába 250 db DIN A5-DIN A3 méretű papír helyezhető, teljesítménye 6 másolat/perc. A "Modell 55" DIN A5-DIN A4, max. 22,5x35,5 cm-es eredeti másolását végezheti. Két papírtárolója van, mindegyik 250-280 db befogadóképességgel. Teljesítménye szintén 6-7 másolat/perc. Sorozatmásolója 1-20-ig vagy végtelenre állítható. Könnyű, helyváltoztatásra kiképzett kivitelű készülékek.

A **Kodak AG - Stuttgart/Wangen** irodai másológészülékei a Verifax-eljárást/cserző előhívásos eljárás/ alkalmazzzák. A legegyszerűbb és legolcsóbb kivitelű, a "Signet CS-I" max. DIN A4 méretű másolatok készítésére szolgál. A "Readyprint" szintén DIN A4 másolatokat készít, de csak egyes lapok átfutására használható. A "Verifax Witness A3 Copier Model 2" univerzális másoló, DIN A3 méretig egyes lapok, bekötött könyvek vagy folyóiratok másolására egyaránt alkalmas. A "Cavalcade" másológészülék hasonló a "Readyprint"-hez, csak nagyobb teljesítményű. A Verifax eljárás gyors, percenként kb 6-7 másolat készítését teszi lehetővé. Több másolat is készíthető egy matricáról, ami nagyban csökkenti a költségeket. Az eljárás ofszetnyomóforma gyors készítésére is alkalmas.

A **3M Company - Düsseldorf** több eljárást alkalmaz különféle készülékeknél. Először a "Dry Photo-Copier 151" és a "DS-70" hőmásoló készülékeket említjük meg, mivel egyszerű, könnyű, hordozható kivitelben készülnek. E két készülék, mint a "3M Modell 1057" és a "3M Modell 209" is, a "Thermodry-eljárás" (infravörös hősugarak) alkalmazásával működik. A "Modell 107"-hez hasonló működésű, de automata kivitelű a "Modell 209". Folyamatos másolásra alkalmas, vagyis nem kell megvárni az előző másolat elkészülését. Sorozatmásolásra 1-25 db között állítható be. Egyes lapok és bekötött könyvek másolására egyaránt alkalmas. Ezekhez és a már korábban is gyártott készülékekhez (mint pl a "Secretary 45" és "Secretary 47", az "Assistant" vagy az "Encore" különböző típusaihoz) sokféle, különböző céloknak megfelelő minőségű nyersanyagot gyártanak. Külön ki kell emelnünk az új, "Adherographie"-nak nevezett eljárással működő "3 M System A-09" készüléket. A másolásra és sokszorosításra egyaránt használható gép néhány másolatig hőmásoló készülékként használható. Több másolat (kb 5-100 másolat között) esetén az adherográfiai rész alkalmazásával másolhatunk vele, még több példány esetén egy matrica alkalmazásával sokszorosító készülékként használható. Kis és közep nagyságú irodák, dokumentációs intézetek és könyvtárak számára ideális másoló és sokszorosító készüléknek tekinthető.

A "Diplomat" készülékeket gyártó **Dr. Böger Apparatebau-Wedel/Holstein** ismét felvontatta kontaktmásoló-készülékeit, ofszetnyomóforma-készítő és reprodukációs berendezéseit. A "Printa-Matic I" és "Printa-Matic II" egyes lapok másolására alkalmas készülékek, 27 cm, ill. 39 cm széles eredeti befogadására és kidolgozására használhatók. A "Plana-Synchron I" és a "Plana-Synchron II." 25x34 cm, ill. 39x49 cm-es eredetikez szintén kontakt ezüstdfűzős másoló eljárással működő készülékek. Könyvtárak számára fontos tartozék a "Buchkopiervorrichtung Modell BK-4" és "Modell BK-3", melyek segítségével a max. 25x34, ill. 34x50 cm nagyságú bekötött könyvek vagy folyóiratok lapjáról érintkező másolás útján megvilágított fényérzékeny papírt nyerhetünk. Kidolgozások a "Printa-Matic" vagy "Plana-Synchron" készülékkel történhet.

Az irodai ofszet eljáráshoz is számos berendezést gyártanak. A "Transfer I" ezüstdifúziós ofszetnyomóformák készítésére vagy kontaktmásolásokra egyaránt alkalmas. Kihasználható másolási felületre 39x49 cm. A "Rectoplan I" "Rectoplan II" 42x55, ill. 61x66 cm másolási felülettel működő kontaktnyomóforma megvilágító, a "Rectotransfer I" és "Rectotransfer II" 42 cm, ill. 57 cm széles befogadóképességű kidolgozó berendezés. Optikai kisofszet-nyomóformakészítő a "Repro 234", amely max. DIN A3 méretre max. DIN A2 méretről másol. A "Reproversal 912" készülékkel max. 49x65 cm-es eredetiről 9x12 cm-es negatívra fényképezhetünk, vagy nagyítógépnek is használhatjuk. E berendezések mellett még számos kiegészítő tartozék és egyéb készülék szolgál reprográfiai laboratóriumi felszerelési tárgyként a "Diplomat"-rendszerből.

A **Fuji Photo (Europe) GmbH - Düsseldorf** "Quickcopy-System" gyorskidolgozó rendszere speciális papir alkalmazását teszi szükségessé. A "Quickcopy Processor A1" 45,5x55,7 cm, a "Quickcopy Processor A2" 50,5x60 cm nagyságú quickcopy direktpozitív és transzparens papir vagy quickcopy nagyítópapir kidolgozására alkalmas. Szintén e kétféldős eljárással működik a "Quickcopy Processor II" készülék, amely max. DIN A3 (max. szélesség 30 cm) méreű papirokhoz alkalmazható. A kidolgozás sebessége kb 11 sec-től (DIN A4) 20 sec-ig (50x60 cm) változik. Nyersanyagok 20x25 cm-től 50,5x60 cm nagyságig kaphatók. A transzparens anyagok diazomásolásra alkalmas minőségűek. E rendszer diazosokszorosításra szervezett laboratórium számára gyors nyomóformakészítő eljárásnak tekinthető.

Az 1964-ben létesült **Agfa AG - Leverkusen** és a **Gevaert Photoproducer NV - Mortsel**, a jelenlegi kettős néven **Agfa-Gevaert - Leverkusen** illetve **Gevaert-Agfa Mortsel**, tovább folytatják gyártási tevékenységüket a dokumentummásoló eljárások területén. Az Agfa által 1949-ben "Copyrapid eljárás" néven nyilvánosságra hozott ezüstdifúziós másoló eljárást többször bővítették. Így gyártották többek között a szeszes sokszorosításhoz szükséges "Copyrapid-Carborapid" vagy a kisofszet készülékhez szükséges "Copyrapid-Offset" nyomóformakészítő anyagokat. Hasonlóan elterjedt volt a "Gevacopy eljárás" is, vagy változatai, mint pl. a "Gevacopy Aluminium Offset" stb. Az eljáráshoz tartozó nyersanyagok jelenleg "Copyrapid" néven kerülnek forgalomba, a Gevaert-Agfa N.V. - Mortsel gyártásában. E nyersanyagok bármelyik készüléken, a megfelelő vegyszerek segítségével, kidolgozhatók. A cég legújabb készüléke, a "Gevafax 50", a régi hagyományoktól eltérően elektrosztatikus másológészülék. A 150 m hosszú, cinkoxidréteggel papír kb 500 DIN A4 méretű, 1:1 arányú másolat készítését teszi lehetővé. A papirtekercs szélessége 21 vagy 21,6 cm lehet, a másolatok hossza 27 és 35,6 cm között szabályozható. Legnagyobb másolási méret 21,6x35,6 cm. Sebessége kb 7 db DIN A4 másolat/perc.

3. FÉNYMÁSOLÓ ELJÁRÁSOK

A különböző irodai másoló eljárások közül ki kellett emelnünk a diazo anyagok alkalmazásával működő rendszereket, mivel az irodatechnikában és műszaki rajzok sokszorosításánál egyaránt mind jelentősebb szerepet játszanak. Ma már jelentős számú típus áll rendelkezésre kis alakú, irodai másolásra alkalmas készülékekből. Az olcsó másolatok révén betört a mikromásoló technika is. Nem érdektelen tehát. e mind szélesebb körben alkalmazást nyerő eljárással külön is foglalkozni.

Kalle Ag

A fénymásoló készülékeket és nyersanyagokat gyártó nagy nyugatnémet cég, a **Kalle AG - Wiesbaden/Biebrich**, jelentős szerepet játszik a diazo anyagok alkalmazásának elterjesztésében Európában. Bár egyes készülékei elsősor-

ban nagyméretű, mérnöki rajzmásolatok készítésére alkalmasak (Ozaprimum, I, II, IIB modell, Ozavit), kisebb teljesítményű és méretű készülékeket is gyártanak, az "Ozafix" diazomásoló-készülék asztali változat. A másolandó eredeti anyag (DIN A3) max. szélessége 36 cm, az átfutás 10 m/percenkénti sebességig szabályozható.

Az "Ozamatos" készülékek 48 cm széles eredeti anyaggal (DIN A2), percenként 20 m-es sebességgel dolgoznak. Változataik a "Modell S", "Modell SR" és "Modell SRS" már vágókészülékkel vannak ellátva, mivel a másolás tekercspapírra történik. Az "Ozamatos S" DIN A3 és DIN A4 méretű másolatokat készít, teljesítménye 1200, ill. 2100 másolat/óra. Az "Ozamatos SR" az előző készülék bővített változata, max. 30 darabig másoló-szabályozó berendezéssel látták el. Az "Ozamatos SRS" 30 rekeszes lerakószekrénnyel rendelkezik a több oldalas másolatok összehordására.

A széles papírgyártási programból csak néhány példát sorolunk fel, melyek érzékeltetik a választékot: az "Ozalid TSK" fekete, kontrasztos, az "Ozalid Ultra-Rapid" fekete, piros és kék, kontrasztos, gyors kidolgozást biztosít, az "Ozalid Bürolichtpauspapier" fekete, kék és piros, szintén gyors kidolgozást enged meg, az "Ozaton Blau", "-Gelb", "-Grün" és "-Rot" kék, sárga, zöld és piros alapon fekete rajzolatú kontrasztos másolást eredményez.

A mikrofilntechnikát a Kalle gyártmányprogramjában több készülék képviseli, így a "Makrograph 70" visszanyagytító-készülék, 70 és 75 mm széles mikrofilm-felvételéhez. A visszanyagytítás mértéke DIN A4-től (21x29,7 cm) DIN A0-ig (84x118,9 cm) terjedhet, 16, 35, kivánságra 70 mm-es mikrofilmek másolására ("Ozalid Duplizierfilm SM" diazofilmre) az "Ozakop" mikromásoló- és kidolgozó-készülék szolgál. A film átfutási sebessége 6m/perc gyorsaságig szabályozható. Mikrofilmlapok másolása az "Ozafiche-Gerät"-tel lehetséges, 75x125 mm és 105x148 mm (DIN A6) méretekben. A megvilágítás 3 m/perc sebességig szabályozható. Teljesítménye óránként kb 350 másolat.

A mikrofilmek másolására gyártott "Ozalid-Duplizierfilm SM" számos előnyével megelőzi az ezüsthalogén filmmásolatot. Egyszerű előállítású, olcsó, fizikai hatásuknak jobban ellenáll, szemcsézet nélküli, tartós és szobavilágítás mellett dolgozható ki. 16, 35 és 70 mm szélességben kapható, 30 és 100 m hosszúságban, amit a kidolgozó-készülékek befogadóképessége határoz meg.

Itt említjük még meg a Kalle-cég kisfeszítet eljáráshoz készített "Ozasol" nyomóformáit negatív és pozitív minőségben és az elektrosztatikus kidolgozású "Elfasel" lemezeket, amelyekhez a különböző "Printatron" készülékek járnak.

Van der Grinten N.V. - Venlo

A diazomásolásban úttörő jelentőségű holland Van der Grinten cég "OCÉ" készülékei megtalálhatók a világ minden táján. (Angliában "Azoflex" néven kerülnek forgalomba). A nagy formátumú és teljesítőképességi készülékek (pl. "Océ 221-Kombine", "Océ 248-Kombine", "Océ 212-Kombine" stb.) helyett számunkra elsősorban a kisebb alakú másolatokat készítő készülékek érdekesek. Ilyen az "Océ 106", melynek max. másolási szélessége 30 cm, átfutási sebessége 0,11-3,5 m/perc. Az "Océ 761" szintén 30 cm széles eredeti másolására szolgál, azonban ismétű adapter használatánál csak 14,8x20 - 30x37,3 közötti anyag használható. Sebessége 0,2 - 6 m/perc, ami óránként kb 600 DIN A4 méretű másolatot jelent. Az "Océ 155" nagyobb teljesítményű készülék, óránként 1500 DIN A3 vagy 3000 DIN A4 méretű másolatot készít; sebessége 0-9 m/perc, vagyis 0-540 m/óra. Több oldalú eredeti sok példányú másolása esetén rendeződő segít az anyag összehordását teljes fizetéké. Az "Océ 136" készülék automatikus megoldású, 6-43 cm széles eredeti anyagig alkalmazható. A másolás sebessége 0,1-12 m/perc, (kb. 1500 db DIN A4 méretű másolat). Az "Océ 161" készülék 31 cm széles, max. 1 m hosszú eredeti másolására szolgál. Ismétlődő másolásra szolgáló adapter alkalmazásánál az eredeti minimális és maximális mérete 14,4x20 cm, ill. 30x40 cm. Sebessége 0,2-6 m/perc, szabályozható. A

készülék érdekessége, hogy ha egy eredetiről több másolat kell, az utolsó másolatig az eredeti anyag rögzített állapotban van. Az "Océ 4800-Kombine" 15x20 - 66x46 cm-es azaz DIN A5 és DIN A2 közötti méretű anyag másolására szolgáló készülék. 1000 méter hosszú tekercspapírra másol óránként 7200 (DIN A4), 4800 (A3) vagy 2400 db (A2) teljesítménnyel. Az egy eredetiről készíthető másolatok száma max. 99, A másolás sebessége 22 m/perc.

A Van der Grinten cég "Océ Elektrostatic 1400" készüléke a gyár hagyománya ellenére elektrosztatikus másolókészülék, Optikai úton másol, ami lehetővé teszi, hogy a max. DIN A3 méretű eredetiről max. DIN A4 méretre másoljon. Másolási lehetőségek: A4 A4-re, A3 A4-re, 2 db A4 1 db A4-re vagy 2 db A5 A4-re. A másolatok száma programozható 24 db-ig vagy folyamatos másolás esetén 250 db-ig, Teljesítménye 7-8 másolat percenként.

Készülékek gyártása mellett nagy választékot nyújt diazo nyersanyagok terén is. Ezek közül megemlíthető, hogy az "Océ Thermo-Lichtpauspapier" ötféle színben készül, ami számos megkülönböztetést tesz lehetővé. Befejezésül még szólnunk kell az "Océ 91" mikrofilmmagyító készülékről, mely max. 72x102 mm-es mikrofilmképről DIN A4 (21x29,7) és DIN A0 (118,9x84,1 cm) közötti méretek-re nagyít. A max. visszagyártás mértéke 15 x.

SAFIR-rendszer

A Renker-Belipa cég diazo-másolókészülék rendszere műszaki rajzok és kisebb, ügyviteli nyomtatványok másolására szolgál. Az "Antara 770", "Antara 910" és "Printmaster 1000" 114, 114, ill. 138 cm széles eredeti anyag befogadását teszik lehetővé. Az "Antara 60" sorozat tagjai DIN A2 és DIN A3 méretű száraz eljárással másolnak. ("Antara 60 A3" és "Antara 60 A2"). Az "Antara 60 A2 R" A4 méretű eredeti anyagot tekercspapírra másol, ennél nagyobbakat vágott papírra. Az "Antara R Super" két különböző szélességű tekercspapírról adagolhatja a diazopapírt. Az "Antara 60 A2E" végtelen nyomtatványok másolását teszi lehetővé. E készülékek max. másolási szélessége 40-48 cm, másolási sebességük 0,2-12 m/perc között változtatható.

A főként irodatechnikában használatos készülékek, az RB-sorozat tagjai, a félnedves eljárást alkalmazzák. Az "RB-30" 30 cm szélességben (DIN A3 méretig) 0-3,6 m/perc sebességgel működik. Az "RB-70" DIN A2 nagyság másolását is megengedi (max. másolási szélesség 45 cm), 0,5-2 m/perc. másolási sebességgel. Az "RB-300" (25 cm széles másolási lehetőséggel, gyorsasága 0-3 m/perc között változtatható) DIN A4 méretű, az RB-500 (43 cm széles max. eredeti anyaggal, 0-5 m/perc sebességgel) DIN A3 méretű másolatok készítését teszi lehetővé. A cég "Safir EF 304" néven elektrosztatikus másolókészüléket is forgalomba hozott, mely DIN A3 méretig alkalmazható, "Safir EF" speciálpapírra. A papír kétféle kisereléssel kapható: 150 m x 29,7 cm DIN A4 és 150 m x 14,8 cm DIN A5 másolás céljára. Másolási lehetőségek: DIN A4-A4-re, A5-A5-re, A3-A4-re vagy A4-A5-re. A másolatok száma 1-10 között szabályozható vagy végtelenre állítható. Teljesítménye 6-7 másolat/perc.

Ozalid-rendszer

Az Ozalid Company Limited - Loughton, Essex kis-, közép-, és nagyüzem számára alkalmas készülékeket egyaránt gyárt. Nagy, mérnöki rajzok másolására szolgáló készülékek (mint pl. a "Diazoprinter 42A" "48A", "D 70" vagy a "Bandamajor") mellett irodai, könyvtári, és dokumentációs célra egyaránt megfelel a "Bandamajor 3", "Bandajet C-813" és a "P-15". A "Bandamajor 3" diazomásoló-készülék gyors és nagy teljesítményű, 12 m/perc sebességgel másolja a max. 38 cm széles eredeti anyagot. A "Bandajet C-813" kb DIN A4 (max. 22,2x34,3 cm) méretű másolatok készítésére tervezett irodai készülék. Egy másolat kidolgozása kb 10 sec alatt történik. Kis és a kidolgozásban újat hozó készülék a "P-15", melynek max. befogadóképessége 38 cm széles anyag.

A cég széles választékát gyártja a különféle nyersanyagoknak, melyek fényérzékeny rétege három típusba sorolható: 1. Standard (barna rajzolatú) 2. Ultra-Rapid vagy Fastline (kétszer érzékenyebb, gyorsabb kidolgozást enged meg) és 3. Schwarzpause vagy Blackline (fekete rajzolatú, kontrasztos anyag). E típusok számos papír- és filmalapanyagon kaphatók. Ezek mellett még hómásoló eljárással kidolgozandó nyersanyagokat, poliészter ragasztófóliákat, rajzpapirokat stb. gyártanak.

Itt tárgyaljuk az Ozalid-cég mikrofilmrendszerét, mely felvevőkészülékből, diazo-filmmásolóból, elektrosztatikus nagyítókészülékből és mikrofilmolvasóból áll. A mikrofilmfelvevő 35 mm-es, hagyományos ezüsthalogén alapanyagú, perforálatlan mikrofilmmel működik, 150x100 cm nagyságig, a max. kicsinyítés mértéke 37:2. A hagyományosan kidolgozott filmek másolására "Diazo Microfilm Duplicator" szolgál, 16, 35, 70 mm-es tekercsfilmek és mikrofilmes lyukkártyák másolására alkalmazható, ált. másolási sebessége 0,9 m/perc. Az eredeti anyag fedettségének megfelelően a sebesség 0,15-1,50 m/perc között szabályozható.

A "3020 Electrophotographic Mikrofilm Enlarger-Printer" mikrofilmes lyukkártyák elektrosztatikus visszanyagítására szolgál. Visszanyagítási lehetőségek 7,5x-18,5x, a másolatok mérete 20x25 cm - 51x76 cm között, kb 40 különféle beállításban. A készülék tekercspapírral dolgozik, nem igényel külön sötétkamarát. A másolatok száma 1-12 db között szabályozható, vagy folyamatosra állítható. A mikrofilmes lyukkártyák olvasására speciális készülék kapható. Vetítőernyőjének nagysága 48,3x35,6 cm, a visszanyagítás mértéke 12x. A 100 W jódkvarc izzó egyaránt biztosítja a negatív és pozitív filmek megvilágított szobában történő olvasását.

GAF-rendszer

A General Aniline and Film Corporation - Chicago leányvállalatain (Hall Harding Ltd London és NV de Atlas - Delft) keresztül hozza forgalomba főleg műszaki rajzirodák és tervezőintézetek számára készült diazomásoló-készülékeit. Mivel ezek könyvtári és dokumentációs célra nem alkalmazhatók, csak rövid felsorolásukra szorítkozunk. A "Printmaster Modell 760", "Model 770" és "Modell 920" egyaránt max. 109 cm széles anyag másolására szolgál 19,5 - 22,5 m/perc másolási sebességgel, 120 cm széles eredeti másolására az "Unicorn 3" (7,6 m/perc), "Unamatic" (7,6 m/perc), "Argomatic" (12,2 m/perc), "Argosy 3" (12,2 m/perc) vagy a kisebb teljesítményű "SL 1715" (2,5 m/perc) szolgál. A "Printmaster 1000" 137 cm széles másolófelületével és 30,5 m/perc működési sebességével kimagasló teljesítményű készülék.

A dokumentációs és könyvtári másolásra már alkalmas készülékek az "Ozomatic 300" (50 cm széles másolófelülettel, 18 m/perc másolási sebességgel) és az "Ozomatic 360" (47,5 cm szélesség, 18,3 m/perc) automata berendezések.

Metem-rendszer

A nyugatnémet Meteor Apparatebau - Siegen készülékei csak a műszaki rajzirodák igényeit elégítik ki. Készülékek max. másolási szélessége 120 cm, kivétel csak a "Metem 425" 160 cm-es befogadóképességével és a "Metoplan" 120x100 cm méretű síkfénymásoló, mérettartó, pontos, térképmásolásra alkalmas kivitelezésű készülék. Mindezek ellenére, csupán a típusok és másolási sebességek felsorolásával, röviden bemutatjuk a Meteor-Siegen fénymásoló-készülékeket:

Fénymásoló-készülékek előhívórész nélkül: Metem 20 (0,7 m/perc), Metem 20N (1 m/perc), Metem 22 (2 m/perc), Metem 23V (2,5 m/perc), Metem 123 (7,5 m/perc), Metem 124 (9 m/perc).

Fénymásoló- és kidolgozó-készülékek: Metem 51 (1 m/perc), Metem 52 (2 m/perc), Metem 53V (2,5 m/perc), Metem 57 (4 m/perc), Metem 222F (7 m/perc), Metem 222R (7 m/perc), Metem 223R (9 m/perc).

Fénymásoló automaták: Metem 424 (9 m/perc), Metem 425 (13,5 m/perc), Száraz előhívókészülékek: Metomat 4 (1,4 m/perc), Mevelop 2 (falra szerelhető doboz).

Kiegészítő berendezések a "Meto-Schnitt" ("Modell SH" 65, 130 és 150 cm-es vágóélel és "Modell SE" automata 150 cm-es vágóélel) vágóberendezések.

Itt említjük meg a cég "Metograph" elnevezésű, cinkoxidrétegű papírt alkalmazó elektrosztatikus másolókészülékét. E készülék 1:1 arányban másolja a max. 21x36 cm nagyságú eredeti anyagot a készülékben lévő tekercspapírra. A papír ésszerű használatát 21-36 cm másolathossz között szabályozhatjuk. A készülék teljesítménye 7 másolat/perc. Folyamatos másolás esetén 1-10 példány között vezérelhető.

Nig Halden-rendszer

Az angol Nig Halden Limited - London cég készülékei kimondottan műszaki rajzok másolására szolgálnak. Különböző típusai, mint pl. az "Auto-Twin", "Blu-Ray", "Novo", "Robot" vagy "Minimatic", fénymásoló üzemek számára készülnek. Kisebb típusai (mint pl. a "Blu-Ray 146", melynek másolási szélessége 120 cm, sebessége: 0-2,75 m/perc) közvetlenül a rajzirodáknak is elhelyezhetők, de könyvtári vagy dokumentációs szempontból nem jöhetnek számításba.

4. SOKSZOROSÍTÓ ELJÁRÁSOK

Bár a reprográfiai kiállítás elsősorban a másoló eljárásokkal kapcsolatos készülékek bemutatója volt, a sokszorosító ipar képviselői is részt vettek konstrukcióikkal. A különféle írógépgyártó cégek termékeit nem vettük figyelembe szemlélknél, mivel véleményünk szerint az írógépek nem tartoznak a reprográfia körébe. Megemlítjük azonban a lemezes címnyomó, a reprodukciós fényképező és a kisofszet eljárás néhány jelentősebb, de a kiállításon csak kis részben képviselt területét.

Adréma-rendszer

A lemezes címnyomó eljárást az Adrema-cég képviselte. A fémlemezbe nyomott szövegek sokszorosítása már több évtizede a mindennapi munkához tartozik az üzleti életől a könyvtári katalóguscédula sokszorosításáig. (Pl. nálunk a cég neve nyomán "adréma" néven honosodott meg maga az eljárás.) A készülékek sokoldalú alkalmazhatóságát, a lemezekre nyomott szövegek rendezését, válogatását és újra felhasználását, ésszerű munka kialakítását lehetővé tevő rendszer minden területen alkalmazható. A lemezek nyomására két lehetőség szolgál: a korongos megoldású "Adrema Modell 90" préselőgép és az írógéphez hasonló billentyűzetű "Adrema Modell 95" gyorspréselő-készülék. Mindkét készüléknél 3-3 betűtípus használható (Perl, Pica és Block-Ellte). Az "Adrema Modell 95" 120 leütés/perc sebességgel működik. A kész lemezek sokszorosítására szolgáló készülékek egész sorát gyártja a cég az egyszerű kézi (pl. Adrema Modell 6) vagy elektronikus vezérlésű kis és nagy teljesítményű készülékekig. Az "Adrema Modell 30" 80 db/óra, de az "Adrema Modell 35" és "40" már 400, ill. 5100 nyomás/óra teljesítményre képesek.

Az "Adrema Modell 50 Universal" 6000 nyomás/óra sebességgel működik. Speciális célgépek is készülnek, melyek címzésre stb. használhatók. Az "Adrema-Vollautomat AVA, Modell 70" egy munkamenetben nyomtatja a több színű levélfejléccet, címet, a levél szövegét vagy lemezekre másolt képeket, ábrákat stb. A készülék átlagos sebessége kb 4000 db/óra. A nyomóformák körülményes és költséges előállítása ellenére a lemeznemző eljárás megtartotta szerepét az állandóan ismétlődő szövegek sokszorosításában. Ebben nem kis része

van annak, hogy a lemezpréselés és sokszorosítás, az automatikus válogatás és a mechanikus elektronikus vezérlési berendezések meggyorsították a munkát.

Fotokopist-rendszer

Reprodukciós készülékeket két nagy cég, a Fotokopist és a Fotoclark állított ki. A Fotokopist-cég pantográf készülékei (Fotokopist Omnigraph Junior, Omnigraph II. a., Omnigraph III és Omnigraph Lang) a Copyrapid eljárást alkalmazzák.

A kidolgozás a "Fotokopist E2E" DIN A2 méretű, ezüstdiffúziós eljárással működő készülékkel történik. Ez meggyorsította a nyomdákban az optikai úton történő nagyméretű nyomóforma-készítést, átrajzolást. A készülékekhez 35 és 70 mm-es perforálatlan mikrofilm-tartozékkazetta is használható mikrofilmmelvételek készítéséhez.

Fotoclark-rendszer

A bonni Fotoclark-cég vertikális reprodukciós fényképezőkészülékei elsősorban a sokszorosító ipar számára jelentősek. Az Autophot-System készülékek ("Autophot SE", "Autophot A43", "Autophot A64", "Autophot Junior") lehetővé teszik hagyományos fényképezési úton vagy tartozékkal xerox-nyomóforma készítését. A "Reprostar" univerzális másolókészülék film- és ofszetnyomóforma készítésére DIN A2 és DIN A3 méretben egyaránt alkalmas.

A Fotoclark-cég elektrosztatikus másolókészülékei - az Electroclark-System tagjai - cinkoxidréteggel speciális papírral működnek. Különböző típusaik közül az "Electroclark" DIN A2-ről DIN A4-re kicsinyít vagy DIN A4-et 1:1 arányban másol; az "Elektroclark E41" DIN A1-ről DIN A3-ra, DIN A2-ről DIN A4-re másol; az "Elektroclark 4" DIN A4 méretig másol, de lehetővé teszi egy DIN A5 méretű eredeti anyag mindkét oldalának egy DIN A4 méretű másolatra való reprodukálását is. A készülékek kezelése egyszerű, a megfelelő méret, a másolatok számának betáplálása, a kicsinyítés, ill. nagyítás mértékének beállítása nyomógombbal történik. A másolás ideje kb. 10-15 sec., folyamatos másolás esetén 6-7 másolat/perc.

Itt említjük meg a cég által gyártott "Microstar VL 16/35" mikromásolat-olvasókészüléket, a hordozható, asztalra vetítős megoldású készülék 16 és 35 mm széles, max. 30 m hosszú perforálatlan mikrofilmek, 9x12 cm nagyságú filmlapok vagy mikrofilmes lyukkártyák tanulmányozására alkalmas. A maximális filmképméret 32x45 mm. Sokoldalú, jól használható, univerzális mikrofilmolvasó-készülék.

Rotaprint-rendszer

Az angol Rotaprint Ltd - London cég kisofszet készülékei nagy teljesítményű sokszorosításra alkalmasak. Az "R 40/80" és "R 40/85" 13x9,5 inch méretű nyomófelülettel működik, 6 3/4x4 1/8 és 13 1/2x12 1/4 inch közötti méretű papirokkal. Mindkét készülék teljesítménye 2400-6000 nyomás óránként.

Teljesen automata változat a nagy sebességű "R 40/80 Quick Change Systems" készülék, amely már papír- és alumíniumlemez nyomóformáról egyaránt sokszorosít. Nyomófelülete max. 13 x 9 1/2 inch, alkalmazható papírméretek 6 3/4 x 4 1/8 és 13 1/2 x 12 1/4 inch között. A készülék sebessége 5000 nyomás/óra.

E néhány típus bemutatása is bizonyítja, hogy a kisofszet eljárás teljesítményben megközelíti már a nagy nyomda gépek kis példányszám esetén elérhető kapacitását. Minőségileg azonban semmivel sem maradnak el, tehát alkalmazásuk könyvtárakban és dokumentációs intézményekben egyaránt nagy jövő előtt áll. Ezt különösen az a tény támasztja alá, hogy a különböző másoló eljárások adta lehetőségek mind jobban megkönnyítik a nyomóforma-készítés munkáját.

5. DOKUMENTÁCIÓS LABORATÓRIUMI FELSZERELÉSEK, BERENDEZÉSEK, NYERSANYAGOK STB.

A reprográfiai kiállítás csak részben tudta bemutatni a kiállítók útján a lényeges és minden általános dokumentációs vagy mikrofilm-laboratóriumi felszereléséhez szükséges berendezéseket és nyersanyagválasztékokat. Erre azonban így nem is volt szükség, hiszen erre szolgálnak a különféle fototechnikai és termékbemutató vásárok seregszemléi. Mindezek ellenére azonban megállapítható, hogy a reprográfia szempontjából jelentős cégek és kereskedelmi képviselők e terület fontosabb gyártmányairól is átfogó képet nyújtottak a látogatók számára.

Nagyítógépek

A laboratóriumi felszereléseket bemutató cégek közül elsősorban a DURST-céget és az általa gyártott visszanyitító és reprodukciós célokat is szolgáló berendezéseket kell említenünk.

A Durst-tesztvérek - Julius és Gilbert - által 30 évvel ezelőtt alapított bozeni, fototechnikai eszközöket gyártó cég (DURST Aktiengesellschaft - Fabrik fototechnischer Apparate, Bozen) világhírnevét kitünő és sokoldalú nagyítógépeivel vívta ki.

A megbízható felépítésű és kiváló tervezésű gépeket elsősorban két csoportra oszthatjuk: az elsőbe tartoznak a főleg amatőrigényeket és kisebb laboratóriumokat kielégítő nagyítógépek (pl. Durst RS 35; RS 35 Newporter; a 606 és 609 készülék), a másodikba a nagy teljesítményű, kis és nagy formátumú negatívok befogadására egyaránt alkalmas berendezések (pl. a Durst M 35; U 70; U 70 C; D 659; Laborator 54, 138 S, 184, 3000 és a G 139). A kiváló teljesítőképeség azonban mindegyik konstrukcióra egyaránt jellemző. A jól megoldott filmmegvilágítás segítségével - mely a korszerű kettős kondenzor-rendszeri, az opál és vetítőzzót s a hidegfényt alkalmazza - jó minőségű fekete-fehér és színes nagyítások készíthetők. A filmvetítés is megoldottnak tekinthető, mivel lehetőleg üveglap nélküli megoldással találkozunk. Nagyobb negatívok esetén egy üveglap biztosítja a megfelelő fekvést.

A sokoldalúságot a színes munkához szükséges szinkorrekciónál, beépített szűrőtartókkal és reprodukciós kazetta használatával tovább bővítették. A reprodukálást szolgáló kazetták 24x36 mm és 6x9 cm méretű felvételek készítését teszik lehetővé, egyes és sorozatfelvételek készítésére egyaránt. A "Durst M 35 Automat" segítségével még 10 m hosszú, kb 300 felvételt tartalmazó 35 mm-es filmre is dolgozhatnak. E kiegészítő reprodukazetta természetesen használható más Durst nagyítógépekre is. Nagyobb formátumú nagyítások készítése a legtöbb konstrukcióval lehetséges a nagyítófej 180°-os elfordítása révén, így kiküszöbölhetjük az alapdeszka használatát, s általában a padlózat távolságáig távolodhatunk el az objektívtől. A nagyobb teljesítményű gépek már egyaránt alkalmasak horizontális és vertikális vetítésre, ill. reprodukcióra. A kiváló tulajdonságú Schneider-Durst és egyéb objektív-sorozatok s ezek cserélhetősége tovább fokozzák e gépek használhatóságát, sokoldalú alkalmazását.

Laboratóriumi felszerelések

Általános és dokumentációs laboratóriumi speciális felszereléseket a nyugatnémet KINDERMANN-cég mutatott be. Gyártási skálájuk nagy, a világítás-technikában a kis egyes villó készülékektől ("Reflex" és "Amato") a nagy reflektorokig és csúcsfényvilágítóig, egyszerű laborlámpáktól a cserélhető, színszűrőkkel kombinált megvilágítótestekig terjed. Megbízható, vegyszerekkel szemben kitünően ellenálló negatív-, pozitív- és színesfilm-előhívó és szárító berendezéseik, készülékek minden igényt kielégítenek. Külön ki kell emelnünk filmszáritó szekrényeket és papírszáritó dobjákat, melyek kisebb és nagyobb teljesítményű

kivitelekben egyaránt kaphatók. Reprodukciós célt szolgáló visszanyagító készülékek közül a "TYP 1665" 16 és 35 mm-es mikrofilm, a "Typ 1630" 35 és 70 mm-es mikrofilm nagyítására egyaránt alkalmas.

Nagy fotolabor-berendezési programmal rendelkezik a METEOR-SIEGEN cég is. A hagyományos gyártású diazomásoló-készülékek mellett jó minőségű, egyszerű és speciális rendeltetési készülékeket és berendezéseket gyártanak. A "Metolit" PVC-bázisú, kémiai hatásoknak jól ellenálló műanyagtankok, fekete-fehér és színes munkákhoz, csak példák a kínálatból. A speciális berendezések közül megemlíthető a "Metotherm" hőmérsékletszabályozó készülék, melynek különféle változatai 14-55 liter/perc teljesítménnyel tartják egyenletes hőmérsékleten a folyadékot; a szárítószekrények tekercsfilmek és filmlapok számára; az infraszárgázással működő papírszáritódobok különféle típusai.

Mikrofilmkidolgozó berendezések

A filmelőhívó berendezések közül a már ismert "JOBÓ Filmentwicklungsgeräte 30M" készüléket kell először megemlítenünk, mely a KODAK előhívóspirálhoz hasonló felépítésű, de egyaránt alkalmas 35, 60 és 70 mm széles filmek kidolgozására. Az előhívó-készülék 16 mm változatban is készül.

Több típust mutatott be a "Hansen" tekercsfilm-kidolgozó készülékeket gyártó holland "De Oude Delft" cég. A "Hansen" univerzális spiráelőhívó berendezés 16, 35, 45, 60, és 70 mm széles perforált vagy perforálatlan, max. 30,5 m hosszú filmek előhívására, rögzítésére, mosására, és (tartozékkal) szárítására alkalmas. A kidolgozás időtartama kb 40-75 perc, 30 m-es filmtekercs esetén. Automata berendezés a szintén sötétkamrát igénylő, 16 és 35 mm-es mikrofilmet kidolgozó "Comblabor" készülék. Óránkénti teljesítménye fordítós film esetén 90 m/óra, negatív vagy pozitív film esetén 300 m/óra. A filmkidolgozás sebessége 30-300 m/óra között szabályozható, filmbefogadó-képessége 120 m.

Automata, sötétkamrát nem igénylő filmkidolgozó berendezéssel jelentkezett a nyugatnémet Autopan - Oberaichen/Stuttgart cég. A "Repro Film Processor" tónusos, vonalas vagy raszteres, max. 50x60 cm nagyságú filmek kidolgozására alkalmas. Az előhívási idő 1/2-12 perc között változtatható, teljesítménye 30 db 50x60 cm vagy 90 db 18x24 cm méretű filmlap. Kivánságra DIN AO formában is kapható.

Mikrofilm-laboratóriumok számára számos készüléket gyárt a holland Kino-technik - Amsterdam. A filmtechnikában mindenütt alkalmazható készülékek közül (mint pl. a "KT Color" és "Reval" készülékek különféle típusai és változatai) csak a mikrofilm-kidolgozó berendezéseket vizsgálva megállapítható, hogy egyszerűbb kivitelükkel valószínűleg nem a leglényegesebb cikkei a gyárnak. Bár hazánkban ezideig ezek terjedtek el, de ez inkább csak információhiány, ill. egyoldalú tájékozottság eredménye.

A "KT 15" kis teljesítményű mikrofilm-kidolgozó készülék, 16 és 35 mm-es perforált filmekhez. Változata, a "Kiton 15", perforált és perforálatlan fimre egyaránt alkalmas. Mindkét típus teljesítménye kb 15 m/óra. Hasonló felépítésűek a "KT 19" és "Kiton 19" mikrofilm-kidolgozó készülékek. Szintén 16 és 35 mm-es perforált, ill. perforálatlan filmekhez alkalmazhatók, teljesítményük kb 20 m/óra. A nagyobb teljesítményű "KT 136" ill. "Kiton 136" számos kiegészítő berendezéssel látható el. A "Type F" előhívó- és rögzítődob-tartályokkal bővített, a "Type G" pedig hőmérsékletszabályozóval ellátott változat. A "KT 136" perforált, a "Kiton 136" perforálatlan, szintén 16 és 35 mm-es mikrofilmek kidolgozására alkalmas. Filmbefogadó-képességük 120 m, teljesítményük kb 30-60 m/óra. A "Kiton 136 HCB" készülék az amerikai ASA szabványra épített változat, kibővítve megszakító és szódás fürdővel, csökkentett mosási idővel és vízhasználattal. A "Kiton 67/DL" mikrofilmkidolgozó-készülék szintén 16 és 35 mm széles, perforált és perforálatlan filmek előhívására szolgál, azonban nem igényel sötétkamrát. Három meghajtókerék cserélésével az előhívási idő ennek arányában 3-4-5

percben határozható meg. A készülék teljesítménye kb 180, 140, ill. 110 m/óra, befogadóképessége 300 méter.

A kidolgozott mikrofilmek másolására két (sötétkamra- és napfénykvívteli) készüléket gyártanak. A "Coton" másolókészülék 16, 35, 70 és 75 mm széles, max. 60 m hosszú filmek befogadására alkalmas, teljesítménye kb. 510 m/óra. A napfénymegoldású, ugyanilyen filmméreteket alkalmazó "Coton/DL" készülék befogadóképessége 300 m, teljesítménye kb. 500 m/óra.

A Kinotechniek - Amsterdam cég valóban figyelemreméltó berendezése az optikai úton működő mikrofilmmásoló-készülék. A "Printop" segítségével - ez a mikrofilmes lyukkártya terjedése miatt lényeges - elérhető, hogy DIN A6, 105, 75 és 70 mm-es mikrofilmek kicsinyítve, 35 mm-es perforátlan mikrofilmek 1:1 arányban, 35 mm-es perforált mikrofilmek pedig nagyítva kerüljenek a mikrofilmes lyukkártya filmképméretét és filmtovábbítását alkalmazó készülék révén 30 m-es filmtekercsre, majd innen kidolgozásra és montirozásra. Így lehetővé válik régi archívfelvételek egyszerű feldolgozása egy később alkalmazott lyukkártya-rendszer számára.

Papirkidolgozó berendezések

A holland DALCO Nederlandsche Fotografische Industrie NV - Soest "Dalcorapid" készüléke 9x12 cm papírnagyságtól 30x40 cm-ig gyorskidolgozó eljárással (aktívátor és rögzítőfürdő) kb 10-15 sec alatt dolgozza ki a kontakt és nagyítópapírokat. E két minőségben több fokozatú és felületű papír kapható a fenti méretekben. Hasonló jellegűek az Agfa-Gevaert AG - Leverkusen cég két-fürdős "Rapidoprint" készülékei, melyek befogadóképessége max. 16, 37, 54, 90 és 116 cm szélesség. A készülékhez vonalas, tónusos papírok kontakt, nagyító és fényszedő változatban, többfajta fokozatban és alapon kaphatók.

Filmmyersanyagok

A hazai mikrofilmzés számára nyersanyag szempontjából elsősorban a VEB Filmfabrik - Wolfen mikrofilmei és mikrofilmlapjai jöhetnek számításba. Kereskedelmi cég révén kiállított anyaguk az orthokromatikus "ORWO Dokumenter-Film DK 3" és az "ORWO Dokumenter-Planfilm DK 3". A mikrofilm kiszerezése 35 mm széles perforált és perforátlan változatban, 5, 17, 30 és 50 m hosszúságban, a mikrofilmlapoké 6,5x9, 9x12, 13x18, 18x24, 24x30 és DIN A5, A4 és A3 nagyságban lehetséges. A kidolgozott mikrofilmek tárolására a kereskedelmi forgalomba hozott csomagolást ajánlják, vagyis a 30 m-es jól rögzített és archívcéloknak leginkább megfelelően kimosott mikrofilmtekercseket 50-60 % relatív páratartalom mellett a nem rozsdásodó fémdobozba visszahelyezni, sőt a gumirozott ragasztószalaggal ismét lezárni. A nagyon erős kicsinyítéshez ajánlott nyersanyag, az "ORWO-Mikro Platte LP 1", megfelelő kezeléssel kitűnő mikrodokumentációs anyag. Az 520 vonal/mm felbontóképességű lemez legelőnyösebben úgy használható ki, hogy a már mikrofilmre vagy mikrofilmlapra vetett anyagot műfény segítségével tovább kicsinyítjük. 6,5x9 és 9x12 cm-es méretekben kapható, 12 darabonként.

Pankromatikus filmnek az alacsony érzékenységi "ORWO NP-15" használható. A gyár a sokféle fekete-fehér és szines film mellett még számos, reprodukciós fényképezésre és mikromásolásra alkalmas filmet gyárt.

A világ egyik legrégebbi és legnagyobb foto- és filmanyaggyártó cége az Eastman Kodak Company - Rochester, ennek mikromásolásra specializált leányvállalata a Recordak Corporation - New York. A nagyszámú és sokféle anyag közül ismét csak a számunkra jelentősebb, a mikrofilmtechnikában alkalmazható filmeket említjük meg.

A filmek általában perforátlan változatban kerülnek forgalomba, főképpen a 16 és 70 mm-esek. A "Fine Grain Film" pankromatikus érzékenységi; a fokozatos mikrofilmfelvévő készülékekhez 30 és 60 m hosszúságban kapható.

A "Micro-File Film AHU" pankromatikus, 16, 35 (30, ill. 60 m) és 210 mm széles (25 m) változatban kapható. Az orthokromatikus "Micro-File Film"-nek (35 mm, 30, ill. 60 m) műszaki rajzok, a pankromatikus "Micro File Film CT"-nek (35 mm, 60 m) tónusos és vonalas anyagok együttes visszaadását kell biztosítani. Műszaki rajzok fényképezésére a pankromatikus "Micro-File Film" (70 mm széles, 30 m) szolgál. Másolásra a "Fine Grain Film" vagy a nagy feloldóképességű "Fine Grain Duplicating Film" (16 és 35 mm, 300 m) szolgál.

Az Agfa és Gevaert cégek egyesüléséből alakult nemzetközi mammutvállalat létrejötté a mikrofilmgyártás terén is éreztette hatását, bár újabb filmfajtákat nem eredményezett. A két gyár termékei kiegészítették egymást, s jelenleg "Copex" védjeggyel ellátva kerülnek forgalomba. A most kapható filmfajták a következők: Copex Pan (Gevaert Duplo Pan + Agfa Agepan FF-ből); Copex Pan Rapid (Gevaert Duplo Pan Rapid + Agepan Rapid); Copex Ortho (Agfa Agepe FF); Copex Ortho Rapid (Gevaert Duplo Ortho); Copex Positive (Gevaert Duplo Copy).

A filmek 16 és 35 mm szélességben, a szabványokban előírt hosszúságban kaphatók. A "Rapid" filmek folyamatos mikrofilm-felvevőkészülékekhez, a "Copex Positive" mikrofilmnegatívok másolására alkalmasak. Itt említjük meg utólagosan, hogy az Agfa-Gevaert - Leverkusen és a Microfilm GmbH - Düsseldorf "Copex-System" védjeggyel ellátott mikrofilmrendszert állított össze. A készülékek ("Kontophot" 35 mm szakaszos mikrofilmfelvevő; "Micromat 4000" 16 mm-es és "Micromat 35/16" 16 és 35 mm-es folyamatos mikrofilmfelvevő; "Document 16" 16 mm-es mikrofilmolvasó; "Document Mark 18" 35 mm-es mikrofilm és mikrofilmes lyukkártya olvasó-visszanagyító, "Document 35/16" és "Combiment" 16 és 35 mm-es mikrofilm-kidolgozó készülékek) más cégek gyártmányai, de rendszerbe foglalásuk és ilyen szempont alapján "Copex" védjeggyel történő ellátásuk újabb keletű. E tény azt a folyamatot jelzi, amelynek szűkségserü következménye lesz, hogy az európai piacon nagy számban található készülékek néhány kiűnő típusra redukálódnak. Ma azonban még nem lehet megállapítani, hogy ezek között ott lesz-e "Copex"-rendszer, vagy sem.

Befejezés

A kölni Nemzetközi Reprográfiai Kongresszus munkájáról és a Nemzetközi Reprográfiai Kiállítás bemutatóiról igyekeztünk átfogó képet festeni. Bizonyos mértékig talán több volt annál, mint amit a hazai könyvtárak és dokumentációs intézetek hasznosítani tudnak. A technikai fejlődés, a könyvtári és dokumentációs munka műszaki fejlesztése iránti igény azonban mind nagyobb. Egyre sürgetőbbé válik a nagyobb és közép nagyságú intézmények modern eszközökkel való ellátása, hogy a fejlődő igényeket kielégíthessék. Ehhez a feladathoz igyekeztünk hozzájárulni néhány építőkockával, hogy hagyományai alapján továbbra is nemzetközi színvonalon fejlődjen és épüljön a magyar könyvtárügy.

IRODALOM

- Deutsche Gesellschaft für Photographie: II. Internationaler Kongress für Reprographie, Köln, 1967: Program, Köln, 1967. 56 p.
- Messe und Ausstellungen-GmbH: Internationale Fachausstellung für Reprographie, Köln, 1967: Katalog, Köln, 1967. J.P. Bachem Verlag GmbH. 48, F16 I12, W56 p.
- Internationale Fachausstellung für Reprographie, Köln, 1967: Presse-Information no. 1-11. Köln, 1967. 11 db.
- Deutsche Gesellschaft für Reprographie: II. Internationaler Kongress für Reprographie, Köln 1967: Preprints, Köln, 1967. II, 37 p.
- Fachverband der Reprographie-Betriebe und Lichtpausereien: Die Reprographie und ihre praktische Anwendung, Leistungschau, Wuppertal/Elberfeld, 1967. 20 p.
- Internationale Fachausstellung für Reprographie, Köln, 25-30. Oktober, 1967. Prospektusok.
- Westdeutsche Büro-Fachausstellung, Köln, 25-29. Oktober, 1967. Prospektusok.

PROSPEKTUS-GYŰJTEMÉNY^x

1. Mikromásoló eljárások

Alos AG - Zürich	4-5047
Bell and Howell GmbH - Frankfurt/Main	4-5019
Caps Equipment Limited - London	4-5010
Department CERMO-Jem's - Saint Maur; O.L. de Beauvais - Paris	4-5126
Filmorex - Paris	4-5087
Fuji Photo Film /Europe/ GmbH - Düsseldorf	4-5022
IBM Deutschland GmbH - Sindelfingen/Stuttgart	4-5125
Kinotechniek NV - Amsterdam	4-5027
Kodak AG - Stuttgart/Wangen	4-2316
Mikrobox Dr. Welp GmbH und Co. - Bad Nauheim	4-2336
Mikro Data Deutschland Mikrofilm GmbH - Frankfurt am Main	4-5019
Mikrofilm Equipment Limited - London	4-5124
Microfilmfotostat S.p.A. - Milano	4-5122
Microseal /U.K./ Limited - London	4-5030
Mikrofilm GmbH - Düsseldorf	4-5031
Minnesota Mining and Manufacturing Company/GmbH - Düsseldorf	4-5004
Minox GmbH - Giessen	4-5123
J-H. Mullens N.V.	4-5029
National Registrier Kassen GmbH - Augsburg	4-5121
Tausch und Simon KG - Stuttgart/Bad Cannstatt	4-5073

2. Irodai másoló eljárások

Agfa AG - Leverkusen	4-5025
Gevaert NV - Mortsel	4-5035
Agfa-Gevaert - Leverkusen/Mortsel	4-5120
American Photocopy Equipment Co., - Evanston, Ill., USA	4-5114
APECO GmbH - Frankfurt am Main	4-5114
Dr. Bögel Diplomat Apparate KG - Wedel/Holstein	4-5009
Copygraph GmbH - Hannover	4-5115
DALCO Nederlandsche Fotografische Industrie N.V. - Soest/ Niederlande	4-5116
Deutsche Olivetti GmbH - Frankfurt/Main	4-5112
Iwasaki Communication Apparatus Co., Ltd. - Tokyo	4-5117
Kodak AG. - Stuttgart/Wangen	4-2316
3M Company - Düsseldorf	4-5004
Olivetti S.p.A. - Milano	4-5112
Rank Xerox GmbH - Düsseldorf	4-5050
Rank Xerox Limited - London	4-5050
SCM Deutschland GmbH - Frankfurt am Main	4-5113

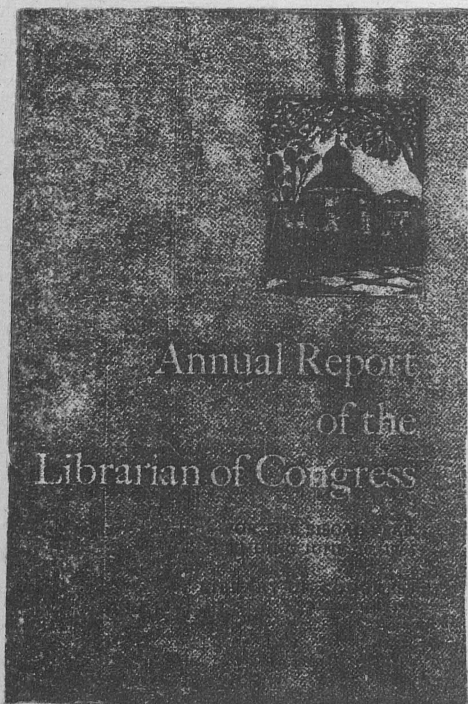
3. Fénymásoló eljárások

General Aniline and Film Corporation	4-5096
International Operations, New York - London - Delft	és 4-5043

^x A Könyvtártudományi és Módszertani Központ Könyvtártudományi Szakkönyvtára folyamatosan gyűjt és feldolgozza a könyvtári és dokumentációs reprográfia irodalmát. E jegyzékben felsoroljuk a szemlénkben tárgyalt gyártó és kereskedelmi cégeket, feltüntetve prospektusaik helyrendi számát a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban.

Kalle AG - Wiesbaden/Biebrich	4-5045
Meteor-Siegen Apparatebau Paul Schmeck GmbH - Siegen	4-5110
Nig Halden Ltd. - London	4-5109
Ozalid Company Limited - Loughton/Essex	4-5071
Renker-Belipa - Düren	4-5111
Van der Grinten GmbH - Mülheim/Ruhr	4-5082
Van der Grinten NV - Venlo	4-5082
4. <u>Sokszorosító eljárások</u>	
Fotoclark Friedrich Grün KG - Bonn	4-5067
Fotokopist Müller KG - Essen	4-5084
Rotaprint Ag - Berlin	
Adrema Werke - Frankfurt am Main	4-5038
5. <u>Dokumentációs laboratóriumi felszerelések, nyersanyagok stb.</u>	
Agfa-Gevaert AG - Leverkusen/Mortsel	4-5120
Autopan Helmerdingen und Stäbler OHG - Oberaichen	4-5118
Durst Ag - Bozen	4-2371
Fuji Photo Film Co., Limited - Tokyo	4-5022
Kindermann und Co., GmbH - Ochsenfurt	4-5079
Kodak AG - Stuttgart/Wangen	4-2316
Meteor Apparatebau - Siegen	4-5110
Optische Industrie "De Oude Delft" NV - Delft	4-5091
ORWO-Filmfabrik - Wolfen	

Az ismertetést BASSOLA ZOLTÁN készítette

A Kongresszusi Könyvtárnak az 1966. június 30-án zárult költségvetési évre vonatkozó beszámolójában mindekelőtt megtaláljuk a kongresszus könyvtári bizottsága tagjainak, a könyvtár mintegy 200 vezető tisztviselőjének, valamint külső tanácsadóinak, összekötő bizottságai tagjainak névjegyzékét, majd a könyvtár szervezeti felépítésének sémáját. A séma szerint a közvetlenül a könyvtár vezetőjének, illetve helyettesének hatáskörébe tartozó részlegeken (számvevőség, épülettervezési koordináció, személyzeti osztály, kiállítási osztály, kiadványi osztály stb.) kívül a könyvtár az alábbi hat fő részre tagozódik: igazgatási főosztály, szerzői jogi iroda, jogtudományi könyvtár, törvényhozási tájékoztatói osztály, feldolgozó főosztály, tájékoztatói főosztály.

^xAnnual Report of the Librarian of Congress for the fiscal year ending June 30, 1966. Library of Congress, Washington 1967. 204 p. Az 1946 óta megjelent beszámolók teljes sorozata megtalálható a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban, P 23 számon.

A beszámoló bevezetésében L. Quincy MUMFORD, a könyvtár vezetője összegezi az év főbb adatait, eseményeit.

Közli, hogy az állomány évi gyarapodása

1 555 000 tétel.

A teljes állomány így

54 289 000 tétel.

Ebben a számban benne foglaltatik:

13 767 000 kötet mű, illetve brosúra

28 118 000 kézirat

3 003 000 térkép

3 248 000 kötet zenemű

184 000 db lemez, hangszalag, illetve hangfal

1 783 000 negatív felvétel, fénykép és lemez

177 000 lenyomat és rajz

38 200 plakát

86 100 mozgófénykép-tekercs

12 300 mikrocsik

279 000 áttetsző mikrokártya

224 000 mikrofilm-tekercs és csik

155 000 tekercs mikrofilmre felvett hirlap

146 000 kötet hirlap.

A vakok könyvtárából:

1 038 000 kötet Braille-betűs mű

1 031 000 "beszélő" könyv

10 200 kötet mágneses szalagra felvett mű.

Az állományból helyben olvasásra 2 191 000 tétel került le a polcokról.

Bár a Kongresszusi Könyvtár nem kölcsönző könyvtár, összesen mégis 247 000 kötetet kölcsönzött ki (9 százalékos növekedés a múlt évihez viszonyítva). Ebből:

a Kongresszus használatára 91 200

a minisztériumok könyvtárainak 82 300

más könyvtáraknak világszerte 32 200

Ezenfelül a 32 regionális könyvtár útján 110 000 vak olvasó összesen 4 469 000 egységet vett ki.

A tájékoztatási főosztályhoz 882 000 megkeresés érkezett, ezek 43 százalékára telefonon, 17 százalékára levélben adták meg a választ.

Ezenkívül a törvényhozási tájékoztatási osztály 117 000 kérdésre válaszolt.

A kongresszus tagjai a többi osztálytól összesen 115 000 esetben kérétek felvilágosítást.

Körülbelül 19 000 könyvtár, cég és magánszemély összesen 63 214 000 nyomtatott katalóguscédulát vásárolt (3 százalékos gyarapodás).

A cédulák, kiadványok árából, a szerzői jogdíjakból a könyvtár összesen 6 530 000 dollárt utalt át az állampénztárba. Ez az összeg 1966. évi közvetlen költségvetési keretének majdnem egynegyedére rúg.

A Kongresszusi Könyvtár az 1965. évi felsőoktatási körvényben nyert meghatalmazás alapján elindította az un. National Program for Acquisitions and Cataloging (NPAC - Országos Szerzeményezési és Katalogizálási Program) végrehajtását, amelyet Shared Cataloging Program (Közös Katalogizálási Program) néven is emlegetnek. Ennek kettős a célkitűzése: egyrészt a tudományos szempontból értékesnek minősülő kurrens kiadványok beszerzése szerte a világon (ebben mintegy 90 amerikai könyvtár nyújt a Kongresszusi Könyvtárnak segítséget), másrészt a külföldi nemzeti bibliográfiák címlírásainak felhasználása a nyomtatott katalóguscédulák készítéséhez.¹

A szóban forgó évben megkezdték a Kongresszusi Könyvtár központi bibliográfiai apparátusának automatizálására kidolgozott program első három szakaszának végrehajtását, valamint egy vizsgálatosorozatot annak a megállapítására, hogy milyen problémákkal és előnyökkel jár a géppel leolvasható katalógusadatok osztályozása egy ilyen program keretében.

Az automatizálás három előkészítő szakasza, amelyre a megbízást az United Aircraft Corporate Systems Center kapta, az alábbi teendőket foglalja magában:

1. a Kongresszusi Könyvtár által a gépesítésre alkalmasnak tartott bibliográfiai eljárások elemzése és az emberi munkára épülő jelenlegi rendszer felmérése;

2. annak a megállapítása, hogy normális állománygyarapodást, jobb szolgáltatásokat és az 1970-es évek nagyobb technikai lehetőségeit számításba véve milyen rendszerre lesz szükség;

3. a javasolt rendszer funkcionális leírása.

(Az automatizálás további szakaszai: 4. a gépi berendezési rendszer részletes leírása; 5. a rendszer megtervezése; 6. az új rendszer kivitelezése; 7. üzembe helyezése.)

A géppel leolvasható katalogizálás (Machine-Readable Cataloging, MARC) kísérleti munkája 16 könyvtár közreműködésével folyik. A Kongresszusi Könyvtár készíti elő és teszi át gépi leolvasásra alkalmas formába az adatokat. A

¹A program részleteiről lásd Bóday Pál cikkeit s a hozzá tartozó bibliográfiát (Könyvtári Figyelő 1967. 74-80. p.).

többi könyvtár a hetenként megkapott szalagokat és számítógép-programokat, amelyekkel saját jegyzékeit és katalóguscéduláit előállítja, felhasználás után további könyvtárak rendelkezésére bocsátja.

A Kongresszusi Könyvtár igazgatójának bevezetője után a hat fő részleg jelentése következik, az alábbi sorrendben: 1. feldolgozó főosztály, 2. törvényhozási tájékoztatási osztály, 3. tájékoztatási főosztály, 4. jogtudományi könyvtár 5. igazgatási főosztály, 6. szerzői jogi iroda.

A feldolgozó főosztály kiemelkedő teljesítményei:

1 600 000 kiadvány beszerzése India, Indonézia, Izrael, Nepál, Pakisztán és az Egyesült Arab Köztársaság területéről;

- gyermekirodalmi annotált katalóguscédula-szolgáltatás elindítása;

- az Union List of Serials in Libraries of the United States and Canada (Az Amerikai Egyesült Államok és Kanada Központi Folyóirat-Repertórium) összeállításának és szerkesztésének befejezése;

- az Anglo-American Cataloging Rules (Angol-Amerikai Katalógizálási Szabályzat) befejezése;

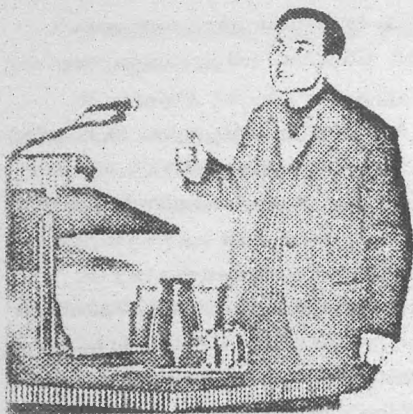
- 63 millió katalóguscédula eladása.

A törvényhozási tájékoztatási osztályt mai alakjában egy 1946. évi törvény hívta életre. Az elmúlt 20 év alatt a tisztviselői kar igénybevétele - a törvényhozás tagjai részéről hozzá intézett kérdéseket a tisztviselői létszámhoz viszonyítva - majdnem ötszörösére nőtt.

A tájékoztatási főosztálynak (Reference Department) 17 osztálya van: úrkutatás-technológiai, honvédelmi kutatási, vakokat és testi fogyatékoságban szenvedőket ellátó, általános tájékoztatási és bibliográfia, földrajzi és térkép-, Hispánia Alapítványi, kölcsönzési osztály, kéziratár, zeneműtár, Országos Természettudományi és Műszaki Tájékoztatási Központ, orientalisztikai osztály, nyomat- és fényképosztály, könyvritkaság-osztály, természettudományi és műszaki, folyóirat-, szláv és keleteurópai, raktári és olvasói osztály. Napi munkája mellett gyűjteményei gyarapításának és gondozásának kurrens és távlati tervezését végezte.

A jogtudományi könyvtár magának a Capitoliumnak az épületében működik. A Kongresszusi Könyvtárnak ez a részlege támogatja a legközvetlenebb módon a törvényhozók munkáját, a világ valamennyi országának jogi és politikai kérdéseire vonatkozó gyűjteményével és kiadványaival, valamint referensz-tevékenységével.

Az igazgatási főosztály Walt Whitman "Miracles" c. költeményének ezt a sorát idézi jelentése mottójaként: "minden köbhüvelyknyi tér csodaszámba

Andrej Voznyeszenszkij
mint vendégládó...

A jelentés 15 mellékletében (Appendix) az alapítványi iroda jelentését, továbbá a szerzeményezésre, a katalogizálásra, a könyvkötészet munkájára, a nyomtatott katalóguscédula-árusításra, a fénymásolásra, az olvasószolgálatra, a hangfelvevő laboratóriumra, a vakoknak nyújtott szolgáltatásokra, a könyvtár költségvetésére, a kláállításokra, a rendezvényekre vonatkozó adatokat olvashatjuk.

meg". Ezzel fejezi ki, hogy a könyvtár tervbe vett harmadik épületének elkészüléséig szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik a szükséges férőhelyek előteremtése.

A szerzői jogi iroda beszámolója többek között a szerzői jogi törvény befejezés előtt álló reviziójának várható következményeivel foglalkozik.

...és **Gregory Peck**
mint konzultáns
a Kongresszusi Könyvtárban

A BUENOS AIRES-I EGYETEM KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK CÉLKITŰZÉSEI ÉS SZOLGÁLTATÁSAI^x

Fő feladatok

Az Intézetnek (Instituto Bibliotecológico de la Universidad de Buenos Aires) elsősorban a bibliográfiai tájékoztató központ szerepét kell betöltenie, hazai és világviszonylatban. Feladata emellett az, hogy összehangolja az egyetem különböző karaihoz tartozó könyvtárak munkáját, pótolni igyekezzék a központi könyvtár hiányát.

Bibliográfiai tájékoztatás

E feladatának teljesítése érdekében az Intézet fontos hazai és külföldi bibliográfiai tájékoztató forrásokkal rendelkezik: bibliográfiákkal, bibliográfiák bibliográfiáival, nagy könyvtárak általános katalógusaival, referenzkiadványokkal, szótárakkal, lexikonokkal stb. Nagy cédulakatalógusa van, amely a Buenos Aires-i egyetemi könyvtárak állományát foglalja magában.

Központi katalógus

A kari és tanszéki könyvtárak állományának ez a katalógusa naprakész állapotban van; folyamatosan illesztik be a cédulákat, amelyek a különböző egyetemi könyvtárakban beérkezett kiadványokra vonatkoznak. A katalógus 1965. december 31-én kb. 700 000 cédulát foglalt magában, amelyek az egyetem könyvállományának több mint 1 700 000 címét képviselik. Ez az ország legnagyobb gyűjteménye.

^x Instituto Bibliotecológico of the University of Buenos Aires. Summary of its objectives and services. (By Hans Gravenhorst.) (Buenos Aires, 1966.) 6 lev. Soksz. - Helyrendi száma a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban 4-2317.

Argentín Bibliográfia

A központi katalógus egyik ágaként alakították ki a szakkatalógust, amely megfelel az Argentín Bibliográfiának. Ez már eddig több mint 130 000 cédulát tartalmaz azokról a könyvekről és brosúrákról, amelyek - akár argentin, akár külföldi író a szerzőjük - Argentínában jelentek meg, illetve amelyek Argentinával foglalkoznak, és a Buenos Aires-i egyetem könyvtáraiban megtalálhatók.

Az Intézet egy másik fontos feladata, hogy ezt a bibliográfiát fokozatosan közzétegye. Ezenkívül megszervezi a könyvtárak ellátását nyomtatott katalóguscédulákkal, amelyek egyszerűsítik munkájukat, mert megadják az argentin címek leírását. Ez igen értékes és fontos szolgáltatás, tekintettel arra, hogy Latin-Amerikában a spanyol az uralkodó nyelv.

Könyvtár

Az Intézetnek saját bibliográfiai és dokumentációs szakkönyvtára van. Gyűjteménye igen értékes mind a bibliográfusok, mind a dokumentálók számára, valamint a könyvtárosképző intézmények szempontjából is, amelyeknek diákjai intenzíven használják ezt az anyagot. A könyvtár jelenleg 8000 kötettel rendelkezik, és több mint 200 időszak kiadványt kap.

Nyomtatott katalógus és Information Bulletin

A könyvtár nemrég nyomtatott katalógust adott ki, amely 2400 címet tartalmaz. Háromhavonként kiadja az Information Bulletin-t; ennek első része az újonnan beszerzett könyveket sorolja fel, második része általános tájékoztatást tartalmaz, harmadik része pedig jelentősebb könyvekről vagy folyóiratcikkekről közöl ismertetést.

Könyvtártudományi és dokumentációs folyóiratok katalógusa

Elkészült a könyvtárba járó időszak kiadványok átfogó katalógusa. Több mint 200 címet tartalmaz, részletes leírásukkal együtt. Tekintettel arra, hogy az Intézet legújabban igen fontos és értékes folyóiratgyűjteményeket és sorozatokat szerzett meg, ennek az anyagnak az ismertetése feltehetőleg hasznos lesz mindazok számára, akik a bibliográfiai és dokumentációs munka iránt érdeklődnek.

Disszertációs tézisek katalógusa

Miután az egyetemi disszertációk tézisei bibliográfiai és dokumentációs szempontból igen értékesek, továbbá mivel ezeket általában nem ismerik, mert

gyakran gépirásos formában maradnak, az Intézet elhatározta, hogy róluk katalógust készít és ad ki. Eddig összeállították és kiadásra előkészítették azoknak a téziseknek a jegyzékét, amelyeket 1961-ben és 1962-ben nyújtottak be az egyetemen. Ezt fogja követni az 1963-ban és 1964-ben benyújtott tézisek összeállítása. Végül az 1961 előtti anyagra kerül sor.

Bibliográfiák

Az Intézet, bibliográfiai tájékoztató szolgáltatásainak kiegészítéséül, szakterületének megfelelő bibliográfiákat készít. Legutóbb az audiovizuális eszközök válogató bibliográfiáját készítette el, az audiovizuális eszközökkel foglalkozó II. kongresszus (1964) alkalmából.

Jelenleg nem könyv jellegű anyagokról állít össze bibliográfiát azon tanárok részére, akik az egyetemi könyvtárak személyzetének továbbképző tanfolyamát tartják. Ez a bibliográfia hamarosan megjelenik.

Tanfolyamok

Az Intézet a könyvtárak technikai eljárásait összehangoló központ szerepét is betölti, tanfolyamokat szervez személyzetük számára. 1963-ban és 1964-ben ezeket a tanfolyamokat a bölcsészettudományi kar könyvtári tanszékével együttműködve rendezték. Különösen a katalogizálási módszerekkel foglalkoztak itt, azzal a céllal, hogy ezeket a folyamatokat az egyetemi könyvtárakban a lehetőség szerint szabványosítsák.

1965-ben az Intézet a Buenos Aires-i egyetem karainak személyzete számára 4 hónapos továbbképző tanfolyamot szervezett a különgyűjtemények (térkép, hanglemezek, kották, diafilmek, mikrofilmek, mikrociklok stb.) kezeléséről.

Egyetemi könyvtári útmutató

1963 elején jelent meg az intézet "Guia de las Bibliotecas de la Universidad de Buenos Aires" c. kiadványa, amely az egyetemhez tartozó különböző könyvtárak jegyzékét tartalmazza, megjelölve minden egyes könyvtár szolgáltatását, napi nyitvatartási idejét, könyvvállományát stb.

Könyvtárközi kölcsönzés

Ugyancsak koordináló központi minőségben az Intézet nemrég szabályzat-tervezetet terjesztett az Egyetem elé, az egyetemi és a magánkönyvtárak közötti kölcsönzési szolgáltatásról. A szabályzat jóváhagyása után az Intézet nyilvántartásba veszi azokat a könyvtárakat, amelyek ebben a kölcsönzési rend-

szerben részt kívánnak venni. A könyvtárközi kölcsönzés szempontjából is nagyon hasznos lesz az Intézet központi katalógusa, amelyből meg lehet állapítani, hogy a kívánt címek hol találhatóak.

Foto- és sokszorosítási szolgáltatás

Az Intézet a hallgatóknak és általában a kutatóknak nagyon alacsony áron fotokópiát és nagyítást bocsát rendelkezésükre, hogy munkájukat elősegítse.

1966 óta mikrofilmkártya-felvevő berendezés segítségével elégtlik ki a sok igényt az Intézetben vagy az egyetem más könyvtáraiban található önálló művek, folyóiratcikkek iránt.

Mikrofilmolvasó és más berendezések

Az Intézetben mikrofilmolvasó-berendezések, valamint diavetítő, epidiaszkóp, 16 mm-es hangosfilmvetítő és audiodokumentációs berendezés állanak díjtalanul az érdeklődők rendelkezésére.

Nemzetközi és hazai tagságok

Az Intézet tevékenységének fontosságát és széles skáláját, valamint célkitűzéseit világítja meg az alábbi jegyzék is, azokról a szakmai jellegű szervezetekről, amelyeknek tagjai sorában helyet foglal.

Asociación Argentina de Bibliotecas y Centros de Información Científicos y Técnicos (Könyvtárak és Tudományos és Műszaki Tájékoztató Központok Argentín Szövetsége), Buenos Aires;

International Association of Agricultural Librarians and Documentalists (IAALD);

ASLIB, London;

American Library Association, Chicago;

International Federation for Documentation (FID), Hága;

Library Association, London.

Az Intézet a következő argentinai szervek munkájában vesz tevékenyen részt:

Argentinal UNESCO Bizottság könyvtári csoportja;

Országos Tudományos és Műszaki Kutatási Tanács dokumentációs tanácsadó bizottsága;

Argentín Racionalizációs Intézet (A szabványügyi és minőségvizsgáló intézethez hasonló feladatokat lát el);

Az Argentín Köztársaság Diplomás Könyvtárosainak Szövetsége, könyvtárközi kölcsönzési csoport;

Mezőgazdasági Szakkönyvtárosok és Dokumentálók Amerikaközi Szövetsége.

Könyvtárosi Tanács

Ez a Tanács a tíz egyetemi kar központi könyvtárának igazgatóiból (főkönyvtárosából) áll. Havonta egyszer kötelezően találkoznak; összejöveteleik az Intézet helyiségeiben mennek végbe.

Az Intézet együttműködik a Tanáccsal, ellátja a szükséges titkári teendőket, összegyűjti és megfogalmazza a Tanács munkájához szükséges irányelveket, rendelkezéseket.

Az Intézet igazgatója koordináló szerepet játszik a Tanács munkájában, azzal a céllal, hogy közös megegyezéssel egyöntetű követelményeket dolgozzanak ki az egyetemi könyvtárakban végzett munkafolyamatok mechanizmusára és technikájára vonatkozóan.

Az Intézet a közelmúltban a Könyvtárosi Tanáccsal együtt megvizsgálta, milyen mértékben rendelnek azonos időszaki kiadványokat az egyetem különböző könyvtárai. A vizsgálat megnyugtató eredménnyel járt: a megrendelt 2957 folyóirat között csak 278 duplum van, bár még nincs összehangolva és centralizálva a különböző egyetemi könyvtárak állománygyarapítási munkája.

Ezek az Intézet legfőbb célkitűzései. Némelyik már jelentős részben meg is valósult. Végleges megvalósításuk, valamint az említett többi feladat megoldása a közeljövőben reálisan elvégezhető.

Az Intézetet létrehozó rendelet azonban egyéb feladatokat is megjelöl, amelyek szintén lényegesek. Ezek a következők:

- bibliográfiai tájékoztató központ funkciójának ellátása;
- a könyvtári eljárások összehangolása;
- a könyvbeszerzés és folyóirat-előfizetés összehangolása és centralizálása;
- a katalógizálási eljárások centralizálása;
- a kiadványcsere összehangolása és centralizálása;
- a könyvtárakban használt különböző úrlapok egységesítése;
- szoros együttműködés a különböző könyvtárosképző intézményekkel, az Intézet könyvanyagának kölcsönzése és személyes konzultáció formájában;

- különböző természeti bibliográfiai bulleteinek kiadása.

Számos fontos lehetősége van még az Intézetnek arra, hogy előmozdítsa az egyetemi könyvtárainak fejlődését, a kutatómunka és az oktatás érdekében. Amint a jelen beszámolóból is látható, munkája elvégzéséhez megfelelő adottságokkal rendelkezik. Kitűnő feltételei vannak ahhoz is, hogy fokozatosan teljesítse az utóbb említett feladatokat, amelyeket alapító rendelete meghatározott.

A Buenos Aires-i egyetem Könyvtártudományi Intézete könyvtárának 3 kötetkatalógusa található meg a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban.

Az önálló művek katalógusa [Catálogo de la Biblioteca. Obras. Universidad de Buenos Aires, Instituto Bibliotecológico. 1964. 146 p.; itteni helyrendi száma 4-945] 2383 címet tartalmaz, az ETO-n alapuló osztályozási rendszerben. Folyamatosan számozza a tételeket, ezekre a számokra utal a szerzőknek, illetve könyvcímeknek a kötet végén található betűrendes mutatójában. Ugyanigy épül fel a katalógus 1. függeléke [Catálogo... Suplemento 1. ... 1965. 51 p.; helyrendi száma ugyanaz], amely az 1963-1965 között beszerzett 520 mű jegyzékét közli.

Az időszaki kiadványok katalógusa [Catálogo de la Biblioteca. Publicaciones periódicas. Universidad de Buenos Aires, Instituto Bibliotecológico. 1967. 48 p.; helyrendi száma 4-2738] országok szerint csoportosítja a könyvtárba érkező 442, könyvtártudományi tárgyú periodikumot. Négy magyar kiadvány is szerepel benne: Az Egyetemi Könyvtár [Bp.] Évkönyvei; Livres de Hongrie; A Magyar Bibliográfiák Bibliográfiája; Az OSZK Évkönyve.

A FRANCIA KÖNYVTÁRI ÉLETBŐL

Összeállította: Molnár Ágnes

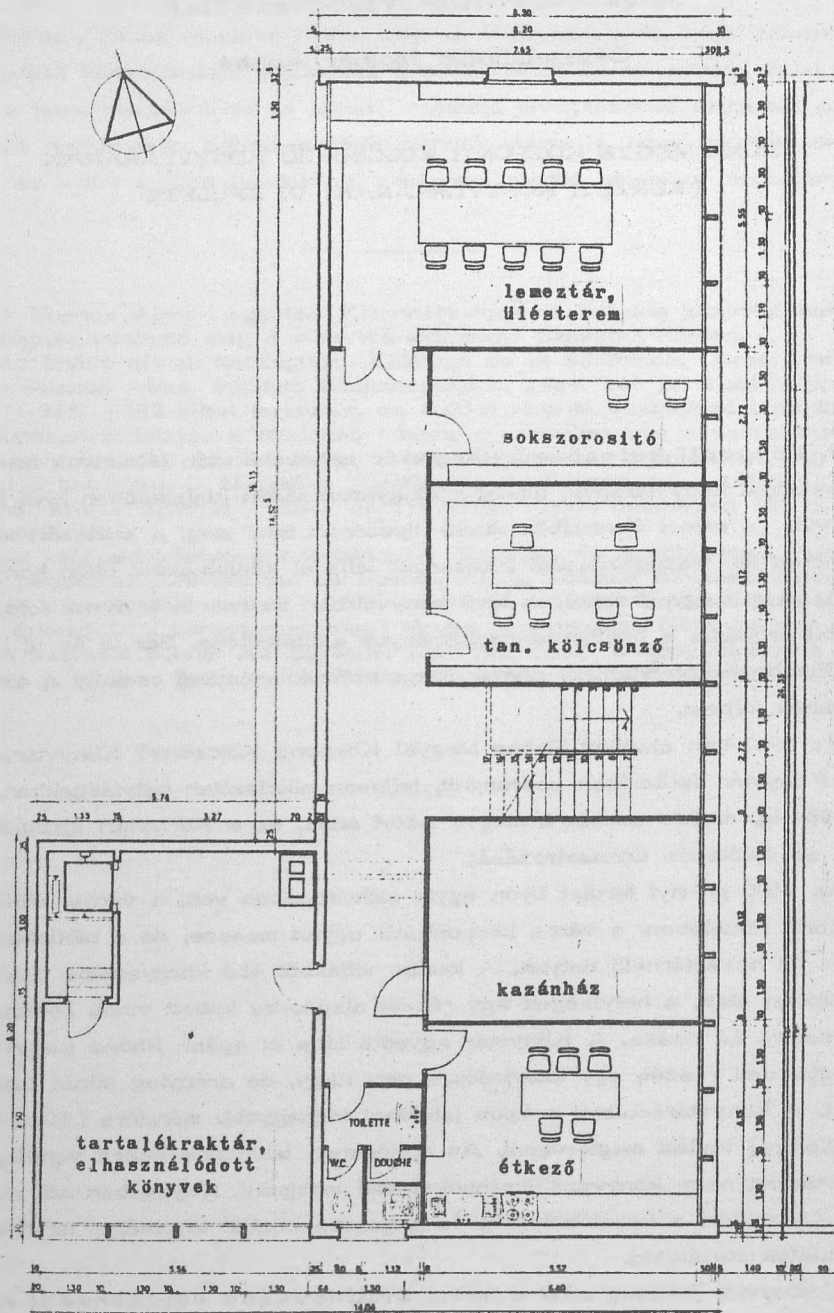
RHÔNE MEGYE KÖZPONTI KÖLCSÖNZŐ KÖNYVTÁRÁNAK (KÖRZETI KÖNYVTÁRÁNAK) ÚJ ÉPÜLETE

A központi kölcsönző könyvtár a háború után létrehívott francia közművelődési könyvtár típus, amely a Magyarországon kialakulóban lévő körzeti könyvtár (a német Zentralbibliothek) típusának felel meg; a szétszórt kis településeken élő mezőgazdasági lakosságot látja el bibliobuszok útján könyvvel. A rendszerint megyeszékhelyen levő könyvtárban történik a könyvek feldolgozása, raktározása, a bibliobusz-szállítmányok előkészítése. Bár új és új körzeti kölcsönző könyvtárakat hívnak létre, számuk aránylag csekély a szükségletekhez képest.

Az 1947-ben alapított Rhône Megyei Központi Kölcsönző Könyvtára Lyoni Városi Könyvtár épületében szorongott, teljesen alkalmatlan helyiségekben, egészen 1964-ig, amikor azután a megye telket adott, és a Könyvtári Igazgatóság vállalta az építkezés finanszírozását.

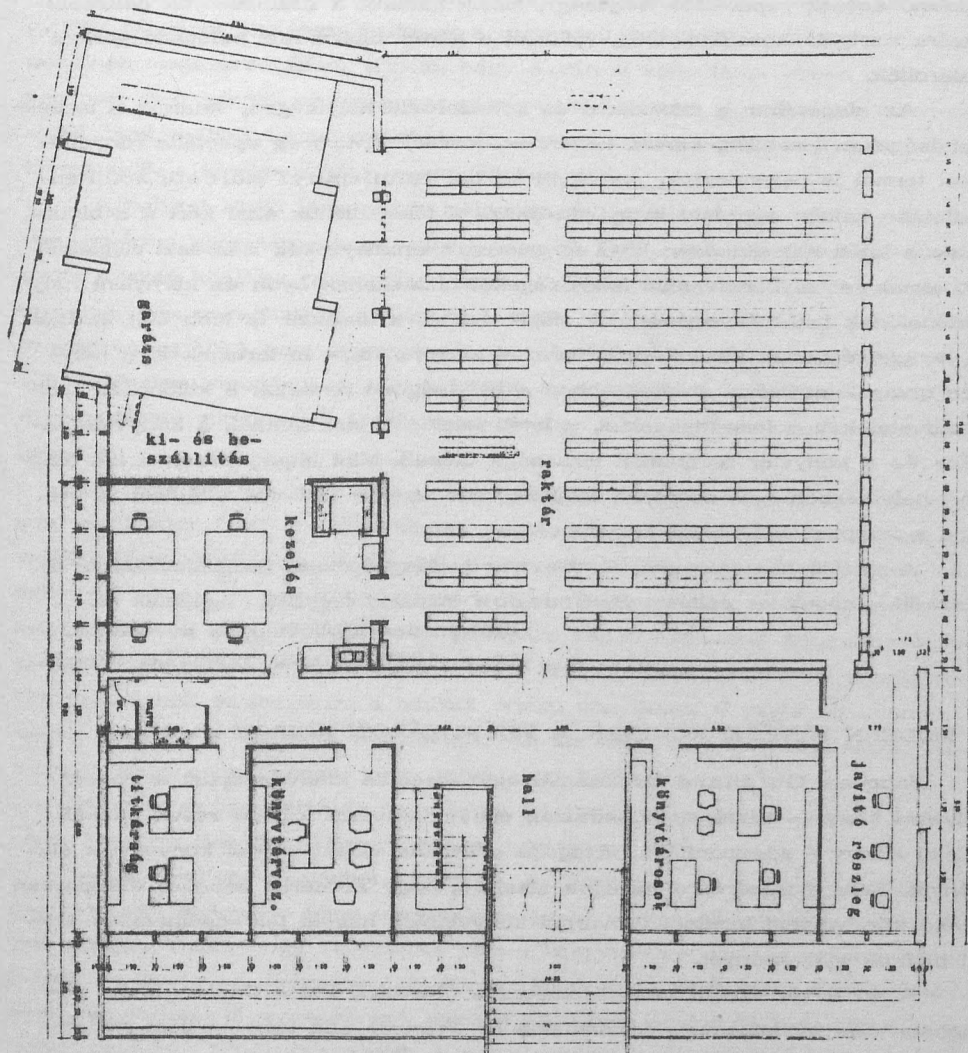
Az 1500 m²-nyi terület Lyon egyik elővárosában van, a várost körülvevő külső körút közelében, a város központjától ugyan messze, de a bibliobuszok számára jól hozzáférhető helyen. A kertes villákból álló környezetbe csak alacsony épület illett, a helyiségek egy részét alagsorba kellett vinni, Lyonnál 3 megye határa fut össze. A Könyvtár egyedül látja el egész Rhône megyét s Ain megye déli részét, egy kiterjedésre nem nagy, de aránylag sűrűn lakott területet. A könyvtárépületet e típus jelenlegi legnagyobb méretére (1000 m² alapterületűre) kellett megtervezni. Az építésznek tekintetbe kellett vennie, hogy a könyvtárban nagy könyvszállítmányokat kell mozgatni, lényegében női munkakerőkkel. A raktár, a kezelőhelyiség és a garázs közötti távolságot tehát a minimumra kellett korlátozni.

A könyvtár jelenleg mind a három bibliobuszos kölcsönzési rendszert gyakorolja: 1. a fiókos (előre összeállított letéti könyvanyag széthordá-

A Rhône megyei központi kölcsönző könyvtár
(az alagsor alaprajza)

A Rhône megyei központi kölcsönző könyvtár
(a földszint alaprajza)

sát), 2. a polcost (a könyvespolcokkal felszerelt bibliobuszban a letéti felelősök vagy az olvasók maguk válogatnak), 3. a letéti felelősök szabad válogatását a központi raktárban. Az építésznek sikerült biztosítania a lehetőséget a háromféle forgalom minél simább lebonyolítására.

A kétszintes - a földszintes épületből kissé kiemelkedő - raktári tömböt egyik oldalról a szolgálati helyiségek (a könyvtárvezető, a könyvtárosok, a titkárnő szobái, reparációs helyiség), másik oldalról a szállítmányok összeállítására szolgáló kezelőhelyiség, valamint a három bibliobuszt befogadó garázs határolják.

Az alagsorban a fotómásoló és sokszorosító helyiségen, valamint a mellék-helyiségeken (mosdók, káctán, kazánház, lomtár) kívül még speciális rendeltetésű termet is berendeztek. Az egyik az un. tanulmányi kölcsönző. Rendeltetése kettős: egyrészt itt gyűjtik össze a főleg diákok által kért s a bibliobuszos letéti kölcsönzésen kívül forgalmazott tankönyveket, másrészt megfelelő irodalmat és helybenolvasási lehetőségeket biztosítanak Lyon és környéke helytörténetének tanulmányozására. A másik szoba, a lemeztár is több célt szolgál. A hangfelvételeken kívül képzőművészeti könyvanyagot is tartanak itt a helyben olvasók számára, amellet ebben a helyiségben rendezik a különböző összejöveteleket: a lemezhallgatást, a letéti felelősök instrualását, a könyvtári tanács és a könyvtár barátainak társasága üléseit. Mint látjuk, ebben a két alagsori helyiségben nem szorosan feladatkörébe tartozó funkciók ellátását is vállalja a központi kölcsönző könyvtár.

A vezető könyvtároanó, C. Bernard -fényképekkel, alaprajzokkal is illusztrált - cikkét az építész, B. Brusson műszaki jegyzetel egészítik ki.
Bulletin des Bibliothèques de France.
12. a. 1967. 9/10.no. 339-343.p. Illusztr.

MODERN MŰVÉSZI KÖNYVEK A VIDÉKI VÁROSI KÖNYVTÁRAKBAN

Jacques Guignard tanulmánya egy speciális kiadványtípus: a modern művészeti könyv - művészeti illusztrációl, esetleg művészeti kötése révén bibliofil értékű könyv - szempontjából vizsgálja a francia vidéki városi könyvtárak állományát. Erre a felmérésre az adott alkalmat, hogy Frédéric Sabatier d'Espéyran kiváló könyvgyűjtő Montpellier városi könyvtárára hagyta felbecsülhetetlen értékű bibliofil gyűjteményét.

A 40 évvel ezelőtt készült áttekintés (Neveux, Pol - Dacier, Émile: Richesses des bibliothèques provinciales de France) alig tesz említést modern művészeti könyvekről. Pedig nehéz elképzelni, hogy az akkori könyvtárosok, az ősrnyomatványok és régi illusztrált könyvek mellett, meg sem említették volna a

könyvtárakban található modern bibliofil kiadványokat. Valószínűbb, hogy a városi könyvtárak szűkös anyagi keretei nem tették lehetővé e drága művek beszerzését. A XIX. század óta adományok és hagyatékok révén kerültek a könyvtárakba bibliofil értékű könyvek. A tekintélyes nagy bibliofilek között alig akad olyan, aki városa könyvtárára hagyta gyűjteményét. S mivel az amatőr műgyűjtők ráadásul általában óvatosak a művészeti forradalmak, új mozgalmak termékeinek megszerzésében, érthető, hogy a városi könyvtárak ebben a korszakban nem igen jutottak hozzá a kor művészi könyveihez. A nyilvános könyvtárak közül csak a Bibliothèque Nationale és a nagy párizsi könyvtárak kaptak e könyvekből, a kötelespéldány-beszolgáltatás révén.

A helyzet azóta lényegesen megváltozott. Természetesen más gondjuk is van a városi könyvtárosoknak, mint a ritka és drága könyvek beszerzése. Viszont a szép könyvek, a francia nemzet alkotóerejének ezek a reprezentatív termékei, nem maradhatnak az amatőrök szűk körének privilégiuma. Sok európai ország és az USA nagy könyvtárai komoly erőfeszítéseket tesznek megszerzésükre. Minden franciának joga van hozzá, hogy ezeket a könyveket – akárcsak a nagy festők alkotásait a vidéki múzeumokban – saját városában tanulmányozhassa.

Az Országos Könyvtári Igazgatóság megértette ezt, és sok szép könyvet küldött 1951 és 1964 között, meglehetősen szabályos időközökben, a vidéki városi könyvtáraknak. Maguk a könyvtárosok is megtesznek minden tőlük telhetőt a szép könyvek beszerzéséért. Egyes könyvtárak a háborús károk helyreállítására, régi, ritka könyvek pótlására kapott összegből takarékoskodták ki az erre fordítható pénzt. Másutt a helyi bibliofil-társaságban való tagság révén igyekeznek megszerezni a bibliofil értékű könyveket. S végül ott vannak megint csak az adományok, hagyatékok. Az adományozók közt társaságok, múzeumok, magánosok (néhány nagy művész is) találhatóak.

A gyakran igen értékes hagyatékok közt különleges jelentőségu a fent említett, Frédéric Sabatier d'Espeyran-féle gyűjtemény.

A Montpellier-i családból származó, de Párizsban élt Sabatier d'Espeyran mint diplomata sokat utazott, s vagy 20 párizsi bibliofil-társaságnak volt a tagja. Tudta, hogy Montpellier városi könyvtárában sok az értékes régi könyv, de kevés az újabb művészi könyv. Elhatározta tehát, hogy erre a könyvtárra hagyja bibliofil gyűjteményét, amelyet 1927-ben kezdett el kialakítani, s amelyet haláláig (1965) gyarapított. A nagy gonddal összeállított katalógus – F. Mourgue-Moline munkája – hű tükre ennek a tervszerű gyűjtő tevékenységnek, az adományozó eklektikus izlésének, s egyúttal kitünő munkaeszköz is. A 659 tételből álló katalógus középső fejezete regisztrálja a gyűjtemény zomét

kitevő "Modern illusztrált könyvek"-et. Ez a nagy műveltségű bibliofil ismerete és tervszerűen gyűjtötte kora (a XIX. század vége és a XX. század) minden jelentős művészi irányának illusztrációs termékeit, még azokat is, amelyek nem feleltek meg saját, inkább klasszikusnak mondható ízlésének. Igyekezett beszerezni a különleges bibliofil papíron, pompás kötésben készült példányokat, bibliofil sorozatokat. Sok olyan mű megtalálható gyűjteményében, amely a Bibliothèque Nationale-ban sincs meg, vagy legalábbis nem ilyen értékes példányban. Joggal mondta Étienne Dennery, a Bibliothèque Nationale igazgatója, a gyűjtemény Montpellier-i kiállításának megnyitásán, hogy aki ezután a modern művészi könyvet akarja tanulmányozni, annak Montpellier-be kell zárandokolnia.

A szerző úgy látta, hogy ideje felmérni a vidéki városi könyvtárak ilyen jellegű állományát. A Könyvtári Igazgatóság tanácsára kérdőívet küldött szét a kiemelt és az I. kategóriájú könyvtáraknak, tehát lényegében azoknak, amelyeknek zöme a francia forradalom után elkobzott kolostori könyvtárak alapján szerveződött meg és gazdag régi állománnyal rendelkezik. Az igen részletes és precíz válaszok valamennyi adatát természetesen nem sorolhatja fel e tanulmányban. Elvben általában csak olyan könyveket emlit, amelyeket eredeti grafikai eljárással illusztráltak, s amelyekből 350 példánynál több nem készült.

A tanulmány I. hosszabb fejezetében (Az illusztrált könyvek) a cikkíró áttekinté a XIX. század vége (kb. 1880) óta felmerült jelentősebb művészeti, grafikai irányzatokat és képviselőiket, s megemlíti, hogy kiemelkedő alkotásaik mely könyvtárakban vannak meg. A rövidebb II. fejezetben (A kötések) megállapítja, hogy a könyvkötés, ez a jellegzetesen francia művészet, nincs méltón képviselve a vidéki városi könyvtárakban. Amit az illusztrált könyvek beszerzésével kapcsolatban nehézségként említett, fokozottan áll a művészi kötésű könyvekre. A felmérésben mégis sok remek kötésről tud beszámolni, történeti áttekintés keretében. A romantikus kor viszonylag szegényebb kötéstermékei után a művészi kötés fellendülése, a modern kötésművészet megszületése az 1880-as évek tájára tehető. Marius Michel volt az, aki kimondta: a művészi kötésnek alkalmazkodnia kell a könyv szövegéhez. Pierre Legrain, az I. világháború alatt, a végletekig fejlesztette Michel eszméit, Szerinte a kötésnek - bár önmagában is művészi tárgy - egyetlen egységet kell képeznie az egész könyvvel, mégpedig nemcsak a szöveggel, hanem az illusztrációkkal is, mind a kötéshez felhasznált anyagok, mind a dekoráció tekintetében.

Mindezekből kitünik, hogy a szép modern könyvek gazdagon vannak képviselve e könyvtárakban. Másrészt azt is meg kell állapítani, hogy sok olyan könyvtár, amely gazdag régi könyvekben, csaknem teljesen nélkülözi a modern művészi könyveket, de még ahol vannak is ilyen gyűjtemények, azok sem elég-

g e összefüggőek, folyamatosak. A Könyvtári Igazgatóság céltudatos elvek szerint igyekszik szétosztani a szép könyveket, tekintetbe véve a helyi tradíciókat is, de elsősorban a hiányos sorozatok kiegészítésére törekszik. Az adományok, hagyatékok az illető bibliofil, amatőr egyéni  lz s t tükrözik. Ezért olyan kivételes jelentőségű Sabatier d'Espeyran gyűjteménye.

Mármost ami magukat a könyvtárosokat illeti,  k többnyire ahhoz az arany-szabályhoz tartják magukat, hogy a "jó" könyv elsősorban jó szöveget jelent. A szép könyvek beszerzésében főként a helyismereti, helytörténeti szempontokat követik: olyan szerzők illusztrált műveit vagy olyan művész által illusztrált könyveket igyekeznek beszerezni, akiknek k z ik van az illető város-hoz (pl. Villon-t Rouenban, Dufyt Nimes-ben és Rouenban, Matisse-t Aix-en-Provence-ban és Nice-ben stb.) De olyan könyvtárosok is akadnak, akik -  g en helyesen - igyekeznek képet adni gyűjteményükben az 1880, de különösen 1930 óta felmerült különböző könyvművészeti irányzatokról, vagy pedig - s ezt sem lehet k rkoztatni - korunk  jlt  könyvművészeti törekvéseiről. Végül egyes könyvtárak igyekeztek beszerezni a k nyvillusztr l s különböző technikai eljárásait (a fametsz st, r zmetsz st, k nyomatot) képviselő műveket, már csak azért is, hogy a Könyvtári Igazgatóság által rájuk bizott k nyvt rosgy kornokok gazdag szemléltető anyagot találjanak.

Gyaraplt  munkájuk a rendelkezésre álló bibliográfiák, referenzkiadv nyok tanulmányozásán alapszik. De ez nem  l g. Időnként felkeresik a nagy p rlzsi könyvkereskedőket, akik egyrészét maguk is publikálnak bibliofil könyveket, m sr sz t árengedményt adnak annak a vidéki könyvkereskedőnek, akinél a könyvtár beszerzéseit lebonyolltathja.

Végül sok vidéki könyvtáros  l azzal a lehetőséggel, hogy könyvtárában helyet biztosltson a Comité National du Livre Fran ais által rendezett ki lllt soknak. A saját művészeti k nyvgy jtem nyvel rendelkezt  könyvtárak természetesen maguk is rendeznek ki lllt st. Hasznos ez nemcsak a közönség, hanem a hatóságok nevelése szempontjából is: r ir nyltja figyelm ket a szép könyvek beszerzésének fontosságára.

A cikk végül Pol Neveux-t idézi, a vidéki francia könyvtárak régi állományának gazdagságáról mondott szavait az újabb művészeti könyvekre is kiterjesztve: "Aki ezeket a könyvtárakat nem ismeri, annak nagyon hiányos képe van Franciaországról."

Bulletin des Biblioth ques de France.
12.a. 1967. 12.no. 427-453.p.

AZ OLVASÁS ÉS A FALUSI FIATALOK

Közhely, hogy a fiatalság - különösen a falusi fiatalság - nem olvas. Ezt az összképet csak egyes elszigetelt szondázások és kérdőíves felmérések igazolják. Komoly, átfogó tanulmány nem készült a témáról. A szerző, Georges Jean, aki Mans-ban tanítóképzőintézeti tanár - tanítványai túlnyomórészt faluról származnak - és a "Peuple et Culture" (Nép és kultúra) c. lap munkatársa, saját tapasztalataiból próbál levonni általános következtetéseket.

I. Helyzetkép

Az egyáltalán nem olvasó és a könyvet nem olvasó franciák között a mezőgazdasági dolgozók alkotják a legnépesebb kategóriát. Az "olcsókönyvtár-füzeteket" (livres de poche) olvasó és a középiskolát végzett, könyvolvasó franciák között viszont ez a kategória van leggyengébben képviselve. Az ipari társadalomnak a falusi életet is felforgató hatása csak kihangsúlyozza a földön maradt, saját földjükön dolgozó falusiak alacsony iskolázottsági szintjét és kulturális elszigeteltségét. Mi az oka ennek a helyzetnek?

1. Történeti okok: A könyv kezdetétől fogva urbánus jelenség volt. Az iskolázás és a könyvterjesztés nehézségei, a könyv magas ára mind növelték a falusiak, tanyasiak elmaradottságát. A kolportázs-irodalom is legfeljebb a kisebb városokba, mezővárosokba jutott el, falura alig, a sok kis elszórt tanyai településre soha. Az analfabétizmus eitünése sem segített a helyzeten. Manapság az általános iskolából kikerülő 14-16 éves falusi fiatalok valóságga dekulturálódnak, és 20 éves korukra eljutnak a másodlagos analfabétizmus állapotába.

2. A falusi életmódra visszavezethető okok: A kis magángazdaságokban (különösen Nyugat- és Közép-Franciaországban) a kemény munka alig hagy szabadidőt az olvasásra. A városba kerülő fiatalok, akik meg sem ismerték az olvasás örömeit, az olvasásra fordított szabadidőt elveszítettnek tekintik.

3. A tömegkommunikációs eszközökre ("mass media") visszavezethető okok: A falusiak úgyszólván átmenet nélkül estek - teljes kulturális elszigeteltségükből - a rádió s különösen a televízió bukkorébe. Kritikai érzékük nem fejlődhetett ki, igényesség nélküli "élvezői" a TV-nek. A faura is lekérülő, nagy példányszámban megjelenő "botrány"-lapok, selejtes érzélgős hetilapok is a könyvek olvasása ellen hatnak. Érdekes volna azt is tanulmány tárgyává tenni, milyen hatással van a motorizálódás a falusi fiatalokra. A vasútnaponként motorbiciklijükkel parádézó fiatal fiúk számára a csendes olvasás egészen anakronisztikus szórakozásnak tűnhet.

II. A serdülőkorú falusi fiatal és az olvasás

Pszichológusok fejtegetik, hogy a serdülőkor olvasás szempontjából a legkedvezőbb életkor. Tételük igazolására azonban nem a falusi serdülők életéből hoznak fel példákat. A családi földeken vagy egy-egy kisparosnál, falusi kisüzemben dolgozó serdülők élete brutálisan nehéz. Sem szabadidő, sem jó könyv nem áll rendelkezésükre. Pedig itt még többre is lenne szükség: tanácsadásra az olvasmány kiválasztásában. A még iskolába járó, különféle mezőgazdasági iskolákban, továbbképző tanfolyamokon tanuló fiatalokúak kedvét pedig esetleg örökre elveszi az olvasástól a rendszerint könyvrészletekből álló olvasmányok kötelező jellege.

Hogyan jutnak egyáltalán könyvekhez?

A lányok szívesebben az iskolai könyvtárból kölcsönöznek (ha van ilyen), a fiúk inkább egymástól. Szeretnének előre tudni valamit a könyv tartalmáról. Legtöbbjüknek fogalma sincs róla, hogy az iskolai könyvtáron kívül más könyvtár is van a világon. Majdnem egyáltalán nem vásárolnak könyvet (még zsebkönyvet sem).

Olvasmányaik jellege:

a/ Hetilapok. A lányok több hetilapot olvasnak, mint a fiúk. Bizonyos hetilapok kitiltása egyes iskolákból vonzóvá teszi titkos olvasásukat, különösen a bentlakó lányok körében.

b/ Könyvek. 14-17 éves, faluról származó tanulók körében végzett felmérésekből, szondázásokból megállapítható, hogy a fiúk a detektivregényeket, a lányok a kalandregényeket részesítik előnyben.

A költészet és a művészeti könyv csaknem teljesen hiányzik olvasmányaik közül. A fantasztikus regények nem népszerűek, Verne-t - a szovjet fiatalokkal ellentétben - alig olvassák. Mind a fiúk, mind a lányok szívesen olvasnak szindarabokat, valamint a barkácsolással foglalkozó könyveket. Az olvasási színvonal - mind minőség, mind mennyiség tekintetében - összefügg az oktatás színvonalával.

III. Mi a teendő?

1. Az iskolában

Az elemi iskola adja az alapot, minden ettől függ. Megtanulni olvasni: e kifejezésnek kettős értelme van. A másodikról - megszeretni az olvasást - gyakran megfelelnek. A válogatott szövegek hangos recitálásának pusztító

hatása, az iskolai könyvtárak többségének szegényessége nem mozdítja elő az iskolás gyermekek olvasási kedvét. Az iskolai könyvtárak modernizálása, e könyvtárak szervezett látogatása mellett sürgős szükség van az anyanyelvi órán a modern pedagógiai módszerek alkalmazására: a szóbeli kifejezőkészség fejlesztésére, szabadon választott témák kidolgozására, iskolai nyomda berendezésére, a csendes olvasás megszerettetésére, teljes művek elolvastatására.

A középiskolában lényegében ugyanaz a probléma. A sok szövegelemzés az órákon elveszi a serdülők kedvét a csendes, magáért az olvasás örömeért való olvasástól. Néhány figyelemre méltó kivételtől eltekintve a középiskolai könyvtárak helyzete is katasztrofális, különösen vidéken.

Az olvasásra nevelést két szinten kell megoldani: a tulajdonképpeni oktatás keretében és az iskolán kívül.

A/ Olvasásra nevelés az oktatás keretében

A magános, csendes olvasás megszerettetése nem mentesíti a pedagógust egy alapvető kötelezettségtől: a tanulók szóbeli és írásbeli kifejező képességének fejlesztésétől, hibáik kijavításától, a nyelv törvényeinek a megismertetésétől.

A szerző kifejtli azokat a pedagógiai módszereket, amelyekkel maga is sikerrel kísérletezett a tanulók olvasásra nevelésében.

a/ Programok rendezése különböző témákról (pl. egy-egy nevezetes irodalmi hősről: Hamlet, Don Quijote stb.). A programot könnyű úgy megszervezni, hogy a tanulók kénytelenek legyenek egész műveket elolvasni. A kényszerből hamarosan élvezet lesz.

b/ Felolvasó klubok. A tanár vagy a tanuló által felolvasott olvasmányrészletről gondosan előkészített vitát szervezünk, oly módon, hogy az felkeltse a kedvet az egész mű elolvasására.

c/ Könyvbeszámoló, vitákkal. Kiosztunk 1-1 könyvet néhány tanulónak. Az olvasás idejére felmentjük őket más munkáktól. Majd nyilvános vitát rendezünk, esetleg per formájában, amelyben két párt áll egymással szemben.

d/ Montázs egy-egy témáról. Lehet ez szövegmontázs, fotomontázs, audiovizuális montázs stb.

e/ Egyéni olvasókartoték. A tanuló - nem kötelező jelleggel - kartont készít az elolvasott műről, előre megadott rovatok keretében (címléírási adatok, a könyv tartalmának összefoglalása, egyéni impressziók, a szerzőre vonatkozó adatok, bibliográfia stb.). Az így készült lapokból idővel referenz-kartoték épül fel, amelyet kitünően fel lehet használni a könyvtárban is. A szerző a legjobb tapasztalatokat szerezte ezzel a technikával kapcsolatban.

f/ Klárlítások évfordulók, egy-egy író halála, irodalmi díjkiosztás stb. alkalmából. Egy kis találékonysággal jól felhasználhatók erre a célra a képes hetilapok illusztrációi.

Végül, anélkül, hogy teljesen lemondanánk a válogatott szöveggyűjteményekről, érdemes az "olcsókönyvtár-füzeteket" is felhasználni az olvasásra nevelésben. Előnyük, hogy teljes műveket adnak, olcsón. Cél szerü havonta kifüggeszteni az újonnan megjelent füzetek jegyzékét.

B/ Olvasásra nevelés az iskolán kívül

Az iskolának - különösen falun - az eleven olvasás tüzhelyévé kell válnia. Az ideális az lenne, ha minden iskolában olyan könyvtár működne, amely valóban megérdemli a könyvtár nevet. Innen kellene kiindulnia az akár zenei, akár irodalmi stb. jellegü klubéletnek. A tanulókat érdemes és könnyü ránevelni saját iskolai könyvtáruk adminisztrálására. Saját kötészeti műhelyük berendezése s az abban végzett munka növeli a könyv mint tárgy értékelését, megbecsülését. Végül eleven kapcsolatot kell kiépíteni az iskolai könyvtár és a közművelődési könyvtár között.

2. Az olvasás az iskola elvégzése után

E probléma része a falu kulturális fejlődése általános problémáinak. Művelődési házakat kell építeni és ezeket jó könyvtárakkal felszerelni. Ezenkívül a gyermek- és ifjúsági könyvtárak fejlesztésére tett új és figyelemre méltó erőfeszítéseket ki kell terjeszteni a falusi körzetekre is. Egyidejüleg intenziv propagandamunkát kell kezdeni, hogy a fiatalok valóban látogassák a könyvtárakat.

Folytatni kell - összehangoltan - az ifjúság olvasására vonatkozó komoly szociológiai felméréseket. A felmérések új formái (a bennük való aktív részvétel) bevonják a fiatalokat a kutatásba, felfedik az új szükségleteket igényeket.

Kapcsolatot kell létesíteni írók és ifjú olvasók között. Ebben az újító szellemü, dinamikus könyvkereskedéseket is érdekeltté kell tenni.

Fokozni kell a regionális rádió- és TV-állomások könyvpropaganda-tevékenységét.

Minden nevelő, propagandista, ifjúsági felelős segítse a közművelődési könyvtárak, bibliobuszok erőfeszítéseit.

A cikkíró végül megjegyzi: a tények erejénél fogva eljutott oda, hogy a falusi ifjúság olvasásának problémáit az ifjúság olvasási problémáinak általánosabb keretében szemlélje. Eljött az ideje, hogy az olvasás területén megvalósítsuk a permanens nevelést, amiről ma olyan sok szó esik.

A francia Országos Könyvtárosképző Főiskola (École Nationale Supérieure de Bibliothécaires) felsőfokú könyvtárosi oklevelének elnyeréséhez az 1967. jún. 19. és júl. 11. között tartott vizsgákon a jelölteknek a következő írásbeli tételeket kellett kidolgozniuk (a zárójelben feltüntetett idő alatt):

A könyv és a könyvkiadás története tárgykörből (4 óra): Ma már szinte közhely azt kérdezni, milyen jövő vár az írásos kultúrára. Mielőtt a jelenlegi helyzetet elemeznél s levonnál következtetéseit, mutassa be, hogyan alkalmazkodott az írásos kultúra a XV-XVI. században, majd a XIX. században a kor új gazdasági, társadalmi és intellektuális viszonyaihoz.

N.B.: Kérjük, hogy a jelöltek dolgozatukat számadatokkal és precíz példákkal illusztrálják.

A bibliográfia tárgykörből (4 óra):

Franciaországnak nincs retrospektív nemzeti bibliográfiája 1700 előtti nyomtatványairól. Van azonban sok olyan mű, amelyben kisebb-nagyobb összeállításokat találunk a régi francia könyvekről. Számot vetve azzal, ami ezen a téren itthon és külföldön rendelkezésre áll a régi francia könyvtérítés regisztrálására, hogyan és milyen formában gondolja megvalósíthatónak ezt a munkát, az 1700 előtti francia könyvek retrospektív bibliográfiájának előkészítését?

A könyvtártudomány tárgykörből (5 óra):

Két tétel között lehetett választani:

1. Az olvasó és az általa keresett, a könyvtárban őrzött dokumentum között egy sereg könyvtártechnikai művelet áll. Az olvasó szemszögéből nézve, de szakmai ismeretei birtokában, úgy találja-e, hogy e műveletek a maguk összességében elősegítik a dokumentum egyszerű, gyors, hatékony és racionális keresését?

2. Milyen legyen a közművelődési könyvtárban a szó legtágabb értelmében vett kulturális nevelő- és propagandamunka?

Bulletin des Bibliothèques de France. 12.a. 1967. 9/10.no.345-346.p.

Az Országos Könyvtárosképző Főiskola Tankönyvtárának (Bibliothèque d'Application de l'École Nationale Supérieure de Bibliothécaires) felépítése céljából egy 1967. aug. 27-i rendelettel véglegesen az Oktatásügyi Minisztériumnak engedtek át az Essone melletti Massy-ban (Seine-et-Oise megye) egy 1237 m² területű telket.

Bulletin des Bibliothèques de France. 12.a. 1967. 9/10.no. 347.p.

A Levéltárosi Főiskola (École de Chartes) mint felsőoktatási intézmény adminisztratív és pénzügyi szervezetét egy 1967. aug. 23-án kelt rendelet pontosan szabályozza. A Bibliothèque Nationale és a Könyvtári Igazgatóság vezetője hivatalból tagja az igazgatótanácsnak.

Bulletin des Bibliothèques de France. 12.a. 1967. 9/10.no.349-350.p.

A Részben vagy Egészen Francia Nyelvű Egyetemek Egyesülete (Association des Universités Partiellement ou Entièrement de Langue Française - AUPELF) tanfolyama.

A francia Könyvtári Igazgatóság (Direction des Bibliothèques et de la Lecture Publique) az AUPELF felkérésére 1967. okt. 9-nov. 3. között tanfolyamot rendezett, amelyen 15 egyetem összesen 24 fiatal könyvtárosa vett részt a következő országokból: Belgium, Burundi, Haiti, Kamerun, Kanada, Katanga, Kongó, Madagaszkár, Svájc, Szenegál és Tunisz.

A tanfolyam a lyoni egyetemi könyvtárban volt, s első három hetének programja szorosan a könyvtár életéhez kapcsolódott. Délelőttönként rövid elméleti előadás hangzott el, amit vita követett. Délutánonként a Könyvtár különböző osz-

tályainak munkájával (gyarapítás, katalogizálás, osztályozás, csere, könyvtárközi kölcsönzés) ismerkedtek a résztvevők. Alkalmuk nyílt az egyetemi könyvtár mellett Lyon közművelődési könyvtárainak (a városi könyvtárnak és fiókjainak, bibliobuszainak), valamint Rhône megye központi kölcsönző könyvtárának és a Lyonban székelő Nyomdászattörténeti Múzeumnak a megismerésére is.

A negyedik hetet Párizsban töltötték a tanfolyam résztvevői. Meghallgatták Jean Bleton előadását a Könyvtári Igazgatóság egyetemi könyvtárépítési programjáról, s kerekasztal-megbeszélésen vettek részt az Országos Könyvtárosképző Főiskola hallgatóival. Meglátogatták ezenkívül a következő intézményeket: Bibliothèque Nationale, Országos Tudományos Kutatási Központ (Centre National de la Recherche Scientifique) Dokumentációs Központja, Francia Olajkutatási Intézet (Institut Français du Pétrole), Természettudományi Múzeum Könyvtára (Bibliothèque du Muséum d'Historie Naturelle), Országos Államtudományi Alapítvány (Fondation Nationale des Sciences Politiques). A Lyonban és Párizsban adott fogadások végül nyújtottak a résztvevőknek, hogy ismeretséget kössenek francia könyvtárosokkal.

Bulletin des Bibliothèques de France. 12.a. 1967. 12.no.456.p.

Szajna megye kommunális könyvtárainak statisztikai adatait közli Párizs város hivatalos lapja (Bulletin Municipal Officiel de la Ville de Paris), 1967. júl. 2-4-i számában. 1966-ban összesen 2 509 741 művet kölcsönöztek ki, 173 680 művel többet mint 1965-ben. A kölcsönzések számának növekedése nagyrészt a könyv- és folyóiratbeszerzés jelentős növekedésének köszönhető, ez viszont annak, hogy a városi hatóságok jelentősen növelték a könyvbeszerzési kereteket. Ugyancsak komoly erőfeszítéseket tettek a hatóságok a városi könyvtárak helyiségviszonyainak megjavítására és a berendezés modernizálására. Több új bibliobuszt is üzembe helyeztek, új gyermekkönyvtárakat nyitottak meg.

Bulletin des Bibliothèques de France. 12.a. 1967. 12.no. 458-459.p.

Kanada nagyobb könyvajándékot küld 6 francia könyvtárnak, a Franciaország és Kanada közötti kulturális csereegyezmény keretében. A könyveket a különböző ismeretágakat képviselő legjobb kanadai kiadványokból állították össze. Egy-egy ajándékküldemény körülbelül 1000 műből áll. Az első gyűjteményt a párizsi Bibliothèque Nationale-nak adták át. A továbbiakat a következő vidéki egyetemi könyvtárak kapják: Aix-Marseille, Caen, Lyon, Poitiers, Toulouse.

Bulletin des Bibliothèques de France. 12.a. 1967. 12.no. 461.p.

Az utóbbi hónapokban az alábbi könyvek érkeztek a KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtárába. A könyvek zömét kölcsönözzük, postán is. Kérjük, hogy a kölcsönzési igénylésnél hivatkozzék a címleírás jobb alsó sarkában lévő helyrendi számra.

An African experiment in radio forums for rural development. Ghana 1964/ 1965. [Ed. by the] United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Paris, (1968.) 71 p. 28 cm.

/ Reports and papers on mass communication 51. no./

Soksz.

4-2922

Bahia Blanca, Universidad, Centro de Documentacion Bibliotecologica

[Cinco] 5 años. [Bahia Blanca, 1968.] [4] lev. 29 cm.

Soksz.

4-2869

Bibliotecsno-bibliograficeszkaja klaszszifikacija. Tabliciu dlja naucsnuh bibliotek. 1. vüp. Vvedenie. (Szoszt. O. P. Teszlenko.) [Izd.] Biblioteka SzSzsZR im. V. I. Lenina, [Moszkva], [i dr.]. Moszkva, Kniga, 1968. 275 p. 23 cm.

3-163/1

Bibliotecsno-bibliograficeszkaja klaszszifikacija. Tabliciu dlja naucsnuh bibliotek. 16. vüp. F6/7. Politiceszkie partii. Obszesztvenno-politiceszkie organizacii. (Otv. za vüp. V. A. Glinszkij, A. P. Korelin.) [Izd.] Biblioteka SzSzsZR im. V. I. Lenina, [Moszkva], [i dr.]. Moszkva, Kniga, 1968. 645 p. 23 cm.

3-163/16

Der Buchmarkt 1975. Eine Prognose für die Niederlande. / Zusammenfassung. / (Structuuranalyse on Toekomstvisie betreffende de Nederlandse Boekenmarkt. Übers. Peter Lind. Bearb. Franz Hinze, Hannelore Stagat.) Hamburg, Verl. für Buchmarkt-Forschung, 1968. 44 p. 21 cm.

/ Berichte des Instituts für Buchmarkt-Forschung 40./

2-2998

Büchereiarbeit mit Kindern und Jugendlichen. Tagungsbericht. (Red. Werner Jahrmann, Guido Hilgers.) Hrsg. Deutscher Büchereiverband, Arbeitsstelle für das Büchereiwesen. Berlin, 1968. [3], 31 p. 21 cm.

/ Bibliotheksdienst. 32. Beiheft./

Soksz.

2-2966

DEMBSKI, Janusz - KUBIAK, Stanislaw

Biblioteki miasta Poznania. Informator. (Poznań), Wyd. Poznańskie, (1968.) 108 p. illusztr. 20 cm.

/ Biblioteka kroniki miasta Poznania 22. no./

2-3016

DENGEL, H.

Datenverarbeitung. Auswahlbibliographie 1965/[19]67. (2. Ausg.) [Hrsg.] Büro des Ministerrates, Zentralbibliothek, Berlin. [Berlin], (1968). 75 p. 21 cm.

Soksz.

2-2967

Deutscher Buchereiverband, Arbeitsstelle für das Büchereiwesen

Periodika. 1. Verzeichnis der in der - - vorhandenen Zeitschriften. (Bearb. Guido Hilgers.) Berlin, 1968. [4], 39 p. 21 cm.

/ Bibliotheksdienst 31. Beih./
Soksz. 2-2965

(DRESSLER, Irmgard)

Individuelle Arbeit in der Kinderbibliothek. Bearb. und hrsg. von der Abteilung Fernstudium an der Fachschule für Bibliothekare "Erich Wehnert", Leipzig. Leipzig, 1968. IV, 47 p. 30 cm.

/ Lehrbriefe für das Fachschulfernstudium. D Reihe. Vertiefungsrichtungen 5. No. Arbeit in der Kinderbibliothek./

Soksz. 4-2961

Duisburg, Stadtbücherei

Hinweise für die Benutzung. [Duisburg. 1968.] (6) lev. 18 cm.

2-3001

Duisburg, Stadtbücherei

Versuch einer modernen Öffentlichen Bücherei. Eine Dokumentation. (Duisburg, 1968.) [74], 61, XII p. illusztr. Har. 22 cm.

3-3692

(Einkaufszentrale für Öffentliche Büchereien GmbH, Reutlingen)

EKZ-Büchereimaterial. [Katalog]. [Reutlingen, 1968.] 42 p. illusztr. 25 cm.

3-3691

HOLLAND, Harold E.

Academic libraries and the history of science. (Urbana, Ill.) 1968. 31 p. 29 cm.

/ University of Illinois Graduate School of Library Science. Occasional papers 91. no./

Soksz. 4-2999

JONES, Helen [Gertrude] Dudenbostel
United States of America. National bibliographical services and related activities in 1966. [Ed. by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.] [Paris, 1968.] 33 p. 28 cm.

/ Bibliography, Documentation, Terminology 8. vol. 1. no. 1968. Annex./
Soksz. 4-2899

JONES, Helen [Gertrude] Dudenbostel
États-Unis d'Amérique. Services bibliographiques nationaux et activités connexes en 1966. [Ed. par United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.] [Paris, 1968.] 37 p. 28 cm.

/ Bibliographie, Documentation, Terminologie 8. vol. 1. no. 1968. Annexe./
Soksz. 4-2900

KÁBRT, Jiri

Struktura knihovního fondu v technické knihovně. [Vyd.] Státní technická knihovna, Ustředí vědeckých, technických a ekonomických informací, [Prahá. Praha, 1968. 30 p. 21 cm.

/ Metodický leták 65. č./
Soksz. 2-2995

Moderne Technik für den Einsatz in Bibliotheken. Ein Bericht über die Leipziger Frühjahrsmesse 1968. [Hrsg.] Methodisches Zentrum für wissenschaftliche Bibliotheken, [Berlin]. Berlin, 1968. 5 p. 22 cm.

/ Arbeitsmaterial des Methodischen Zentrums für wissenschaftliche Bibliotheken./

Soksz. 3-3703

[Moszkva] Biblioteka SzSzSzR im. V. I. Lenina, Otdel kartografii

Katalog inoztrannüh kart i atlaszov, posztupivsih v - - v 1967 g. Moskva, 1968. 42 p. 20 cm.

Soksz. 2-3030

NAZAROV, A(lekszej) I(vanovics)
Oktjabr' i kniga. Szozdanie szovetszkij izdatel'sztv i formirovanie maszszovogo csitatelja 1917-1923. [Izd.] (Akademija nauk SzSzSzR.) (Moszkva, Nauka, 1968.) 388 p. 7 t. illusztr. 23 cm.

Bibliogr. 377-381. p. 3-3707

Die Öffentliche Bibliothek. Auftrag und Verwirklichung. Beiträge zu einer Diskussion zgest. von Franz Rakowski. (Festschrift Wilhelm Schmitz-Veltin). [Hrsg.] Deutscher Buchereiverband, Berlin, 1968. 160 p. 25 cm.

Bibliogr. az egyes előadások végén. 3-3688

SCHRAMM, Wilbur

Communication satellites for education, science and culture. [Ed. by the] U(nited) N(ations) E(ducational), S(cientific and) C(ultural) O(rganization). (Paris, 1968.) 23 p. 27 cm.
/Reports and papers on mass communication 53. no./

Soksz. 4-2959

SIEKIERSKI, Stanisław

Recepcja literatury pięknej na ws. [Wyd.] Biblioteka Narodowa, Instytut Książki i Czytelnictwa, [Warszawa]. Warszawa, 1967. (1968.) 232 p. 21 cm.

/Z badań nad czytelnictwem 10. no./

Bibliogr. 226-229. p.

Res.: The reception of the literary fiction in the countryside. 2-2978

[Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich]

50. Anniversary of the Polish Library Association. 6. Congress of Polish Librarians, Warsaw, 1968. Summaries of papers. - Rezjume referatov. Warsaw, 1968. lsm. lapsz. [48] p. 24 cm.

Soksz. 3-3669

* Szovetszkij csitateľ'. Opit konkretno-szociologicseszko go iszszledovaniya. (Otv. red. O[gan] Sz[tepanovics] Csubarjan.) [Izd.] Biblioteka SzSzSzR. im. V. I. Lenina, [Moszkva]. Moszkva, Kniga, 1968. 343 p. 23 cm.

3-3742

Teorija i praktika partijno-szovetszkij pecsati. Ucsedno-metodicseszko go szozobie dlja sztudentov-zaocsnikov fakul'tetov zszurnalisztiki goszudarsztvennih universzitetov. (Red. N. A. Simanov.) [Moszkva], Izdat. Moszkovszko go universzitetu, 1968. 116 p. 22 cm.

Bibliogr. a fejezetek végén.

I. Moszkva, Universzitet.

3-3668

UNGER, Isolde

Bestandsaufbau, Bestandserschließung in der Kinderbibliothek. (2. bearb. Aufl.) Bearb. und hrsg. von der Abteilung Fernstudium an der Fachschule für Bibliothekare "Erich Weinert", Leipzig, Leipzig, 1968. IV, 81 p. 30 cm.

/Lehrbriefe für das Fachschulfernstudium. D Reihe. Vertiefungsrichtungen 5. No. Arbeit in der Kinderbibliothek./

Soksz.

Bibliogr. 81. p. 4-2960

WILSON, H[alsey] W[illiam] Company
Wilson publications. New York. 26 cm.

1964. [1964.] 32 p.

1965. [1965.] 32 p.

1966. [1966.] 32 p.

1968. [1968.] 32 p. 4-1217

ZAŁUCKI, Henryk

Dictionary of Russian technical and scientific abbreviations with their full meaning in Russian, English and German. Amsterdam - London - New York, Elsevier, 1968. [12], 387 p. 21 cm. 2-3002

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ, 14. évf. 1968. 4. sz.
Szerkesztőség: Bp. VIII., Múzeum u. 3. Telefon: 134-000/260
Kiadja a Népmivvelési Propaganda Iroda
F.k.: Nemes Iván igazgató
Készült az NPI sokszorosítójában 68,1588 - Budapest
F.v.: Fehérvári Tibor
Megjelent: 550 példányban Terjedelem: 7,35 A/5 iv

Ára: 10.- Ft

